

TODS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

MARTIE 2002, Nr. 3 (379), anul VII (XXXVII) • 16 pagini — 5000 lei

stări de spirit

REÎNTOARCEREA LA MARGINE

Nu sunt primul și, sper, nici ultimul (deși mi-aș dori să dispară orice motiv de-a călți) susținător al credinței că, pentru noi, constanțenii, și nu numai, marea rămâne un decor de ilustrată. Pe orice tărâm al lumii, pe unde am poposit, marea își impune personalitatea clădită în straturi istorice de spirite și materii; o seducție rafinată pulsând în succesiuni de generații cu consecințe în edificarea unui adevărat cult al mării, prezent în orice țară riverană și dublat de un pragmatism feroce, fie el dus până la limitele sale. Pe orice tărâm, zic, visarea și lucrarea, în formele lor specifice, se îngemănează conferind, în replică, spațiului înconjurător, o culoare, o viață unică, vibrând sub pulsuni planetare dar nicidecum înstrăinată de ceea ce mărginește, delimitează și identifică. La noi nu. Orice alt tărâm deschide țării sale căile potențial infinite ale oceanului. În afara tărâmului nostru încremenit în timp, săcâit de bătaia neconținută a valurilor și parcă sătul să ne mai aparțină.

Măturii interbelice stărnesc, cel puțin în subsemnatul, nostalgii (desuete?) cu marea pătrunsă în toate ecuațiile vieții litorale; poezie și afaceri, construcții durabile și improvizații cu pitorescul lor efemer, zarva veniților și plecările, sirene de vapoare sfâșiind întunericul nopților euxine și hrănind somnul adolescenților cu eretice vise marinărești, împrejurimi portuare forțotind de lume adunată din patru zări, peste bogat și felurit zvâcnind în undite și-n tigăile bucătăriilor de taverne oplosite pe sub maluri, pacheboturi de linie...

Ce-a mai rămas din toate astea? Să zicem că, vremelnic, ne-au fost sustrate dimpreună cu cheful de a le mai vedea și iubi. Reîntoarcerea la firesc pe tărâmul aceleiași mări nu dă însă semne de reîntoarcere la sine. Dacă nu chiar mai mult. Freamătul portului s-a stins. Căările urbane ce duc spre el sunt tot mai înguste și tot mai amenintate de prăbușirea iminentă a zidurilor din preajmă. Peninsula, miezul vechi al metropolei, simbolul sacru al logodnei dintre mare și uscat, această barocă și irepetabilă împletire a atâtor suvite istorice care ne legitimează statornicia la Pontul Euxin pare astăzi o asezare bombardată. Ratiuni conjuncturale hrănite de un spirit famelic, achizitiv, pe care nu-l stiam a-i stăpâni pe contemporanii mei, au stors din această inimă a orașului ultima picătură de sânge albastru. O inimă pustie și rece, din care pare că suntem gata să plecăm aiurea, pentru că de pus ceva în loc n-avem de gând să punem. Singură, marea, nu ne-ajunge. Ne trebuie *martori*.

Sigur că rândurile mele aduc a elegie searbădă. Sigur că situația, mult invocată stare precară economică nu ne particularizează pe noi, constanțenii. Dar să nu uităm că marginile, cu valorile lor consacrate, sunt de două ori hotare: de stat și de identitate culturală. La margine, mai mult decât în orice altă parte, trebuie să păstrezi și să clădești pe cele păstrate întotdeauna cu temei. Nu numai ca să ai cu ce te mândri ci pentru că nu se știe niciodată. Pe rutele atât de accidentate ale istoriei care nu cunoaște termeni *definitiv* și *irevocabil* ne paste riscul ca, admonestati de cine știe cine, să ne descoperim lipsiti de atestări legitime, cu propria noastră complicitate.

Tărâmul euxin e una dintre aceste margini.

AMBIGUITĂȚI NELINIȘTITOARE

Mi-a fost dat să întâlnesc într-o viață oameni care, aflați pe un câmp întins, fără repere, fără cel mai mărunț semn de opreliște, să se blocheze în fața unei aparente interdicții de trecere; stiu eu, o soaptă imperativă a eului rătăcit, o asociere

CONSTANTIN NOVAC

continuare în pag. 2

Ion Țițoiu. Gravură. — „Gemenii”

O zi printre altele

Sunt convins că puțini dintre dumneavoastră au aflat de existența Zilei mondiale a scriitorilor. O zi mondială printre atâtea altele, care se desfășoară cu discreție, poate prea multă discreție, începând din primăvara lui 1985, mai exact din 3 martie anul amintit. Atunci, PEN-Clubul a luat hotărârea de a consacra o zi pe an slujitorilor condeiului. O zi festivă fără festivisme, fără manifestări zgometoase, dar care ar trebui evident mai bine mediatizată. Decizia PEN-Clubului a venit firesc, din însuși programul și statutul acestui cuprinzător for internațional care numără acum o sută treizeci și una de secțiuni naționale.

Înființat în 1921 de scriitoarea britanică Amy Dowson-Scott, sprijinită de prozatorul John Galsworthy, PEN-Clubul s-a dorit o uniune internațională a poetilor, romancierilor și eseistilor, a cărei misiune esențială era răspândirea neîngrădită a literaturii în lume, libertatea expresiei și lupta împotriva rasismului, a intruziunii politicii în activitatea literară. Chiar dacă mulți au considerat asemenea principii încă o utopie, nobilă și frumoasă ca orice utopie, PEN-Clubul s-a dezvoltat repede, ajungând astăzi o vastă organizație non-guvernamentală, afiliată la UNESCO. Reamintesc că, încă de la început, mari scriitori au devenit membri marcanti, Anatole France ocupând funcția de președinte al organizației în Franța, iar Gerhardt Hauptmann în Germania. Societatea Scriitorilor Români s-a arătat și ea deschisă ideilor vehiculate de fondatorii PEN-Clubului, înființând o filială la București

încă din 1928, sub președinția lui Liviu Rebreanu și a lui Victor Eftimiu. Activitatea PEN-Clubului din România s-a desfășurat însă cu sincope, puterea comunistă neagruând organizația. Astfel că, abia după 1990 s-a putut relua o tradiție care milita, în fond, pentru păstrarea statutului nobil al scriitorilor.

Ziua mondială a acestora, stabilită cum spuneam la 3 martie, mi se pare, mai presus de orice, un moment de meditație asupra condiției și destinului celor ce au ales ca mijloc de exprimare, dar și de existență, literatură; scopul lor cel mai important este probabil comunicarea, posibilitatea de a se adresa liber tuturor semenilor, indiferent de țară și continent.

Scriitorul român, trecut prin socurile istoriei, suportând într-o singură jumătate de veac seisme politice, obsesia cenzurii, interdicția de a călători, iar mai recent presiunea unui sistem economic haotic și potrivnic muncii artistice, scriitorul român, deci, se află într-o situație critică.

Pentru că, deși există un mare număr de edituri și de publicații, scriitorul de astăzi, indiferent de generația din care face parte, este sărac, își duce traiul modest, iar din literatură extrem de puțini pot trăi decent.

Există însă o dorință mereu vizibilă de a nu abandona crezul artistic, de a comunica semenilor trăirile și gândurile proprii, rezumând experiențe personale cu valoare de simbol. Pentru ei, pentru asemenea artiști ai cuvântului, Ziua Mondială a scriitorilor poate avea o semnificație aparte.

LIVIU GRĂȘOIU

cultura în tranziție

STATUL ȘI BIBLIOTECILE

Este cunoscut faptul că politica statului totalitar față de bibliotecile publice a fost una fătarnică și dezastruoasă. Dovada că acesta nu a văzut în ele decât niste instrumente de propagandă comunistă și nimic altceva a constituit-o atitudinea lui disprețuitoare și distructivă în ceea ce le privește. Învățământul superior biblioteconomic, care avea profesori eminenti, supraviețuitori din perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial, a fost desființat cu brutalitate, preferându-i-se o școală tehnică lipsită de anvergură, mediocră și condusă de activiști improvizați și formați în perioada desăntată a proletcultismului. După 1970 în bibliotecile publice au avut loc masive reduceri de personal, iar fondurile bugetare pentru achiziționarea de carte și periodice s-au micșorat an de an, cum de altfel s-a neglijat cu premeditare și salarizarea decentă a bibliotecarilor, aceștia primind o remunerație batjocoritoare. După 1971, la conducerea bibliotecilor și a celorlalte institutii culturale au fost numiți, nu pe considerente valorice, ci în funcție de gradul de slugărnicie față de partidul unic, o „pleiadă” de dogmatici și pseudointelectuali. Desigur, au existat și excepții, dar foarte puține. Unii dintre „protagoniștii” de atunci au supraviețuit și după 1990, afișând, peste suficiența cronică, un aer fals de mari specialiști și democrați.

Bibliotecile comunale, mici oaze de lumină și de speranță în pustietatea și sărăcia satelor colectivizate, au împărțit și ele o soartă cruntă, fiind lipsite de un post de bibliotecar cu normă întreagă, devenind adevărate „cimitire” ale cărții, prin aglomerare și absența circulației publicațiilor.

O bună parte din metehnele acelor vremuri întoarse pe dos, când la mare pret erau minciuna și ura împotriva intelectualilor și a culturii, continuă, ca un ecou întârziat și anacronic, să se perpetueze și astăzi în viața bibliotecilor publice. Îndeosebi în zona rurală, părăsite și ne mai interesând pe nimeni, ele au devenit o mostenire deprimantă, căreia nu i se întrevide o rezolvare imediată și eficientă. Ignorarea abuzivă a institutiilor lecturii, informării și documentării

OVIDIU DUNĂREANU

continuare în pag. 2

În celelalte pagini:

GEORGE MUNTEAN
NICOLAE MOTOC
MARIUS TUPAN
GHEORGHE SCHWARTZ
ION BOGDAN LEFTER
MIHAI IRIMIA
NICOLAE ROTUND
CAROLINA ILICA
NICU GAVRILUȚĂ
VARTAN ARACHELIAN
DAVID CAROL
DAN PERȘA
MINERVA CHIRA
FL. CRUCERU
FLORENȚA MARINESCU
VICTOR CORCHEȘ
VICTOR STEROM
CONST.MIU
AMELIA STĂNESCU
VIRGIL MOCANU
CARMEN ȘERBAN
ALINA SPÎNU

prin
retrovizor

VARTAN
ARACHELIAN

Mareșalul și politica

Câtă iluzie își făcea domnul Adrian Năstase când spunea că istoria trebuie lăsată în seama exclusivă a istoricilor. Nu știu să fi trecut câteva săptămâni și iată că, vorba lui Nichita, cum că ideile rele aduc fapte rele, s-a adevărit. Dacă marile puteri pot nesocoti istoria, în cazul nostru însă trecutul ignorat se răzbună când ti-e lumea mai dragă. Făcând politica struțului, statul totalitar a pus o lespede pe antisemitismul de stat început pe vremea lui Carol al II-lea (1940) și continuat sub Antonescu. Implozia comunismului a scos la iveală frustrările neconsumate. Pe de o parte intoxicarea cu adevăruri oficiale, pe de altă parte tabuizarea realităților istorice, condamnate grăbit și nedrept, de către „tribunalul poporului” au agravat percepția noastră asupra propriei istorii. Inclusiv asupra miturilor românești. La urma urmei soarta miturilor, amestec de „realitate reală” și „realitate fictivă”, ca să folosim „instrumentarul lui Llosa” în analiza literară, ar fi repunerea periodică a miturilor unui examen critic. Cincizeci de ani s-a ignorat această toaletă necesară, fapt ce a contribuit la o excreșcentă a mitului până acolo încât personajul cazon care vroia să conducă România ca o cazarmă aflată sub asediu ne apare azi ca cea mai tragică personalitate a istoriei noastre! Procesul ce i-a fost intentat sub ocupație străină, apoi reabilitarea sa pe sub mână, dar nu fără complicitatea aparatului de propagandă comunist (vezi cărțile lui Aurică Simion, *Delirul* lui Marin Preda, plus tot folclorul tribunatilor editoriale) au dus la o nouă falsificare a istoriei. Dădă aceea am privit cu scepticism afurisirea istoriei de către politică. Era însă doar una dintre fumigenele domnului Năstase, ca să acopere delegarea judecării chestiunii *Maresalului și evreii*. Dovada ne-a fost oferită acum când la Cercul Militar Central, în cadrul Colegiului National de Apărare s-a inaugurat un curs de istorie a holocaustului. Cursul nu e pus sub vreo autoritate științifică românească, iar titularul lui nu e vreun reputat istoric român, ci dl. Radu Ioanid, director de programe internaționale la Muzeul Holocaustului din Washington. Politician prin excelență, influent personaj al lobby-ului evreiesc din SUA, dl. Radu Ioanid nu-si asumă de fel (spre lauda sa, să recunoaștem, vreo obiectivitate științifică, ignorând total acea parte a istoriografiei evreiești care-l exonerează pe Antonescu de genocidul din România). Pentru a nu lăsa vreun dubiu asupra apartenenței sale politice, profesorul s-a adresat cursanților, majoritatea ofiteri superiori ai armatei române, în termeni care exclud orice dilemă: „Există un punct de vedere clar exprimat, la nivel diplomatic și la cel al unor agenții ale guvernului federal, o nemulțumire clară în legătură cu existența în România a unor monumente dedicate lui Antonescu (...). Trebuie să amintim și că Antonescu a declarat război SUA. Reprezentantii SUA manifestă o clară ostilitate față de ideea de a se intra în NATO cu Antonescu pe steag”. Și pentru ca lucrurile să fie și mai clare, tânărul ambasador american la București a deschis un nou capitol, cel al culpei colective: „România a participat la Holocaustul nu doar prin deciziile și acțiunile generalului Antonescu (observați degradarea Maresalului!) și ale Gărzii de Fier, ci și prin cetățenii săi, care au sprijinit acele evenimente în mod deschis sau prin tăcerea lor.” După cum se vede, premierul român, invitând străinii să ne scrie istoria, angajează pe o turnantă periculoasă care poate duce la condamnarea colectivă a românilor, iar apoi la despăgubiri încă neformulate. Oricum — ironie a soartei! — viitorul alianței României e din nou în mâinile Maresalului. Dacă nu chiar și pagubele viitoare!

Ambiguități neliniștitoare

urmare din pag. 1

spontană cu ceea ce li s-a întâmplat cândva cu consecințe păgubitoare, revelația unui necunoscut amenințat iscat dintre tufisuri mărăcinoase, altfel inofensive...

La fel de spornic mi-a fost exemplul celor care, somati prin semnalele cele mai grăitoare să se oprească la linia de demarcație dintre lumea profană și un depozit de ogive nucleare, si-au văzut de drum înainte, bachiar și-au permis să culeagă, în sfidătoare trecere, ciupercile fisibile ale diavolului.

Despărțind aceste atitudini, bănuiesc că as face o uriașă greșală calificându-le lase sau de bun simț și pe cealaltă plină de tupeu sau de bărbăție iresponsabilă.

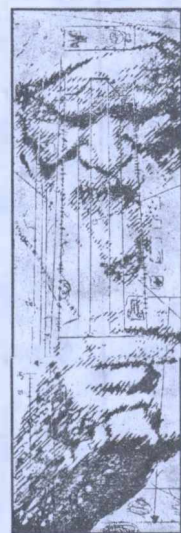
Și atunci unde mi-ar fi certitudinea? Supunându-mă unui examen presupus lucid,

Am examina pulsul tipăririi și receptării postume a lui Dimitrie Stelaru la optzeci și cinci de ani de la naștere (n.8 martie 1917) înseamnă a face un bilanț al prezentei scriitorului în memoria vieții literare contemporane și a inventaria semnele interesului stărnit de opera sa printre exegeții de astăzi.

Dar, cum se întâmplă cu majoritatea creatorilor de valori spirituale sau de altă natură trecuți în neființă, și în cazul lui D. Stelaru, după decesul survenit în 28 noiembrie 1971, interesul posterității față de destinul omului și al operei sale (pe anume zone ale receptării sau revalorificării globale) s-a diminuat continuu câțiva prezece-saisprezece ani.

Astfel, în cei peste treizeci de ani scursi de la moarte, nici o apariție editorială a numelui s-a rețipărit; aproape la fel stau lucrurile și în privința valorificării editoriale a operei postume. La douăzeci de ani de la plecarea dintre cei vii, adică în 1991, la Editura „I. Creangă” i-a apărut o miniplachetă de proze pentru copii, iar după opt ani, deci în 1999, Editura „Eminescu” i-a imprimat o culegere lirică de versuri postume.

Dar, paradoxal, chiar dacă acest bilanț este unul aproape negativ (date fiind circumstanțele dramatice în care supraviețuiește literatura română în actuala tranziție), D. Stelaru este, totuși, un autor norocos, pentru că are sansa (refuzată celor mai mulți scriitori, la ora actuală) de a se tipări editia operelor literare. Spre beneficiul lui și al literaturii române, s-au găsit doi împătimiti de opera și destinul pământean al *îngerului vagabond*, doi exegeți *căzuți din luna... Stelariană*, care s-au înhamat la această ispravă atât de dificilă: Victor Corches, realizator al editiei, și Ioan Popisteanu, director al Editurii „Ex Ponto” din

Csongor Ujfalvi.
Gravură. — „Babel”

Maria Pavel.
Gravură — „Babel”

Constanta. Precizez că nu este vorba despre o editie parțială, de genul *opere alese*, de pildă, ci de o *tipărire cvasi-integrală* a scrierilor stelariene, proiectată în opt volume, de câte trei sute cincizeci-cinci sute de pagini fiecare; dintre acestea, primele trei vor încorpora poezia, următoarele două — opera dramatică, al șaselea — proza, al șaptelea — literatura destinată copiilor și tinerilor, iar ultimul va aduna corespondența, eseurile, reportajele și iconografia.

Debutul editiei se va produce cu proza, într-un volum elegant și impozant de patru sute cincizeci de pagini, avându-l redactor de carte pe Ovidiu Dunăreanu și prefator pe Nicolae Rotund; opusul se va afla în librării cât de curând, poate în mai puțin de o lună. Fiind deja pregătite pentru tipar, este posibil ca volumele patru și cinci sau cel de literatură pentru copii să intre în procesul de tipărire chiar în acest an calendaristic; desigur, în proximitatea anilor vom continua cu poezia, care necesită un volum mai mare de prelucrare în aparatul critic și este destul de

socotesc că vina-mi majoră n-ar fi aceea de a mă fi oprit la fiecăre gard, poartă, belciug, drug sau zăvor pus în calea mersului meu, unele dintre aceste obstacole dovedindu-se ulterior searbădă recuzită dacă nu chiar simplă închipuire; nici aceea că, sfidător, fără păsăvazăcică, le-aș fi depășit — obstacolele — fără scrupule, indiferent de consecințele ultragiului, pentru a iesi teafăr (moral) dintr-o provocare explicită.

Vina mea majoră, neîmpărtășibilă cu alții, este că, parțial necunosător dar necrutător (?) într-ale legii sub orice formă de expresie imperativă, în spiritul cărui fapt nu voi putea fi condamnat decât de mine însumi, este că am tânjit mereu, cu invidia aferentă, după acea parte dintre cele două care-mi oferea — mi-ar fi oferit — un avantaj fără riscurile probabile. Asta judecându-le întotdeauna retrospectiv, câtă vreme, din lipsă de resurse morale (imorale?) pieton fiind, rămân ultimul pe trotuar așteptând impaciencat dar cuminte verdele convențional al semaforului sau, mă rog, bagheta dirijorală a polițaiului rutier. Lucruri fără de care nu voi trece niciodată, chiar dacă mă deranjează uneori chestia asta, pe cealaltă parte a străzii, respectiv a sinelui.

Posteritatea lui DIMITRIE STELARU

abundentă: peste o mie două sute de piese lirice.

Norocos a fost D. Stelaru și în ceea ce privește valorificarea revuistică a operei sale postume, la cincisprezece-saisprezece ani de la moarte. Dacă până către sfârșitul anilor '80, s-au tipărit sporadic unele scrieri postume, grație străduintelor semnatarului acestor rânduri, din primăvara lui 1987 până în vara lui 2001 i-a fost publicat peste nouăzeci la sută din ansamblul operei postume în revistele: *Manuscriptum*, *România literară*, *Literatorul*, *Orizont*, *Observator*, *Metafora*, dar, îndeosebi în *Tomis*. Aceasta din urmă a reușit un tur de forță publicistică unic în literatura română: vreme de cinci ani (1996-2000), lună de lună, la rubrica permanentă „Stelariană”, au fost tipărite (însotite de comentariile de rigoare) zeci de pasaje inedite din proza, dramaturgia și poezia lui D. Stelaru.

Cum a reactionat istoria literară, de-a lungul celor peste trei decenii, la numele și opera celui în discuție? I-as califica reacția cu celebra butadă a lui Caragiale: *Nici prea-prea, nici foarte-foarte*. De ce? Pentru că, dacă avem în vedere exegezele critice și istoric-literare, ca și contribuțiile de ordin biobibliografic sau memorialistic, atunci putem afirma că în mai toți anii postumității, fie în periodice, fie în volume, i-au fost dedicate comentarii și studii diverse, în fruntea cărora este firesc să plasăm unica monografie critică de până acum semnată de Emil Manu, în 1984. Sobră în stil și entuziasă pe alocuri, cuprinzând puncte de vedere și judecăți critice viabile, în limitele obiectivității, întreprinderea lui E. Manu s-a ambiționat să radiografieză numeroasele valente creatoare ale prolificului autor și a încercat să stabilească o anume coerență în existența boemă a scriitorului. Limita exegezei în discuție este una capitală, aceea de a fi examinat (pe lângă obscură, spectaculoasă și / dar deficitară biografia stelariană) numai scrierile antume, neglijând total postumele.

Portrete critice sau istoric-literare, efigii memorialistice etc. (mai consistente sau mai firave, mai veridice sau mai fantezist-subiective ori denigratoare) i-au făcut autori de istorii literare românești Al. Pîru, I. Rotaru, D. Micu, N. Manolescu, I. Negoiescu, M. Scariat, E. Barbu, Ovid S. Crohmălniceanu, M. Bucur etc., semnatarii unor dicționare literare precum E. Simion, M. Popa și alții; la aceștia se adaugă câteva zeci de critici literare care i-au scrutat, parțial sau integral, opera poetică, îndeosebi, A. Martin, N. Ciobanu, N. Bălotă, D. Cristea, L. Raicu, Gh. Grigurcu...

Evident, pe lângă cei de mai sus, cu mult mai numeros estelotul celor care l-au criticat, evocat etc. pe D. Stelaru în periodicele ultimilor treizeci de ani. Inserez câteva contri-butii mai interesante: Al. George, Al. Ștefănescu, V. Cristea, Al. Protopopescu, N. Motoc, V. Silvestri, I. Pop, M. Gafita, P. Chihaia, Al. Raicu, P. Stoica, B. Corlaci, Gh. Sarău, I. Segăceanu și, cu voia dvs., subsemnatul.

Și, pentru că revista *Tomis* a făcut din cultivarea lui D. Stelaru și o pasiune literară și o datorie permanentă de restituire a lui, în luna noiembrie a anului 1991, cu prilejul comemorării celor două decenii de la stingerea lui, publicația a organizat o masă rotundă cu titlul *20 de ani de la moartea lui Dimitrie Stelaru*. Evocările, publicate în numărul respectiv, au fost susținute de Ștefan Careja (Enache Puțu), Teodor Mihadas, Gheorghe Grigurcu, Pavel Chihaia, Ion Drăgănescu.

Tin să semnalez, cu această ocazie, că, deși n-a fost făcută publică, există o minimonografie

interesantă pe tema modalității de reflectare a imaginii omului D. Stelaru în conștiința celor ce l-au cunoscut. Lucrarea este opera profesoarei Mariana Mladen și a fost realizată în anii 1996-1997. De asemenea, adaug că, printre cele mai recente și mai valoroase contribuții biobibliografice din ultimii ani se numără intervențiile sotilor Gheorghe și Maria Sarău, publicate în revista *Manuscriptum*.

Împreună cu Mariana Mladen, Gheorghe Sarău și Al. Condeescu — directorul Muzeului Literaturii Române — în iarna anului 1997 am încercat să organizăm o *Rotondă Dimitrie Stelaru*, la care să invităm și familia scriitorului, soția și fiul. Din păcate, proiectul a fost ratat și din cauza unei plecări imprevizibile a domnului Al. Condeescu în străinătate, dar și din imposibilitatea de a contacta familia lui D. Stelaru care, între timp, părăsise țara sau se mutase la o adresă necunoscută nouă.

Sunt convins că și alți scriitori au fost victimele unor fapte reprobabile ca acelea care mă voi referi mai jos, și anume: pierderea, distrugerea (intentionată ori din neglijență) sau furtul documentelor literare sau de altă natură intrate în custodia unor institutii de stat, care au datoriasă conserve memoria și tezaurul cultural-artistic național, imaginea unor valori mari ale țării. Concret. În august 1987, am depus la Muzeul Literaturii Române manuscrisul (și o copie dactilo) a piesei lui D. Stelaru *Fata fără lună*. În anul următor, în numărul 3 al revistei *Manuscriptum*, două din cele trei acte ale piesei au fost publicate, însă manuscrisul nu se mai află în arhiva muzeului! Nimeni dintre cei interpeleți nu știe nimic despre soarta lui. Vor fi știind ceva cei ce se aflau, pe atunci, la muzeu și la revistă, respectiv Fănuș Băileșteanu, Adrian Bota, Adam Cristev, Ruxandra Mihăilă, Manuela Tănăsescu sau Florea Vlad, aflați în comitetul de redacție? Cine a pregătit manuscrisul pentru tipar? Ce s-a întâmplat, mai apoi, cu scrierea? Aștept întoarcerea manuscrisului la muzeu.

Peste un deceniu, în aprilie 1997, Gheorghe Sarău donează Muzeului Literaturii Române un set de corespondență emisă și primită de D. Stelaru. Nici respectivele scrisori nu se mai află în depozitele institutiei, desi, atrag atenția, domnul Sarău, ca și mine, detinem acte care demonstrează că am depus manuscrisele reclamate acum, iar eventualele scuze — dacă vor fi — nu folosesc nimănui! Însă posteritatea i-a mai jucat lui D. Stelaru alte asemenea două feste prin Ioan Ariesanu și Anghel Dumbrăveanu, pe de o parte, și Marin Mincu, pe de altă parte, dar toți trei (primii doi, în anii 1988 și 1989, iar al treilea, prin 1997-1998) au contribuit la dispariția, pare-se, definitivă a dramei *Organizația atomistilor combinați* — O.A.C. Bănătenilor le-am înmănat-o să o publice în revista *Orizont*, iar doborogeanului acclimatizat să o tipărească (împreună cu un set întreg de teatru postum) la editura „Pontica”... Dacă există o dreptate immanentă, ar trebui ca unor asemenea specimene să li se plătească cu aceeași monedă, pentru că n-au tipărit, ci au pierdut dactilograma oferită...

Dacă tragem linie și adunăm, constatăm că destinul lui D. Stelaru n-a fost chiar vitreg, în posteritate, în comparație cu al altor autori, peste care uitarea se așterne și dăinuie, dacă n-au avut sansa unor oameni pasionați de opera și de destinele lor. Editia critică de la Editura „Ex Ponto” este o dovadă peremptorie în acest sens. Fie ca acest gest să constituie un titlu de glorie pentru cei ce a fost și a rămas *îngerul vagabond*.

VICTOR CORCHES

STATUL ȘI BIBLIOTECILE

urmare din pag. 1

comunitare, este un semnal în plus, că aleșii noștri de acum, de la toate nivelele, nu înțeleg, nici cât e negru sub unghie, rolul acestora la trănicia și siguranța culturii naționale, la apărarea limbii române. Lăsând de izbeliste bibliotecile, revistele, teatrele, muzeele etc., guvernantii noștri pun în pericol pe zi ce trece, tot mai grav, însăși ființa poporului român. Ei nu-i consideră pe profesioniștii din domeniul lecturii publice parteneri de dialog. Legea bibliotecilor zace uitată în sertarele parlamentului de foarte mulți ani și nu se știe câți vor mai trece până va fi promulgată.

Iar dacă aceasta este poziția oficială a statului, atunci cum să pretuiască insul obisnuit, la adevărata valoare, munca nobilă, discretă a oamenilor pasionați, inteligenți, instruiți, altruști și generosi, „dintr-o rasă” — cum spune un scriitor contemporan — „pe cale de dispariție”, care sunt bibliotecarii?

Vitos Hajnal. Gravură. — „Turnul Babel”

Nicoleta Barbu. Gravură. — „Turnul Babel”

Andrei Plesu aprecia că integrarea europeană, a cărei necesitate a fost clamată de toate guvernele post-decembriste, va rămîne o adeziune formală atîta vreme cît românul simplu nu se va simți cu adevărat european. Ce șanse are anonimul X să se simtă astfel, ținînd cont de ereditatea socio-culturală a acestui popor?

• Are perfectă dreptate Andrei Plesu atunci când denunță esecurile integrării noastre europene. În joc este același motiv al "formelor fără fond", de această dată într-o nouă expresie. Integrarea europeană nu este doar marele pariu al guvernelor post-decembriste și nu tine doar de arta diplomatiei. Toate acestea ar numi elementul formal, instituțional, vizibil și doar într-o anumită măsură reprezentativ. El ar trebui să fie dublat de un altul substanțial, invizibil și infinit mai profund. Din punctul meu de vedere, referința n-ar fi în primul rând performanța economică, administrativă, ci, mai curînd, cea de ordin mental și educațional. Pentru a intra în Europa este obligatoriu să detii o mentalitate de european. Oricât lobby ar face politicianul și ambasadorul român, el nu se poate integra rapid în lumea comunității vestice pe românul simplu, bîntuit de fantasmele, stereotipurile și practicile vulgatei nationalist-comuniste. (A nu se înțelege că denigrez sentimentul național: vituperez doar formele inflamate și benigne ale acestuia.) Nu poate fi un european civilizat cel care se dovedeste în repetate rînduri incapabil să-și întretină W.C.-urile publice, compartimentele de tren și, în general, spațiile sociale. Nu poate fi europeană o comunitate care-și "exhibă ordura și își pierde pudoarea sfîcterială" (Gabriel Liiceanu). Nu poate fi european cetățeanul care se lasă stăpînit de nostalgia epocii Ceausescu și o fetisizează peste timp. Cu toate acestea sunt optimist căci "ereditatea socio-culturală" a poporului român este, în profunzimea ei, una europeană. Faptul a fost bine argumentat de Eliade în splendidele sale convorbiri cu Claude Henri Rocquet, atunci când amintea de rădăcinile foarte vechi, aproape neolitice, care leagă spațiul oriental de cel balcanic și european. Peste timp, Nicolae Iorga, Alexandru Paleologu, Sorin Dumitrescu etc., au remarcat și ei componenta profund europeană a tinuturilor balcanice. Constat doar că "entitatea socio-culturală" românească – o structură compozită care merită ea însăși disecată și nuanțată – a fost temeinic filoxerată de morbul naționalismului comunist. Refacerea solicită timp, generații sacrificate, o absență a demagogiei politice, justiție eficientă și finanțare serioasă în educație, învățămînt și cercetare. Altă cale ca anonimul X din România să se simtă european, nu vîd.

• Perioada tranziției a dinamizat cîmpul nostru psiho-social, care a devenit extrem de fluctuant. Am putea vorbi de instalarea unor paliere distincte, diferențe între orizonturile lor de așteptare fiind sesizabilă și la nivelul limbajului. Fără un anumit grad de coeziune internă, o comunitate are puține șanse de progres.

• Nici nu poate fi vorba de o comunitate în absența unei coeziuni interne. Chiar as insista asupra trezirii spiritului comunitar în România după 1989. El se vrea o veritabilă alternativă la sistemul vechi, de tip centralist. Pe de altă parte, fluctuarea dintre palierele vieții sociale este, până la un anumit punct, firească și de dorit. Totul e să nu se rupă legătura ce ține în viață trupul social. Or, nostalgia după vremurile lui Ceausescu poate, la limită, exila o comunitate în afara timpului și a istoriei. De asemenea, jaful, mafia și prostituția (sub toate chipurile ei) pot sabota constant și eficient ființa unui popor. Este exact ceea ce se întîmplă acum în România.

• În „Profilul spiritual al poporului român”, Ath.Joja afirma: „cvasi-inexistența misticismului în cugetarea românească dovedește caracterul apolinic și rationalist al mentalității românești”. Un gînd de natură să stîrnească multe zîmbete. Ce-ar fi spus Joja după mineriade? Ultima dvs. carte, *Imaginarul social al tranziției românești*, are ca subtitlu „Simboluri, fantasme, reprezentări”. Căre sînt fantasmele ce bîntuie în prezent imaginarul nostru și, dintre acestea, cît de puternică, de autentică, este fantasma naționalismului?

• Am serioase rezerve în ceea ce privește teza lui Athanasie Joja. Cred că autorul român exagerează. A susține "cvasi-inexistența misticismului" echivalează, într-un anume fel, cu a susține cvasi-inexistența naționalismului. Or, cele două sunt deopotrivă prezente în orice cultură, fiind însă dozate absolut diferit. Probabil că însuși Joja s-ar fi mirat după '89 de izbucnirile neașteptate ale entuziasmului și delirului social. Le-ar fi tradus, probabil, în termenii unui misticism popular și desacralizat.

Cert este că imaginarului social i se concede întotdeauna, pe bună dreptate, o importanță doază de irational și fantasmagoric. Există un straniu joc al fantasmelor sociale care, de foarte puține ori, este aproximat rațional. El se cere intuit, aprehendat. Posedă indivizi și comunități, reprezentînd sursa multor miscări sociale, inclusiv a mineriadelor. Ar fi realmente interesant și inovator să se încerce o analiză și interpretare a mineriadelor, grevelor, demonstrațiilor de stradă, plecînd nu de la celebrele scrieri ale lui Gustave le Bon și ale discipolilor săi, ci de la mai puțin cunoscutul text al lui Giordano Bruno, *De vinctulis in genere*, exemplar analizat de Culiuanu în *Eros și Magie în Renastere*.

În ultima mea carte, am invocat doar cîteva dintre fantasmele imaginarului social românesc

actual. Este vorba de motivul ciolaniadei și de fascinația mesianismului; de supraviețuirea degradată în România a unor veritabile discipline spirituale (cum ar fi astrologia) și de credințele în blestem; de obsesia "sfîrsitului lumii" și, mai ales, de fantasmele investirii României cu un mandat divin. Mă refer la motivul României ca "Noul Canaan" și la cel al Bucureștiului ca "Al doilea Ierusalim". Deseori, imaginarul social este invadat de asemenea scenarii pe care eu le consider kitsch și care au ca sursă, în principal, profetiile lui Sadhu Sundar Singh. Cât privește fantasma naționalismului, lucrurile sunt mai complicate. Eu disociez între sentimentul național, absolut respectabil și aflat la mare pret în toate țările civilizate ale lumii, și formele inflamate, maladive ale acestuia. Ultimele au devenit posibile grație precarității spirituale și lipsei de educație a unei bune părți din

NICU GAVRILUȚĂ:

„Ereditatea socio-culturală” a poporului român este, în profunzimea ei, una europeană»

Cine este Nicu Gavriluță? Un tânăr cărturar iesean, specializat mai ales în antropologia, istoria și sociologia sacralului, dar și, printr-o fericită extensie a ariei de interes, în studiul mentalităților. N.G. este, prin urmare, un universitar, un spirit academic care a produs zeci de studii, sute de articole și o sumă de cărți. *Mentalități și ritualuri magico-religioase* (1998) și *Culianu, jocurile minții și lumile multidimensionale* (2000) au apărut la Polirom.

Ce se întîmplă când un intelectual de al treilea tip (B-H Levy) se întîlnește cu realitatea tranziției noastre cea de toate zilele? Se întîmplă că el dorește să o interpreteze, să-i caute un sens dincolo de aparenta lipsă a sensului. Se întîmplă că el va încerca să facă o anumită ordine într-o lume ce pare bîntuită de haos și dezordine și care, în același timp, riscă să capete virtuți entropice. (Liviu Antonesei, din prefața la *Imaginarul social al tranziției românești*, Dacia, Cluj Napoca, 2001).

populația României. La toate acestea s-au mai adăugat și demonii ceausismului, retreziti la viață pe fondul sărăciei generalizate din ultimii ani. Inutil să mai amintesc că unii politicieni și partide s-au dovedit a fi manipulatori profesioniști ai acestor situații. As vrea doar să insist asupra faptului că eu nu regăsesc în sărăcie cauza acestui cancer românesc. Omul sărac, dacă mai are măcar un an din cei șapte de acasă și o fărîmă din frica de Dumnezeu, nu-l fetisizează pe Ceausescu. Simte, recunoaște imediat, monstruoșitatea acestei situații. Cred, prin urmare, că sărăcia – asemenea bolilor lui Iov – este mai curînd o încercare, o probă, o verificare a adevăratei omenii. În nici un caz, ea nu-ți poate justifica mizeria, decăderea spirituală și pactul cu Diavolul. Stim de la Denis de Rougemont că acesta din urmă ia chipurile

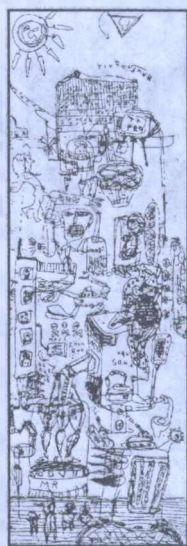
Cât privește *Dracula* lui Bram Stoker, situația trebuie un pic nuanțată. Motivul lumii de dincolo interferînd straniu și neașteptat cu cea de aici, groaza față de strigoi și vampiri, au fost dintotdeauna locuri comune în practicile magico-religioase străvechi. Erau continuturi ale miturilor și obiecte ale ritualurilor. Cu timpul – așa cum a demonstrat convingător același Eliade – ele s-au transferat din cotidian în imaginarul social și în universul oniric al omului modern. Au devenit uneori motive de inspirație literară, artistică, dar și continut degradat al unor basme și superstitii. Setea omului (post)modern – nu și a celui recent, așa cum îl definește Patapievici – fată de fantastic, mitologic și absolut a rămas aceeași. Natura umană nu s-a schimbat semnificativ. Numai că este deseori alimentată nu de veritabile mituri, ritualuri și practici inițiatice, ci de continuturile îndoielnice livrate de o

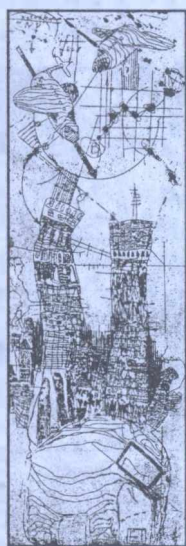
parte a mass-media și de profesioniști senzationalului. Unul dintre acestia a fost, în opinia mea, Bram Stoker. El a speculat inteligent și eficient interesul unor medii occidentale față de exotic și necunoscut. Or, imaginea reconstituită în genul lui Stoker a voievodului valah, pe fundalul unei *terra incognita*, așa cum era reprezentată Transilvania, a prins de minune. De apreciat este însă inițiativa guvernului de a profita de enorma popularitate a mitului Dracula și de a-l integra într-un amplu proiect de turism cultural. Plecînd de aici, turistul ar putea fi inteligent "manipulat" spre a înțelege istoria reală a lui Vlad Tepes și, în cele din urmă, pus în situația de a aprecia autenticele credințe românești despre strigoi, vampiri și misterele lumii de dincolo. Nu mi-as ascunde satisfacția să aflu că turistul occidental a venit la

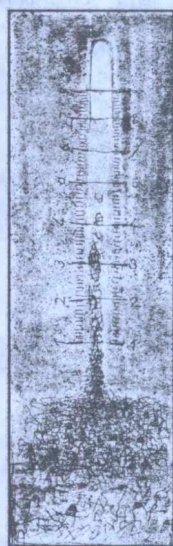
Maria Pavel. Gravură. — „Turnul Babel”

Rareș Moldovan. Gravură. — „Turnul Babel”

Ioana Sofia Eremias. Gravură. — „Gemenii”

Zsolt Slabo. Gravură. — „Turnul Babel”

cele mai neașteptate în cuprinsul lumii moderne. Oricum, aproape toate "isemele" au devenit azi suspecte, unele până la demnizare. Prin urmare, găsirea unui alt nume pentru adevărata dragoste de tară și neam cred că ar fi o încercare absolut justificată.

• Printre subiectele dezbătute pe larg de mass-media, se numără și proiectul *Dracula Land*. În topul celor mai bine vîndute cărți, imediat după Biblie, se situează *Dracula* lui Bram Stoker. Ce spune sociologul inițiat în tainele imaginarului?

• Cred că n-ar trebui să ne surprindă prea mult acest fapt. Textele de bază ale marilor religii au avut, au și vor avea întotdeauna căutare. Sunt convinși că sincrisme, crizele și noile forme de recompunere a faptului religios nu vor reuși să anuleze misterul și fascinația marilor texte revelate. Bardo-Thödol, Upanisadele, Biblia, Coranul vor avea întotdeauna o enormă căutare. Drumul spre ele este de multe ori dificil, ocolitor și presărat cu inevitabile "probe ale labirintului", ca să-l citez pe Eliade.

Dracula Land cu cartea lui Bram Stoker și a plecat cu cărțile lui Andrei Oisteanu, Mircea Eliade sau Ioan Petru Culianu.

• F.Fukuyama (în „Sfîrșitul istoriei și ultimul om”) susținea că principiile liberalismului, prin dinamismul economic pe care îl promovează, au o uriasă putere de omogenizare, creînd aspiratii, predispoziții similare, în societăți diferite. O parte a lumii musulmane pare să reziste acestei fascinații. Din acel 11 septembrie negru, asistăm la o ofensivă fără precedent împotriva terorismului. Ar fi simplu să rezumăm totul la o propoziție de genul „băietii buni luptă împotriva Nebunului de pe munte și a zorabilor săi fanatici”.

Credeti că, dincolo de subtile jocuri politice, un factor demn de luat în seamă ar putea fi tresărire violentă a thymos-ului islamic, ca o reacție la expansiunea democrațiilor de tip liberal?

• Recompunerea istorico-simbolică a centrelor de putere după 1989 și, mai ales, după 11 septembrie

2001, poate fi interpretată și ca un efect al redesteptării thymos-ului islamic. În cartea amintită, se pare că Fukuyama a minimalizat alternativa islamică la modelul liberal și democratic occidental. Politologului american nu i s-a părut a fi deloc convingătoare replica dată Occidentului de credinciosii lui Allah. Evident că în forma ei violentă, malefică, teroristă, alternativa islamică nici nu are cum să fie o alternativă. Sunt însă necesare anumite nuanțări. Mai întîi, nu putem în nici un chip identifica total lumea musulmană cu fenomenul terorismului. Ideea a surprins-o foarte bine Andrei Oisteanu în eseul său „Războiul civilizațiilor?” atunci când afirma că "Demonizînd întreaga lume musulmană nu facem decât să repetăm «noi» gresala pe care le-o reproșăm «lor»". În al doilea rînd, ceea ce mediile occidentale prezintă a fi Islamul, nu este de cele mai multe ori reprezentativ pentru această fabuloasă cultură și civilizație. Sunt mediatizate personaje (în special politice) nesemnificative pentru islamul profund. Reteta convenabilă mass-mediei occidentale continuă să fie cea a manipulării prin crearea de imagini stereotipe. Nu întîmplător, „stim” că terorismul este „islamic”, iar despotismul „oriental”. S-au scris multe cărți pe această temă. Aștept momentul când lumea islamică va intra demn pe scena mondială a istoriei prin elitele ei adevărate. Abia atunci vom putea invoca existența unui adevărat „dialog” între civilizații. În timpurile acestea postmoderne, el se poate consuma cu precădere la nivelul elitelor și, în primul rînd, al celor culturale. Ideea a fost intuită la noi de Vasile Lovinescu în *O iocană pe columna traiană. Glose asupra melancoliei*. Asta ar însemna, printre altele, ca politicienii americani să plece urechea și la sfatul istoricilor religioși, specializați în islam. Doar acestia sunt cunosătorii profesioniști ai mentalităților exotice. În fond, chiar lupta împotriva terorismului este una a guvernului Bush cu o mentalitate stranie, parțial întrupată sub chipul malefic al terorismului islamic. Cel care a surprins cel mai bine la noi acest fapt a fost același Andrei Oisteanu.

Prin urmare, am rezerve din ce în ce mai mari privind valabilitatea tezei lui Francis Fukuyama asupra "sfîrsitului istoriei" și a ubicuității "ultimului om". Sper ca intuițiile lui Eliade cu privire la adevărata întîlnire cu alteritatea non-occidentală să devină cât mai curînd realitate.

• Poate că ar fi bine să ne amintim că lasul este un oraș cu un mare prestigiu, as spune chiar aură de centru cultural. În acest loc sînt oameni care, trecînd cu bine frontiera pascaliană, despre care vorbește domnul Ștefan Alfloroei (*Limitele interpretării*), demonstrează realitatea dictonului Gîndesc, deci exist. Fără nici un fel de complexe provinciale. Ia lasi se gîndeste sincron cu cele mai moderne curente intelectuale europene. Pentru că faceti parte din acel ordin al căutărilor de sens, vă rog să ne vorbiti despre Cercul hermeneutilor.

• Mă bucur că ați observat și dumneavoastră remarcabila anvergură a unor idei și practici culturale iesene. O parte dintre ele s-au grupat sub semnul *Cercului de Cercetări Hermeneutice*. Temeiurile lui au fost puse de Ștefan Alfloroei, Gheorghe Popa și Eugen Munteanu în octombrie 1996. De atunci au avut loc întîlniri periodice, de obicei în ultima săptămână a fiecărei luni. Acest cerc interdisciplinar provoacă dezbateri pe anumite teme, fixate la început de un universitar. O parte dintre ele au avut în atenție "Dezvoltările actuale ale hermeneuticii" și "Tipologiile interpretative"; "Traducerea și interpretarea" și "Limitele interpretării". Tema de anul acesta se referă la "Proiectele hermeneutice neclasiche".

Sub semnul lui Hermes au apărut până acum și trei volume colective, coordonate de Ștefan Alfloroei. Primul este cel intitulat *Petre Botezatu. Itinerari logico-filosofice*, Iasi, Editura Ankarom, 1996. Urmează *Alternative hermeneutice*, volum dedicat memoriei lui Ernest Stere, Iasi, Editura Cantes, 1999 și *Limitele ale interpretării*, Iasi, Editura Fundatiei Axis, 2001. În curs de apariție pentru 2002 este cea de-a patra carte tematică a cercului, *Ideologie și interpretare*. Cred că toate acestea dau seama împreună despre ceea ce s-ar putea numi o expresie ieseană a hermeneuticii românești.

• În ciuda eruditiei lor intimidante, cărțile lui I.P.Culianu au avut o extraordinară „priză” la cititorii români. Ce a însemnat pentru dumneavoastră întîlnirea cu opera savantului?

• În revista panziană *Limite* (nr. 48-49, noiembrie 1986), Virgil Ierunca publica drept omagiu adus mortii lui Eliade textul lui Ioan Petru Culianu, "Ultimele clipe ale lui Mircea Eliade. Mahăparinirvana". El se încheie cu o tulburătoare și semnificativă confesiune a discipolului: "În fond, continui să-mi repet de ani de zile, dacă lumea aceasta este un camuflaj, așa cum mi-ati spus de atâtea ori, Mircea Eliade, atunci sunt fericit că am trăit în aceeași taină în care ați trăit dumneavoastră". Acesta a fost Ioan Petru Culianu. Un inițiat în tainele hermeneuticii facticiității, sensibil la prezentă misterului în lumea noastră. A dat viață învățăturilor sacre, străvechi, în care credea. Pe scurt, Culianu a fost discipolul care a trăit și murit sub semnul aceluși taine ca și Mircea Eliade.

Am avut privilegiu de a scrie o carte și mai multe studii despre gîndirea lui Ioan Petru Culianu.

S.MARTIN

continuare în pag. 14

MARIUS TUPAN:

• Istoria literară, în primul rând, este necesară în orice perioadă ne-am găsi. Noi nu prea avem istorii literare importante. De la Călinescu încoace, avem de-a face mai mult cu nostalgii. De-a lungul anilor au apărut mai multe istorii, dicționare, dar fiecare păcătuiește într-un fel sau altul. De pildă, *Dictionarul* lui Zăciu și al colaboratorilor

lui este învinuit că nu realizează o departajare clară între scriitorii și că toți aceștia sunt prezentați favorabil, fapt ce nu mi se pare normal. Există diferențieri, nu numai scriitorii plasati în curente. Sunt unii scriitori care trec pe lângă curente și unele curente care trec pe lângă scriitorii. Tipul acesta de dicționar nu mă satisface nici pe mine, pentru că a aruncat autorii la grămadă doar de dragul de a salva literatura română. Pe de altă parte, există și istorii foarte defectuoase, cum este cea a lui Ion Rotaru, pentru că, în primul rând, autorul ei nu se pricepe la literatura română și apoi face mari confuzii. Reproduce poza lui Lucian Vasiliu alături de textul lui Lucian Vasilescu. O confuzie ca aceasta e inadmisibilă pentru o istorie literară. În ceea ce privește recenta *Istorie* a lui Dumitru Micu (tot profesor universitar care, dacă nu mă înșel, este actualmente la pensie), autorul reia anumite pasaje din alte texte. E un fel de plagiat. În cazul umilei mele persoane, autorul menționat își însușește un text din Laurențiu Ulici, fără ghilimelele de rigoare, practică ce m-a deranjat foarte tare. În aceeași manieră procedează și cu alți scriitori contemporani. Având în vedere cele spuse mai sus, nici această istorie nu poate fi considerată una valoroasă. Eu personal speram foarte mult de la istoria lui Laurențiu Ulici. Din păcate autorul ei a plecat dintre noi... Dacă ar fi continuat-o, ar fi fost una dintre cele mai valoroase lucrări de acest gen. În opinia mea, un creator de istorii este la fel cu un creator de romane, pentru că trebuie să aduni texte, să configurezi personaje... Nu doresc să fac o teorie a istoriei literare. Personal, m-am luptat din răspuțeri și am reușit să editez *Istoria* lui Marian Popa. Recunosc că este o carte controversată. De ce a stărnit această carte atâtea valuri? Pentru că autorul propune alte ierarhii în locul celor statornice în comunism și care se încâpatanează să reziste, desi nu sunt reale. Pentru că autorul pătrunde foarte mult în fenomenele epocii totalitare. Marian Popa realizează, după părerea mea, mai degrabă o istorie a fenomenelor culturale decât o istorie de autori.

Istoria literară este singurul criteriu valoric care poate să acrediteze o literatură. Nu putem să existăm fără o conștiință. În această perioadă de tranziție ieșe la iveală o literatură haotică. Criticii s-au retras în cochiliile lor, au început să facă politică, negustorie. Drept consecință, mulți se cred genii, au scris cărți pe care însă oamenii nu le cunosc.

A scrie o istorie literară este cea mai mare vanitate a unui critic. Istoria, fie că este bună sau rea, rămâne și te acreditează în timp. Am vorbit de un Rotaru, care mie mi se pare un critic de mână a zece. El rămâne prin această istorie, chiar dacă a făcut multe confuzii. Ca și Al. Piru, care a scris o istorie submediocră din punct de vedere estetic. De obicei oamenii își adună articolele și fac o cârtică. Această practică nu reprezintă o muncă de istoric literar. Au apărut tot felul de liste. Manolescu nu mă va convinge niciodată. Aștept cu mare interes istoria literară pe care o pregătește. Nu pentru că nu sunt inclus în această listă reacționez așa, ci pentru că este un gest conjunctural care nu-l reprezintă. Totuși valoarea lui Manolescu nu poate fi negată. Marian Popa îl cataloghează drept primul critic important din perioada postbelică, loc pe care se mentine și astăzi. Cred că istoria pe care o pregătește îl va consacra definitiv. Noi așteptăm tocmai de la cei mai valorosi să dea un verdict, să spună lucrurilor pe nume. Ce să așteptăm de la un x sau un y care mai mult ne informează decât ne instruiesc?

• Călinescu, știți bine, nu l-a înțeles și nu l-a agreat pe Bacovia, pe Ion Barbu. Marii noștri poezi, într-o ordine sentimentală, sunt Eminescu, Blaga, Barbu, Bacovia, Nichita Stănescu. Despre Nichita, ca să revin la Marin Preda, acesta scrie niste pagini extraordinare, îl recunoaște drept lider absolut al poeziei saizeciste. În fruntea prozatorilor saizecisti, după Marian Popa, opinie pe care o împărtășesc și eu, stă D.R. Popescu. *Vânătoarea regală* este o capodoperă. Autorul nu trebuie disprețuit pentru că a fost președintele Uniunii Scriitorilor în perioada comunistă, ci dimpotrivă. Este fals că ierarhiile odată omologate nu se vor mai schimba. Canonul se va schimba mereu. Teamă mea nu este că nu mă recunosc contemporanii. Spre fericirea mea, eu sunt recunoscut. Dar ce se va întâmpla cu tinerii? Ce vor crede ei despre literatura mea? Va deveni ea desuetă? Într-o discuție cu Manolescu, întrebându-l ce mai citesc studenții, mi s-a confirmat faptul că Ivăsiuc, Lăncrânjan nu mai rezistă. Singurul care a rămas pe poziție este D.R. Popescu, pentru că

practică o literatură fantastică, polisemantică, o mare literatură. N. Frye afirma foarte răspicat că realismul este forma minoră a artei. Scriitorii ar trebui să facă cu totul altceva, nu să pună o oglindă deasupra societății, să o oglindească, așa cum se predica în realismul socialist. Uneori literatura este chiar paralelă cu realitatea. Noi trebuie să învățăm să ne respectăm valorile. Și aici intervin istoriile literare. Marian Popa trebuie salutat, nu înjurat. Au fost destui cei care i-au apreciat efortul și în timp, sunt convinși, numărul lor va crește. Contemporanii sunt cum sunt. Vanitatea lor suferă. Nu suportă ca unora să li se acorde deosebite rânduiri într-o istorie literară, iar altora câte două pagini. Intervin imediat micile orgolii

este, repet, o istorie a fenomenelor culturale, a situațiilor prin care au fost nevoiți să treacă mulți scriitori. Multi pot observa că Marian Popa, care a fost considerat un barbist, omul de casă al lui Eugen Barbu, este foarte necrutător cu acesta. Nu-i crută nici pe Lăncrânjan, pe Adrian Păunescu sau pe alți răsfățați ai epocii comuniste. Pe lângă aceste lucruri Marian Popa, cum spuneam, schimbă și ierarhiile. Aparc totuși alte ierarhii decât cele cunoscute.

• Este greu de spus. Iată, și Manolescu spune că vrea să schimbe canonul și tot Manolescu recunoaște că nu poate face acest lucru de unul singur, ci împreună cu alți critici. Revenind la istoria lui Marian Popa, se poate observa că

ISTORIILE LITERARE — ÎN TRE FACTOLOGIC ȘI AXIOLOGIC

• Reușește istoria literară să evidențieze valoarea operei sau este doar o pedanterie arhivistă? V-aș ruga să vă referiți la istoriile literare de după 1990.

• S-a modificat discursul de legitimare și canonizare, în sensul depășirii canonului călinescian?

• În ce măsură sunt preocupați autorii de istorii literare, de după 1990, de recuperarea literaturii polemice la adresa regimului comunist?

• Credeți că o istorie a literaturii române postdecembriste a încercat să impună o nouă scară valorică?

Acestea sunt câteva întrebări la care am încercat să aflăm răspuns privind istoriile literare apărute după 1990. Am optat pentru această perioadă având în vedere faptul că lucrările vizate, scrise într-un climat de libertate, nu mai sunt tributare politicului. Problematizarea statutului disciplinei devine firească luând în considerare observația: pe de o parte, dacă istoria literară e privită ca modalitate de informare strict factologică, există, cel puțin în prezent, surse mult mai complete (de exemplu Internetul), iar pe de altă parte, dacă aceasta e consultată pentru ierarhiile valorice propuse, e posibil ca aceste valorizări să fie false și astfel să orienteze greșit cititorul.

Cei intervievați au avut păreri divergente, ceea ce a determinat imposibilitatea formulării unor rezultate definitive. Subiectivismul afirmațiilor a evidențiat, în unele cazuri, interese personale sau o concepție estetică proprie.

Istoriile literare omologate ca valori certe sunt, se pare, cele semnate de Nicolae Manolescu (chiar dacă "lista" sa a și fionat multe orgolii...) și de Laurențiu Ulici (apreciere potențată de dispariția neașteptată a autorului, fapt care a reușit să-i confere acestuia o aură mitică). Și cea a lui I. Negoiescu este receptată favorabil. Istoria literară a lui Marian Popa a constituit, fără discuție, mărul discordiei. Unii dintre cei chestionați nu au dorit să se exprime cu privire la această lucrare, considerând că publicitatea negativă este în favoarea autorului. Istoriile etichetate ca lipsite de interes sunt cele ale lui Ion Rotaru (autorul comite prea dese erori de cercetare și de interpretare) și Dumitru Micu (volumul reprezintă doar un repertoriu bibliografic cu analiză textuală minimă).

Majoritatea celor cu care am discutat s-au arătat sceptici în legătură cu impunerea unei noi ierarhii valorice după 1990. Se speră ca lucrurile să fie clarificate de istoriile în curs de apariție și de generațiile mai tinere. În acest număr al revistei, vă prezentăm o primă parte a anchetei, care se va derula pe mai multe episoade, însumând intervențiile unor personalități culturale ale momentului: scriitori, critici și istorici literari, directori și redactori ai unor reviste literare, editori ș.a.

CARMEN SERBAN și ALINA SPÂNU

personale. Oamenii reacționează în funcție de cum sunt prezentați în această istorie. Un poet măscărici, stă cu toții despre cine este vorba, deranjat de portretul pe care îl face Marian Popa, în loc să plătească Fundatiei „Lucaefărul” (unde se vinde cartea despre care vorbesc) costul istoriei comandate, a găsit cu cale să ne înapoieze comanda. Comportament de intelectual... Măscăriciul în cauză este un mare mosier al zilelor noastre. Îl compătimesc. Eu posed în biblioteca personală chiar și *Istoria* lui Rotaru. Nu vreau să pozez în intelectual doar pentru simplul fapt că dețin aceste cărți, dar din când în când trebuie să le consult, să le compari. De ce există literatură universală și comparată? Numai însumând viziunile istoricilor literari poți să-ți dai seama de valoarea unui scriitor sau altul.

• Nu numai acest lucru. Se dezavuează literatura comunistă, realismul comunist, colaborationismul. Foarte multi scriitori au colaborat cu regimul totalitar, fiind răsplătiți cu renumele de mari creatori ai neamului. Marian Popa reușește să dezvăluie anumite cazuri de colaborationism și mai ales să ironizeze „gloria” unor scriitori meteoriici sau a unor scriitoare care au pătruns în literatură pe alte căi decât acelea estetice sau artistice. Din această cauză autorul a ajuns să fie foarte contestat. Eu nu-i pot face nici un reproș în acest sens. Istoria sa

lucrarea sa este o enciclopedie ambulantă. Autorul a citit toată literatura despre care scrie, este un om ironic, temut, și din această cauză istoria lui este controversată. Vă asigur că ea va deveni la fel de importantă ca și *Istoria* lui Călinescu. Va mai suporta încă o perioadă tot felul de contestări, dar ne vom întoarce mereu la această lucrare pentru că așa s-a întâmplat și cu *Istoria* lui Călinescu la momentul apariției sale, dar și cu *Dictionarul* lui Marian Popa, pentru că, după cum

știți, el este și autorul faimosului dicționar *Scriitorii români de azi*, contestat la vremea lui, dar pe care îl folosim astăzi cu regularitate. O mare lipsă a istoricilor de astăzi este că nu știu să se informeze, pe lângă faptul că sunt partizani. Dacă veti consulta *Dictionarul* lui Zăciu veti constata că lipsesc foarte multi scriitori importanți. Spre exemplu, nu poate să lipsească Băieșu — chiar dacă mie nu-mi place foarte mult ca prozator, rămâne un scriitor important al perioadei comuniste. Aceste lucruri nu se întâmplă la Marian Popa. Sunt menționați toți scriitorii români, atât din tară cât și de peste granițe, indiferent de faptul că sunt ironizați sau tratați cu tot respectul unor scriitori valorosi. Astfel, cititorul poate să realizeze combustia artistică ce s-a produs la noi în perioada respectivă, fie ea pozitivă sau negativă. Viziunea lui Marian Popa este exhaustivă, reușind să se păstreze totodată personală... Contestată, contestabilă sau aplaudabilă.

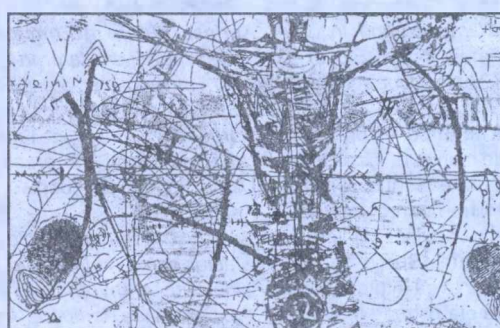
Hajnal Vitos. Gravură. — „Turnul Babel”

Loredana Târziu. Gravură. — „Turnul Babel”

Gabi Brănescu. Gravură. — „Turnul Babel”

Mihai Zgondoiu. Gravură. — „World Trade Center”

ION BOGDAN LEFTER:

• Istoriile literare nu sunt nici pedanterii, nici mofturi, nici gesturi canonice foarte importante. Ele joacă un rol major în structurarea și eventual restructurarea scărilor de valori, a imaginilor trecutului nostru cultural. Din acest punct de vedere istoriile literare apărute în ultimul deceniu, cred că fac o jumătate de pas către o reformulare a întregii imagini a literaturii române. Trebuie, bineînțeles, să lăsăm deoparte istoriile precare, fie de tip Ion Rotaru, fie pe cele strict cantitative, de informație și inventariere de tip Dumitru Micu, pentru a ne opri la istoriile care încearcă interpretări personale asupra întregului nostru trecut cultural, cu aplicație la cultura scrisă. E cazul, în primul rând, al istoriilor publicate de Nicolae Manolescu și de Ion Negoiescu și, într-o altă măsură, a unor alte panorame parțiale, pe genuri sau pe epoci, cum este volumul despre promoția '70 al lui Laurențiu Ulici, din proiectul mai amplu al *Istoriei literaturii române contemporane* care a rămas, din păcate, neîncheiat. În asemenea cazuri (și se pot adăuga, firește, și altele) autorii încearcă niste sinteze personale, fiecare în conformitate cu poetica proprie, cu sistemul de concepte pe care fiecare și l-a construit. Sunt însă cazuri foarte complicate care trebuie luate pe rând și pătruns în detalii.

Istoria lui Marian Popa este, din păcate, înecată într-o anecdotică joasă cu tot felul de implicații la care nu cred că are rost să ne referim. Am răsoit-o și nu simt nevoia să mai revin la ea. Nu cred că se poate face o departajare între paginile valabile și paginile compromise ale unei cărți.

• Istoriile literare contribuie la remodelările canonice, dar nu le impun. O discuție mai generală despre felul în care se reazăază ierarhiile și modelele mari ale literaturii române din perspectiva prezentului nu are cum să înceapă doar din 1990, ci trebuie să meargă mai în urmă, în momentul în care postmodernitatea a început să se instaleze la noi, în jurul lui 1980, moment în care au început cu adevărat aceste remodelări canonice. N-ăs spune că istoriile literare pe care le-am văzut publicate în ultimul deceniu au contribuit major la asemenea schimbări de imagini, dat fiind faptul că au fost panorame redactate de autori mai vârstnici formați în modernitate, în neomodernismul din jurul celui de-al doilea război mondial și de după. Probabil că istoriile literare dintr-o perspectivă mai radical postmodernă, asumat postmodernă, abia urmează să fie scrise de acum înainte.

• Sigur că literatura postbelică, literatura din deceniile de regim comunist, trebuie recuperată într-o istorie literară actuală și integrată în panoramă. În același timp, nu cred că operațiunea va aduce schimbări foarte spectaculoase în tabloul general din următoarele motive: în primul rând nu au cum să aducă noutăți recuperările exilului față de istoriile clasice care nici nu intrau în epoca postbelică, gen Lovinescu sau Călinescu, apoi istoriile literare care s-au scris la noi în anii '60-'70-'80 nu prea au reușit să devină repere de autoritate. Nici un critic literar foarte important nu a scris o istorie generală a literaturii române sub comunism. Singurul care începuse așa ceva a fost Nicolae Manolescu. El va putea, venind spre contemporaneitate, (într-un volum doi sau trei) să integreze în mod firesc literatura exilului în perioada regimului comunist. Aceasta a lipsit însă mai strident din panoramele recente tip *Scriitorii români de azi* de Eugen Simion. Criticii care au încercat să facă descrierea literaturii române postbelice în anii '70 sau '80 au fost obligați să evite autorii și orientările ilustrate de scriitorii români care se exilasera. Aici au fost și mai sunt încă de făcut unele recuperări.

• Istoria lui Manolescu va rămâne fără îndoială un reper. Este opera de sinteză a unui dintre cei mai importanți critici ai literaturii române dintotdeauna. În ce fel va arăta construcția de ansamblu la sfârșit, rămâne de văzut. Deocamdată stăim să așteptăm o istorie a genurilor, a evoluției interne a limbajelor literare, o evoluție a imaginilor critice, de unde și titlul *Istoria critică a literaturii române*. Alex Stănescu face mai mult o panoramă de colportaj și de anecdotică despre viața culturală interbelică. Din câte știu, există și alte proiecte. La acest capitol piața este deschisă. În acești ani abia vedem acumulându-se datele care să ducă la coacerea unor asemenea proiecte. Au apărut și apar din ce în ce mai sistematic dicționare ale literaturii, dicționare de opere literare, se stochează informația, se inventariază ce este de inventariat și, probabil, de aici se va naște și impulsul necesar gândirii unor proiecte majore.

În **Privind înapoi, modernitatea**, Sorin Alexandrescu afirmă că sunt patru critici care au constituit canonul literaturii române, fiecare pentru timpul său: Maiorescu, Lovinescu, Călinescu și, pentru literatura postbelică, Nicolae Manolescu. Întocmai marilor cronicari moldoveni, criticii amintiti, aparținând unor generații diferite, se continuă „fiecare din punctul unde o lăsase predecesorul, într-o perfectă solidaritate de idei, atitudini și evaluări, chiar dacă uneori în dezacord de detaliu”. Este vorba, desigur, de un canon estetic.

„Canonul se face, nu se discută”, declară Nicolae Manolescu în „Cuvânt înainte” la **Literatura română postbelică**, având subtitlul *Lista lui Manolescu*, vol. I, *Poezia*, vol. al II-lea *Proza. Teatrul*, vol. al III-lea *Critica. Eseul*, Ed. „Aula”, 2001. Încercând, totuși, o schiță a devenirii canonului literar, „pentru o minimă rigoare”, el stabilește trei momente: pasoptismul (ordonat de *Introduciți* „Dacia literară” alui M. Kogălniceanu), junismul (prin Maiorescu în special, cel ce impune ideea autonomiei estetice) și modernismul (fundamentat de Lovinescu, apoi sintetizat și fixat prin *Istoria* sa de G. Călinescu). „După canonul romantic-national... și acela clasic-victorian..., în care trebuiesc cuprinse și reacțiile de tot felul de la răscrucea secolelor XIX și XX, iată, canonul modernist ocupă întreaga epocă interbelică, anticipat de mișcarea simbolistă de la începutul secolului și nu doar prelungit până în 1948, dar retreziț la viață de neo-modernismul anilor '60-'70. Mai bine de jumătate din secolul XX e dominat de canonul modernist”. Asadar, canonul modernist include deceniile al șaptelea și al optulea, mai mult chiar, generația optzecistă aparține unui neo-modernism. Nu se poate vorbi despre un canon postmodern, fiindcă, zice Manolescu: „Schimbarea paradigmei, a felului de a concepe literatura și de a o scrie în cuvinte mai simple, nu a determinat și schimbarea canonului”. Părerea este discutabilă și apelul la refuzul a doi dintre criticii unor generații diferite, chiar dacă unul dintre ei s-ar include optzecistilor, de a vedea lucrurile astfel, nu sună convingător. Paradigma postmodernă „a câștigat bătaia teoretică”, realitate indiscutabilă, dar „a pierdut-o pe aceea practică”, afirmație îndoielnică în substanța ei. Cum va arăta următorul canon e greu de prevăzut, conchide criticul: „Este aproape

limpede, de a se face înțeles și de către cititorul nespecialist în filologie, a știut să mențină intactă puntea între cartea comentată și lectorul său. Sigur că am fost întotdeauna de acord cu judecățile lui, că uneori mi s-a părut prea sever ori, din contră, indulgent, însă mereu m-a convins de buna sa credință, de faptul că nu s-a supus nici unei presiuni extraliterare. Mentin și acum observațiile pe care mi le-am sintetizat cu ani în urmă, și anume că si-a înțeles rolul de cronicar, acela de a fixa momente ale literaturii la zi, că a fost un călinescian înzestrat cu judecata rece maioreșciană, pentru a ajunge la manolescian, că apare mai mereu nou în raport cu opiniile critice anterioare, și aceasta nu din pură dorință a contrazicerii, ci din necesitatea de a deschide noi

făcut apariția la Cenușă de Luni un student din anul al doilea de la „Română”..., uscățiv, negricios, cu o față mică adunată parcă toată în privirea teribil de fixă. Nu părea nici stingherit, nici peste măsură de comunicativ. Știa desigur că-l precede un început de si voia probabil s-o verifice. Auzisem de numele lui de la Ov. S. Crohmăniceanu, foarte entuziasmat de pe atunci în ce-l privește. A citit un singur poem, extrem de lung, cu o voce nazală, mecanică și egală, fără efuziune, dar care accentua versurile exact acolo unde te așteptai mai puțin. Abundent imagistic, chiar torential, poemul a curs o vreme monoton, cam obositor, dar, după câteva zeci de versuri, a început să-și arate forța; deloc dezorientat sau flasc, din contră, tăios, lucid controlat,

NICOLAE
ROTUND

LITERATURA ROMÂNĂ POSTBELICĂ *Lista lui Manolescu*

puncte de vedere, că spiritul său analitic este pătrunzător și, totodată, subtil și rafinat. Lipsit de complexe, își apără ideile, direct, într-o polemică, atunci când este cazul, fără mari rezerve dar și fără pasiune, operează cu detasare. Acum, când am perspectiva întregului, îmi dau seama că aceste considerente își păstrează, în ceea ce mă privește, întreaga valabilitate, necesitând doar anumite nuanțări. Siguranța pe care a avut-o criticul încă de la începutul activității de cronicar, nesfiindu-se să aplice calificative nu prea favorabile chiar în cazul unor literati, beletristi sau critici deja consacrați. În același timp, nu lipsesc nici superlativele, comentariul debutând adesea cu „exceptional”, „extraordinar” ori „superb” pentru a atrage încă de la început atenția asupra valorii respectivei cărți. Astfel de taxări înregistrăm la **Pozitia astrilor** de Dan Laurentiu, **Versuri** de Virgil Mazilescu, **Familia Popescu** de Cristian Popescu („Cuvânt înainte”), **În absența stăpânilor** de Nicolae Breban, **Lumea în două zile** de George Bălaș, F de D.R. Popescu, și exemplele pot continua. Alteori, ideea de valoare este inculcată și prin concluzia din final, cum întâlnim la Marin Sorescu — **La Lilieci**, unde, în volumele al II-lea și al III-lea, se remarcă „folclorul cult”, „încercarea de a reconstitui filozofia vieții țărănești, prin intermediul unor tablouri din Bulzești nălați, în toată proaspătatea și înțeleapta ei naivitate (care e și aceea a lui Moromete), așa cum s-a născut dintr-o experiență istorică specifică și așa cum se exprimă prin gura și gesturile unor oameni obisnuiți, poetul cult, marele sforar, care «selectează» și «ordonează», cu talentul și inteligența lui artistică deopotrivă excepțională”; la Ioan Alexandru — **Imnele Bucuriei**, care reprezintă „cu unele lucruri de nivel discutabil, o carte excepțională”; Mircea Cărtărescu — **Totul**: „Poemul (care dă titlul volumului, n.n.) și întreaga carte a lui Mircea Cărtărescu sunt deopotrivă excepționale”; Augustin Buzura — **Vocile nopții**, „un roman de o remarcabilă originalitate și forță care arată în autorul lui pe unul dintre cei mai buni romancieri de azi”; Mihai Zamfir — **Din secolul romantic**: „Bogată, originală, plină de idei și de analize noi, cartea lui M. Zamfir confirmă în autorul ei pe unul dintre cei mai remarcabili critici și eseisti de astăzi” etc. Exemplele sunt selectate din toate genurile și generațiile. Problema este în ce măsură aprecierile sunt și astăzi actuale, adică își păstrează valabilitatea, cum a funcționat intuitiv, dacă perspectiva de receptare exclusiv estetică, singura posibilă pentru acei ani, mai satisface acum. Teoreticienii îi pot reproșa — unii au și făcut-o — lipsa unei metode critice noi, capabile să abordeze noua literatură „neo-modernă”. Intenția lui Manolescu a fost aceea de a pune în valoare opera și, o dată cu aceasta, scriitorul. Considerațiile sale teoretice sunt suficiente pentru a ne forma o bună imagine a ceea ce urmărea. Un domeniu rebel cum este literatura nu poate fi inclus în grila uneia sau a două-trei metode. Nerefuzând apelul unor critici la o metodă anume, el condamnă doar aplicarea excesivă a acesteia. Apreciază, în general, spiritul teoretic, speculativ, ce-și găsește punctul de plecare în opera supusă analizei, ca și pluralismul critic. Îi repugnă prezentarea fastidioasă ori excesiv teoretizantă, aceea tehnicistă ori savant uscată, comentariul marcat de platitudini, de idei comune și fără concluzii ferme. Cronica lui este vie, dinamică, el face cu adevărat literatură. Deși nu de prea multe ori — nici spațiul cronicii ca atare nu permite — ca și la Lovinescu sau Călinescu, apare portretul autorului, trasat în mișcări precise: „Acum trei ani și-a

a mers până la sfârșit într-un *crescendo* care nu-i permitea să respire. Nu se prea putea analiza într-o sedintă de cenă un astfel de poem. M-am mărginit eu însumi să semnaliez originalitatea limbajului și să mărturisesc că m-am simțit, de la un punct înainte, tintuit pe scaun de imaginația lirică a autorului.

Tânărul se numește Mircea Cărtărescu.”

Si un alt citat, mult mai scurt, din portretul lui Ioan Grosan: „E destul să-i vezi o dată capul de erou comic, ca al lui Marin Moraru, împodobit cu o chelie prematură, pe care o poartă cu cea mai deplină seriozitate, ca să înțelegi că este, cum spun francezii, un *pince-sans-rire*, în stare să debiteze enormități fără să clipească, de un umor foarte inventiv, atât al situațiilor și personajelor, cât și al limbajului”.

La sentimentul cititorului că are în față o pagină de literatură autentică, participă și doza de ironie bine proporționată. Trebuie spus că Nicolae Manolescu nu este un critic inflamant, nu se încadrează în pamfletarilor, ci polemizilor care lucrează cu bisturiul, calmi și lucizi. Când pare a excedea de pretensiile unuia sau ale altuia, privind, să spunem, înțâietatea unor idei sau opinii critice, renunță cu detasare la previzibilă înlocuire de spade. Dar receptarea critică nu se resimte defel, nu este cu nimic influențată de astfel de împrejurări. Ele pot fi incluse într-un soi de cozerie, apanajul unor spirite distinse și destinate. Câteva rânduri despre Serban Cioculescu: „În fapt, cred că Serban Cioculescu citea cu creionul în mână, după ce în prealabil își vâra nasul (să-mi fie iertată expresia) între file. Nasul lui era un coupe-papier dotat cu un detector. Există în Serban Cioculescu o curiozitate de copoi literar. Era un Sherlock Holmes în meseria noastră, care căuta totdeauna ceva, se afla neconștient în urmărire a unei piste sau în reconstruirea unei filiere. Și când nu era posibil, se multumea să vâneze greseli, inconsecvențe ori chiar bizarierii”. Minutuos și sever se arată Manolescu în problema originalității romanului lui Eugen Barbu, **Incognito**, 3. Cititorii ceva mai în vârstă își amintesc de scandalul provocat de acest volum, venit după un altul petrecut cu ani în urmă — mă refer la **Principele** — când biroul U.S., pare-mi-se, a dezavuit gestul. Criticul, bine documentat, argumentând și cu citate ilustrative, demontează apărarea subredă a romancierului, pentru a ajunge la concluzia care se impunea: „Nu cunosc nici o operă valabilă în care prelucrarea și transcrierea să fie utilizate ca în **Incognito**. Caracterul ilegal al procedurii mi se pare în afara oricărui dubiu... Din păcate, Eugen Barbu, el, nu respecta în **Incognito** nici regula genului, nici regula jocului”.

Criticul face observații la nivelul fiecărei scrieri, și globale, fără ca ele să fie conforme întotdeauna. În cronica din „România literară”, la cea de-a doua antologie, **Poezii**, apărută la „Albatros” în 1970, criticul scria: „Oricât imitatori va găsi Nichita Stănescu prin impresia de facilități pe care unele din poeziile lui o pot lăsa, nimeni nu va putea imita această bucurie a cuvintelor de a se asocia după sunetele lor, scăpate de sub apăsarea unui limbaj dinainte constituit. Secretul oricărui lirism stă în elanul lui transformator... Poezia lui Nichita Stănescu echivalează cu un mesaj estetic — cel al însuși procesului de creație”. Îmi amintesc că am fost oarecum deconcertat când i-am citit prezentarea la **Epica Magna**, 1978, „Junimea”, cu desene semnate de Sorin Dumitrescu, volum care avea să primească premiul „Mihai Eminescu” al Academiei, unde criticul începea astfel: „Recentul volum al lui Nichita

Stănescu, apărut în condiții grafice impresionante, constituie, vai, o decepție” și sfârșea așa: „Să nu mi se spună că a scoate din context versuri și strofe înseamnă a le desființa: din păcate pentru Nichita Stănescu în **Epica Magna**, a scoate din context e singura metodă valabilă de a salva ceva, căci puține lucruri rezistă de la început până la sfârșit”. Procedul lui de selecționare este „al fragmentului exemplar”. Astăzi, la aproape un sfert de secol de la apariția cronicii și două decenii de la moartea poetului, când timpul a lucrat în sprijinul receptării, indiferent în ce sens, trăiesc același sentiment de nelimpiditate în înțelegerea comentariului. Dar ceea ce vreau să relievez nu-i atât lipsa mea de reacție, cât fermitatea opiniilor criticului și în ideea că întregul nu poate influența fragmentul, și în aceea că anii n-au intervenit, în sensul că, desigur, rămâne ceea ce s-a scris, dar cronica putea și nu fi inclusă aici, putea fi ignorată. Ceea ce nu s-a întâmplat. Remarcăm și observațiile făcute fără menajamente în articolele consacrate unor scriitori apreciați la cote înalte, cum sunt Alexandru Ivasiuc, Nicolae Breban ori Ștefan Augustin Doinas, unele netrecute aici. Există însă și aprecierea unor cărți, ori titluri, în contextul operei întregi a scriitorilor considerați mediori. Îl am în vedere în mod deosebit pe A.E. Baconsky, în postura de prozator. „A.E. Baconsky, mare prozator?”, se întreabă ușor iritat criticul, continuând apoi: „Unul foarte interesant și desăvârșit ca artist, desigur. Dar prea vădit alexandrin, ca să fie mai mult decât un prozator minor”. Există însă și exemple prin care partea se dovedește superioară întregului. Vorbind despre nuvelistica scriitorului, oprindu-se la **Echinoxul nebunilor** și **Farul**, aprecierea este fără rezerve: „Două sunt foarte frumoase și ar merita un colț în orice antologie a nuvelei românești.”

Dacă există ceva de care s-ar fi putut teme criticul de-a lungul îndelungatei sale îndelețniciri, acesta a fost probabil sentimentul că cititorul nu-i mai acordă credibilitate morală. Iar dacă sentimentul acesta l-a încercat cu adevărat, mai ales în urma presiunilor exercitate de unii scriitori-cititori, sunt convins că n-a fost într-un nimic întemeiat. Ceea ce exprimă clar, când consideră că a nedreptățit, ține de anumite nedorite omisiuni: „Eventualitatea de a ignora un mare talent mă tulbura. Acum, când am citit în sfârșit *Matei Iliescu*, îmi dau seama că am avut de ce să mă tulbur: romanul se ridică peste o bună parte din producția de proză tânără a momentului”. Când îi place un text, o spune fără rezerve, direct, ba chiar își exprimă încrederea într-o evoluție ascendentă a autorului, nerăbdarea de a-l vedea confirmat. Este în joc, evident, și girul acordat: „Bedros Horasangian știe bine ce face. E un prozator pe cât de înzestrat cu spirit de observație, pe atât de lucid. Abia aștept să-i citesc cărțile următoare”. Nu-mi displace nici patetismul, de regulă bine cenzurat, ca atunci când discută antologia lui Constantin Preda, **Alexandru Ivasiuc interpretat de...**, „Eminescu”, 1980, scoasă la treisprezece ani de la debutul prozatorului și la trei ani de la moartea lui în cutremurul din martie '77: „Dar în cazul lui Alexandru Ivasiuc,

Ana Mot. Gravură. — „Turnul Babel”

Florinel Dumitrașcu. Gravură. — „Turnul Babel”

imposibil de ghicit cum va arăta canonul care va lua locul celui creat de generația mea și despre care cronicile ce urmează par să dea o anumită socoteală”. În acest scop este făcută selecția **Literaturii române postbelice**. Punctul de vedere al lui Sorin Alexandrescu își găsește cu evidentă justificarea.

Nicolae Manolescu își începe activitatea de cronicar literar la revista „Contemporanul”, în martie 1962, când nu împlinise încă 23 de ani, la solicitarea lui George Ivascu. În interviul pe care mi l-a dat cu exact două decenii în urmă, mărturisea: „Mi s-a acordat o sansă pe care as dori-o oricărui începător, critic sau scriitor: și anume, sansa de a intra în literatură prin usa din fată” (v. și Nicolae Rotund — **Dialoguri indirecte**, „Pontica”, 1996). Vreme de treizeci și unu de ani el și-a exercitat această funcție (văzută, în timp, de mulți cititori ca fiind aproape sacerdotală) la „Contemporanul” și apoi la „România literară”. Se știe că o publicatie trăiește înainte de toate prin colaboratorii ei, că cititorii își fixează, după o perioadă, reperele pe care le au în vedere în primul rând. Fără îndoială că un astfel de reper pentru „România literară” a fost cronica literară semnată de Nicolae Manolescu. Ca atâția alții, am citit aproape fiecare număr al revistei și urmăream „piața” literaturii noastre, înainte de toate, prin cronicarul ei literar. A fi recenzat de Manolescu însemna, pentru un scriitor, că există, chiar dacă observațiile nu-ierau în totul favorabile. Pentru miile de cititori, recomandarea criticului era, ca să zic așa, girantă. Autori cunoscuți, debutanți — tineri sau întârziati — și-au aflat locul în rubrica detinută de cronicar și sunt convins că așteptau cu toții, la fel de nerăbdători, concluziile analizei. El a avut calitatea rară de a scrie

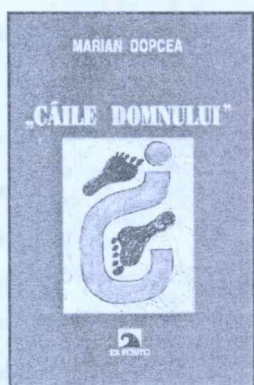
Laura Borotea. Gravură. — „Turnul Babel”

Adam Ioana. Gravură. — „Turnul Babel”

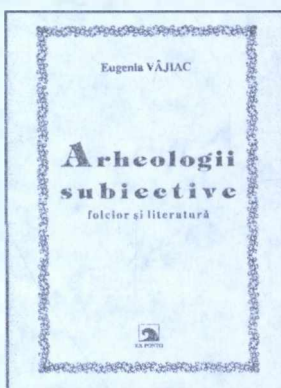
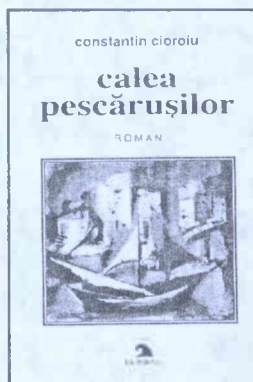
dispărut prematur în 1977, treisprezece ani de la strălucitul său debut mi se par, prin jocul atâtor circumstanțe, o întreagă istorie. Am scris, cu o excepție, o întreagă istorie. Am scris, cu o excepție, despre toate cărțile lui când au apărut, ca un meseriaș ce mă cred al cronicii literare. Mi se va ierta emfaza inevitabilă într-o afirmație ca următoarea: „scriu astăzi despre Alexandru Ivasiuc cu sentimentul istoriei”. Ca și atunci când se simte foarte dezamăgit de afirmațiile lui Valeriu Cristea din capitolul al IV-lea al volumului **Fereastra criticului**, „C.R.”, 1987, prin care îl acuză că i-a falsificat „biografia scriitoricească, literară, de critic. Căci tocmai acest lucru a încercat să-l facă Nicolae Manolescu în comentariul său din *România literară* pe marginea cărții mele **Modestie și orgoliu**” (cronica nu a fost inclusă în *Listă*, n.n.). Reproduc finalul mărturisirii încărcate de regret a criticului: „Nu cred să izbutesc a-l scoate pe Valeriu

EDITURA EX PONTO

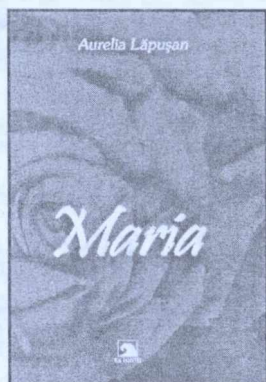
Căile Domnului
de Marian Dopcea. Versuri. 126 p.

Calea pescărușilor de
Constantin Cioroiu. Roman. 312 p.

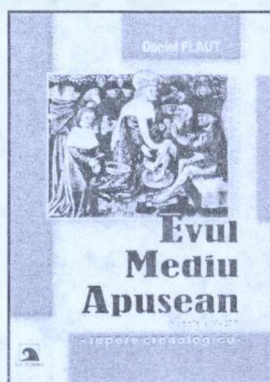
Arheologii subiective
de Eugenia Văjic.
"Coloș și literatură. 296 p.

Maria de Aurelia Lăpușan.
Roman. 218 p.

Cogito, Ergo sum
de Ștefan Cucu. Dicționar de
cugătări latinești și grecești
comentate. 320 p.

Evul mediu apusean
(secolele V-XV) de Daniel Flaut.
Repere cronologice. 136 p.

atitudini culturale

În „Nota autorului” la cartea **Atitudini literare** (Ed. „Cartea Românească”, Buc., 1999), redactorul șef al revistei ieșene, *Convorbiri literare*, precizează că nu și-a propus a face critică „în sensul curent al cuvântului și nici obisnuită eseistică”. De acord cu domnia sa. Dar având în vedere că între copertele acestei cărți sunt strânse *atitudini* „fată de un eveniment, îndeobște literar, fie o carte, o personalitate, o temă în dezbatere curentă sau referitoare la viața revistei” pe care o conduce, credem că mai nimerit e să vorbim de *atitudini culturale*, pentru că în articolele publicate mai cu seamă în revistele *Convorbiri literare* și *Poezia* e adus în discuție, pe lângă fenomenul literar înainte și după decembrie 1989, și raportul poeziei cu muzica și pictura, ca să nu mai vorbim de cel al politicului cu literatura. Problematika abordată în aceste articole vizează mai multe aspecte. Iată pe cele mai importante:

1. *Spiritul junimist redivivus*. La preluarea mandatului de redactor șef al *Convorbirilor* (de reținut că în decembrie 1995, Comitetul director al US l-a ales prin vot pe actualul redactor șef, în persoana lui Cassian Maria Spiridon), poetul ieșean afirmă răspicat, în numărul din ianuarie 1996 al revistei: *Convorbirile*... își propun „să fie mai ales critice; după modelul primei serii (...). Actuala serie a *Convorbirilor* va sprijini mai ales productiile de talent ale tinerilor (...) vom evita (...) înfeudarea revistei unei grupări sau alteia, singura noastră politică fiind literatura și promovarea unei critici tematice și la obiect asupra operelor ce apar (...) Vom lupta pentru reafirmarea spiritului critic junimist.” (p.31-32). În scurt timp de la apariția acestui *program*, el va deveni realitate și tocmai acest fapt incontestabil, datorat și lui Cassian Maria Spiridon, va determina detractorii să măriaie pe la culturi, punând sub semnul îndoielii revirimentul revistei. În *Spiritul critic în absența criticii*, după ce se arată că „Trist e că n-au apărut critici, cu adevărat noi, după '89”, se încearcă justificarea umplerii golului în cazul criticii literare: „... autorii (poeti, prozatori etc.) s-au apucat la rândul-le să scrie critică” (p.34). Asa s-a întâmpnat în redacțiile revistelor literare cum ar fi *Steaua* (unde au publicat și publică și critică literară poetii Aurel Rău, Adrian Popescu), *Poesis* (unde redactorul șef, poetul G.Vulturescu, este „fruncea criticii”), *Convorbiri*... (unde au semnat și semnează cronici literare poetii Gellu Dorian — acesta având rubrica permanentă „Pe același raft (Plus, Minus)”, Ad. Alui Gheorghe, G.Badărău, Nichita Danilov, Daniel Corbu, N.Panaite). Dar numai după doi ani de la publicarea articolului, unde semnata acest fapt și nădăjduia în apariția „noilor voci critice cu ochiul proaspăt și fără albea ideologică, dar și în revenirea la uneltele lor, unul câte unul, a celor afirmați înainte de '89” (p.34), amintind esența studiului maioreșcian *Poezii și critici*, C.M.Spiridon consideră că „noile voci critice, tot mai numeroase și în plină afirmare, vor reuși să alunge poezii critici la uneltele lor...” (p.165). Chiar dacă, spre a fi mai convingător, semnatarul articolului *Poezii și critici* (*Convorbiri literare* nr. 8. aug. 1998), îl citează pe Maiorescu, considerăm totuși că nu e imperios necesar ca poezii să renunțe la critică. De ce? Să ne reamintim ceea ce susține G.Călinescu referitor la raportul între critica literară și opera de creație: „Critica este, și el, un poet în felul lui, un creator și, de altfel, numai criticii-poeti au înțeles cu adevărat poezia.”

2. *Literatura și Politicul*. În acest sector, atrag atenția, prin problematică, articolele: *Literatura arestată*, *Poezia de după gratii*, *Scriitorii în cazarmă*, *Scriitorul și securitatea*, *Cartea albă a diversității și O carte neagră a literaturii*. În primul se vorbește despre cărțile de memorialistică (amintiri, confesiuni, memorii), a căror temă e „relatarea vieții din închisorile comuniste, dar și din marea închisoare care devenise România, după ocupatia sovietică și instaurarea socialismului la orase și sate.” (p.107). Din acest punct de vedere sunt amintite *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt, *Adio, Europa!*, carte semnată de I.D. Sârbu, ca și primul volum din cele cinci al cărții lui I. Ioanid *Inchisoarea noastră cea de toate zilele*.

După ce, în 1968, N.Manolescu a încercat o recuperare a poeziilor lui Radu Gyr și Nichifor Crainic (creatii semnate până în 1944), în antologia *Poezia română modernă. De la G.Bacovia la Emil Botta* (carte ce a fost retrasă de pe piață, la foarte scurt timp de la apariție), abia în 1995, „la editura craioveană „Omniscop”, apare prima antologie din tară, cuprinzând versurile poetilor din puscăriile comuniste, *Poezia în cătușe*...” (p.214). Are dreptate autorul articolului, când spune că acest *sector* al literaturii române, uitat sau ignorat, ar trebui cât mai grabnic recuperat. În articolul *Cartea albă a diversității. Istoria literare și artistice, 1969-1989*, „Bietul cetilor (...) va rămâne cu impresia că toată scriitorimea era în colimatorul securității...” (p.69). Diversiunea autorilor *Cărții albe*... merge până acolo încât, spre pildă, „nemulțumirea lui Dan Grigorescu la adresa lui G.Ivascu, care cumula și pensia și salariul la un total de opt mii lei (sumă considerabilă pentru acele vremuri — n.n.) (...) este tratată la același nivel cu acțiunile unora ca Dorin

Tudoran sau Paul Goma la adresa și împotriva dictaturii comuniste.” (p.69).

3. Să spunem și că răspunsurile la chestionarul realizatorilor *Caietelor de la Durău* (oct.1995, oct.1996) pun cu acuitate problema *generației '80* (din care fac parte și autorul cărții în discuție, dar și semnatarul cronicii de față): „Dacă *promotia '60* (...), dar mai ales *promotia '70* și-au publicat cărțile fără un cuvânt cenzurat și cam tot ce au scris și au dorit să publice s-a făcut fără probleme”, *generația '80* e prima „născută în socialism și care, cunoscătoare din interior a gândirii marxist-comuniste, lupta împotriva acestei ideologii.” (p.30, 62).

4. Nu în ultimul rând, se cuvine să aducem în prim plan și cronicile despre personalitatea și opera unui Eminescu, a prietenului acestuia, Caragiale (și aici vom spune că autorul lor a încercat să demonteze „varianta călinesciană a „nesuferitului Caragiale” siret și zeflemist în raport cu Eminescu”, prin citarea masivă a opiniilor lui Caragiale din *Câteva păreri*, unde evocă personalitatea lui Eminescu), a unui Marin Preda, cu care *timpul n-a mai avut răbdare*, ori Nichita Stănescu (pe care N.Manolescu, într-un articol din *România literară*, îl numea „poet comunist”). Subliniind filiația *îngerului blond cu ochi nenumiți de albaștri* cu Labis, C.M.Spiridon conchide: „... ciudat, după '89, nimeni sau aproape nimeni nu-i mai conectează” și lasă să se înțeleagă că, prin această atitudine, se apela la aceasta ca o vamă dată comandamentelor ideologice ale momentului... (p.133). Dar de la acest fapt, bine sesizat, și până la afirmația nedreaptă a lui N.Manolescu e o cale lungă!

Să mai adăugăm doar că toate cronicile scrise cu acribie de către Cassian Maria Spiridon probează atenta cunoaștere a problematicei abordate, ideile avansate fiind argumentate pertinent.

CONST.MIU

Cristina Tamas revine în atenția publicului iubitor de literatură cu o nouă apariție editorială, **Statornicele umbre**

Statornicele umbre („Ex Ponto”, 2001). Confesiunea așezată în fața textului propriu-zis al cărții aduce unele precizări despre anul în care trebuia să apară romanul, 1990, menționându-se că lectorul era regretatul Liviu Călin de la editura „Cartea Românească”. Motive extraliterare au întârziat ivirea cărții și astfel adevăratul debut al scriitoarei se face cunoscut abia în anul 2001.

În mod evident, realitățile prezentate sunt cele dintr-o epocă istorică astăzi depășită.

Destinul tinerilor Vintilă, Timofte și Sandu stă sub semnul începuturilor. Ceilalți locuiesc într-o vreme la aceeași gazdă, o pitorească și guralivă „coana Varvara”, obisnuită să închirieze mai degrabă de sezon, ca multe alte familii din orasul de la târmul mării.

Într-un fel, *Statornicele umbre* este un bildungsroman, căci personajele își construiesc viața pe care o pot construi în condițiile date, străbătând etapă de etapă cu entuziasmul specific vârstei. Tinerii intelectuali: Sandu (medic), Vintilă (avocat) și Timofte (profesor) ilustrează tipul stagiilor angajați total în noua lor ipostază și onestii în descoperirea meseriei lor. Fiecare personaj este „urmărit” în profesie, scriitoarea considerând necesare detalii ale desfășurării existenței zilnice. În fapt, efectul obținut este o puternică impresie de realism și autenticitate, caracteristică de altfel romanelor Cristinei Tamas. De menționat este și faptul că, și în această etapă de începuturi scriitoarea este atentă la amănuntul descrierii. Atmosfera de „familie” a celor trei tineri, deveniti repede prieteni este surprinsă de Cristina Tamas într-un limbaj firesc, natural.

Coana Varvara își răsfată chiriasii, tratându-i ca pe proprii săi fii. Gospodina perfectă, atașată căminului până la sacrificiu, „femeie de treabă”, ea este mama pe care fiecare dintre cei trei tineri a lăsat-o în casa părintească. Personajul este extrem de viu, iar prezenta ei pe care lectorul cărții, Liviu Călin a remarcat-o în mod special, este cu adevărat unică.

Cel dintâi care va părăsi corabia chiriasilor va fi Sandu care se va căsători cu Ioana, cunoscută la el, în cabinetul de stomatologie, ca pacientă. Vintilă are și el la rândul lui o poveste de dragoste cu Elisabeta. Episoadele de viață privată sunt alternate cu întâmplări de viață profesională, în încercarea de a contura cât mai exact destinul personajelor. Cristina Tamas „ține” o „scoțală” foarte bună a spațiului acordat fiecăruia, dorind astfel să-și mențină o poziție imparțială față de eroii săi.

Decizia lui Sandu de a rămâne undeva în Occident (cartea este scrisă înainte de 1990 n.n.) bulversează și existențele celorlalți doi prieteni, cu atât mai mult cu cât Ioana, soția lui Sandu, singură cu doi copii își găsește sprijin în Timofte. La revenirea lui Sandu situația se complică în mod evident.

„S-a întors dom' Sandu” este replica entuziastă a Varvarei la vederea fostului chirias căruia îi oferă cu generozitate cămăruța de când „era cavaler”. Întoarcerea timpului nu mai este posibilă. Unitatea celor trei s-a destrămat în curgerea firească a vieții. Căsătoria lui Vintilă și mai apoi revenirea lui

Sandu acasă încheie naratiunea. Nelinistile, dorințele și aspirațiile unei tinereți începute printr-o statornică prietenie se vor limpezi și așeza într-o maturitate în care casa mare, cu camere multe a Varvarei, dar mai ales generoasele ei elanuri materne vor avea punctul lor fix.

CORINA APOSTOLEANU

noapte sau zi

Încercările Simonei Popescu de a crea o expresie *albă*, de a dobândi o puritate lipsită de patetism a scriiturii, de a obține o limpezime și o direcție imperceptibil infuzate și *informate* de memoria poetică se suprapun uimitor de precis peste fermitatea ei de a-și *lămurii* relațiile cu ceilalți și cu sine însăși”. (Caius Dobrescu). Referiri critice la volumul *Noapte sau zi* (Ed. „Paralela 45”, Pitești) al scriitoarei Simona Popescu, apărut după două cărți de poezie, una de proză și alta de eseuri, precum și antologia *Pauza de respirație* alcătuită împreună cu Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Marius Oprea.

Imaginația poetei ridică sentimentul de cunoaștere la proporții cosmice: Zi-noapte, Noapte-zi, dar nu prin tensiunea trăirii, ci prin mirare (uimire) și candoare, o vitalitate când neliniștită, când exuberantă, o tendință de a se integra în rosturile înconjurătoare ale existenței: „Eram într-o sală de operații parcă / mă făcuseră harcea-parcea și peste tot vraiste / de carne și de sânge / cum eram încă sub anestezie nu sufeream deloc / poate doar un soi de / — Cum să-i spun?... melancolie. / Simteam cumva / că nu-i nimic adevărat / și m-am întors cu spatele atunci la tot”. (*Noapte* — pag.40); „Eliniste și recunosc încet tot ce e-n jur / perna cea albă și umflată o iau acum în brate / mă simt ușoară legănându-mă ca pe-o saltea la mare / Deasupra e oceanul de răcoare / prin tremurul de pleoape sunt vedenii / de catifea / casa bunicilor este mai moale ca frunza pelinitei / și gri / mărar înalt și flori uriase de bostan / vita de vie parfumată / și mama strigând după mine prin grădină” (*Zi* — pag.65).

Discreția, *visată* aici, se îmbină armonios cu profunzimea transformată într-un *medicament* liric al ceasurilor de mare cumpănă, ivite mai ales în obscuritate, când reveria în stare de veghe oferă ființei umane posibilitatea mișcării neîngrădite în spațiul imaginar. Cu alte cuvinte, poezia interioară creează atmosferă, devine expresia unui mod de a exista, rafinamentul și eleganta *traduc* nevoia de identitate, de ordine, de stabilitate. Deziluzia inspiratie fiind — aici — deseori înlocuită de *constructia* disciplinată, riguroasă, precisă, calculată minutios: „Cum leneveam / pe zeci de perne / privind un zid / un blitz îmi rase fata / și croseta apoi în jurul meu / dantele-albastre roz și galbene și violet / Pare-se cineva se încapătăna să-mi facă poze / dar nu știu cum arăta / căci mă vedeam numai pe mine / ca-n ceață: / ochi măriti și mâna peste gură.” (*Noapte* — pag.40); „Mă plictisiam de groază / colorii difuze dantele-amețitoare de imagini sterpe / vârtejuri lente nimic nu se lega / o forță incredibilă stătută / mă împărtea în transe / se întorcea-mpotriva mea mă împingea spre margini / și poate de-aș fi stat la alt etaj / aș fi încercat / un zbor diurn — dac-as fi stat la alt etaj / și dacă lene ca acum nu mi-ar fi fost” (*Zi* — pag.20). Putem afirma că Simona Popescu e o fantezistă disimulată, părand să încerce înlocuirea unei „noi ordini” poetice și, de fapt, implicându-se într-o acțiune de redefinire lirică a realului. Asa cum Valéry accepta, de pildă, ideea unor *versuri făcute* care le declanșează pe altele cu un caracter spontan.

VICTOR STEROM

o carte- labirint

Aura Christi, laureată a numeroase concursuri de poezie, publică, în 2001, la editura „Dacia” din Cluj, un roman care se anunță, încă din titlu, excepțional: *Vulturul de noapte (Sculptorul)*, purtând indicația generică de „poem epic”. Autoarea este distinsă cu premiul *Colocviilor tomitare* pentru debut în proză, pentru cutezanta de a scrie un roman cu adevărat problematic, un roman atipic în contextul literaturii române contemporane, unde arta începe să piardă tot mai mult teren în fața senzatiei. Cititorul care se încumetă să parcurgă drumul sinuos al textului Aurei Christi trebuie să se înarmeze cu multă răbdare și să posedă cunoștințele tehnice necesare unei asemenea lecturi polimorfe. Romanul este în întregime o provocare, un nesfârșit semn de întrebare care nu pregetă să se lase decodat de cei interesați să-i afle tălcul. Ca orice text ce se înscrie în afara tiparelor, și acest exercitiu metafizic își conține grila de interpretare, grila ce vizează în primul rând un pact de cooperare între narator și lector, în maniera unui joc de puzzle: „...Nutrim speranța că Domnia Sa, Lectorul, ne va înțelege, va avea răbdare cu eroul nostru, cu noi... Va ști... oho, știu că Domnia Sa știe, dar e ahtiat... să afle ce știe; va ști cum să aștepte... pentru că așteptarea lui,

C a de obicei, lectura unei cărți de poezie, departe de a-i produce o plăcere gratuită, îi provoacă poetului o stare de neliniște, de meditație asupra resorturilor mai intime care îndreptătesc demersul criticului. Simplul fapt că își pune masca unuia sau a celui alt pentru a începe să-și tasteze opiniile despre cartea care așteaptă lângă micul ecran, gata să-și ofere citatele „alese” deja, nu-l îndrumă cu destulă limpezime cum să înceapă, cum să continue și mai ales cum să încheie ce are de spus. Lectura, ca și cartea, e încă prea crudă sau prea vie, încărcată de o emoție difuză, și se refuză unei grăbite sistematizări sau evaluări.

Curiozitatea, bucuria, năvitatea poetului – care, iată, trebuie să accepte încă o dată că nu știe ce-i poezia în timpul lecturii, se intersectează cu exigentele sau criteriile criticului. Primul ar fi ispitit să dea cep unui suvoi de cuvinte care, încercând să facă portretul celui care se iscălește pe copertă, n-ar izbuti, în cel mai bun caz, decât să dea contur propriului său portret. Celălalt, pornind la drum, ar avea de ales între descrierea cărții sau definirea tipului de lirism spre care înclină vocația autorului. Dar nu poate să ignore pe parcurs că, dincolo de cuvinte, el este chemat, dacă nu neapărat să caute un mod original de a gândi poezia măcar să descopere poemul sau versul exemplar, care nu se uită, care, nu-și iasa, are șansa să rămână în memoria posterității. Iar în acest din urmă caz tot un poet, un mare poet cum este Ion Caraion, îi atrage atenția criticului: „Contează versul reusit, versul cu mir... numele [autorului...n.m.] mai puțin. Contează poezia... opera. Personalitatea. Câtă pare a fi. Ea poate să înceapă de la un singur vers, dacă versul acela înfruntă secolele, milenile, și se poate sui, înmulțindu-se cu sine, de la rădăcină până-n trunchiul, crengile, mugurii cuprinzătorului arbore al unei epopei, până la toate corăbiile unei flote literare plutind pe valurile gloriei. Mare cu cele mai înșelătoare valuri”, (Jurnal 2, Ed. Albatros, 1998, p.417).

Lucrurile se complică și mai mult din momentul când criticul descoperă că autorul cărții (sau al cânticilor, cum se cuvine să precizez acum, fiind vorba de trei – *Decrepitudine*, Ed. Mesagerul, Bistrita, *Signum rerum*, Ed. Inspectoratului pentru Cultură Tulcea, și *Căile Domnului*, Ed. Ex Ponto, Constanta – semnate de Marian Dopcea și apărute succesiv în anii 1999, 2000, 2002, la distanță de peste douăzeci de ani de la debut) la rândul său, fiind un împătimit de spectacol, se vede pe sine, nu o dată, ca pe un mănuitor de măști si își proiectează eul într-un evantai de ipostaze lirice.

Fundamental, „nimeni nu este conventional în poezia lui Marian Dopcea”, cum prea bine afirmă criticul Cornel Moraru într-o propoziție reproducă pe ultima copertă a volumului *Căile Domnului*. Dar impresia finală riscă să nu-i dea dreptate în totalitate, întrucât în timpul lecturii s-au adunat nu puține probe care sustin, dimpotrivă, că Marian Dopcea știe (și-i place) să se joace „de-a cuvintele sau de-a imaginația” (cum de altfel și mărturisese undeva: „La ani cincizeci – eu încă tot mă joc”), simte nevoia „să-și inventeze fantasmale”, iar durerea adevărată, nu numai că „suportă măști sau disimulare”, dar,

multiplele, suprapusele așteptări să fie răsplătite... suntem ... complici cvasitotali, sperăm să devenim complici, să ne ținem pumnii reciproc pentru a rezista până la finele acestei incredibile aventuri în care am intrat...” Aventura prin care trec deopotrivă personajul, lectorul și naratorul acestei povestiri, în spatele căruia se ascunde vocea autorului concret, care scriind acest roman se autoanalizează, se rememorează la modul metafizic, este o aventură spirituală, inițiativă, un proces de autodescoverire și de depășire a propriilor limite. Din punctul de vedere al istoriei povestite romanul în discuție este aproape static, în afara câtorva scene în care, de pildă, adolescentul Roguiv se plimba în noapte cu prietena sa Alexandra, fiica mentorului său spiritual, profesoara Ana Chiobos. Putinele scene dinamice ale romanului se dezvoltă ca pretexte pentru interminabile discuții filozofice, analize de text literar sau chiar considerații despre sculptură și pictură. Romanul Aurei Christi este un turn Babel în care limbile nu s-au amestecat încă și unde predomină limba culturii, o pădure deasă în care neinițiatul riscă să se piardă. Totul se găsește aici: Dostoievski, Rilke, Eminescu, Blaga, Bacovia, Kant, Hegel, Nietzsche, Schubert, Dalí, Gauguin, Gogol, Van Gogh... Totul pare o poezie amestecată, un vârtej metafizic ce te absoarbe și te face să renști la o nouă viață. Te poți pierde în acest labirint dacă nu ai puterea să te reconsideri, să te recompu.

Andrei Roguiv își rememorează adolescența și tinerețea din perspectiva adultului „aflat în plină maturitate creatoare”. El este sculptorul, creatorul prin excelență, Pygmalion modern care, făcându-și limitele, dorește să dea viață operei sale. Protagonistul romanului se vede pe sine postpuber, crescând la umbra învățăturilor profesoarei sale de română din liceu. Andrei, împreună cu fiica acesteia, Alexandra, care va muri de o boală necrutătoare, alcătuiesc un cuplu spiritual, aflat în păstoria rafinatei doamne. Jurnalul Alexandrei, descoperit postum și oferit spre lectură lui Andrei de către mama adolescentei, descompune adevărata miză a textului, punctul nevralgic către care converg toate celelalte dileme ale personajelor și totodată ale lectorului: „Lecturile mele

viviseccii

O LECTURĂ CU MĂȘTI

NICOLAE MOTOC

dintr-o firească discreție sau delicatete, uneori le provoacă, le dorește și le acceptă.

Vocea lui Marian Dopcea – una de „bătrân”, cum se socoteste la abia 50 de ani, trăind departe de lumea civilizată – împrumută ceva din vibrațiile vocii unui mare poet, Konstantinos Kavafis, atunci când pentru o clipă își închipuie, cu o năruie neumbrită de orgoliu, că poartă toga și masca împăratului roman care, bătrân și singur, își trăiește ultimele clipe de viață pe insula Capri: „Mânia zeilor, nepotolită, străbate / Fără istov, de la un capăt la altul, Imperiul. / Nimic nu se mplineste, nimic nu-și urmează / Rostul firesc. Rodu-i chirchit. Omu-i străin și pustiu. // Numai bătrânul din insula Capri-si păstrează, / În strania lor seninătate, disprețul si ura. / Solitudine lui cine-ar putea-o ntelege // Acum, când totul se apropie de sfârșit? / Stirpea divină i-o dovedeste chiar umbra – / Monstruos întinzându-se peste toată Mediterana”. (*Divin, desigur...*). Într-un rondel magistral ticluit, dar fulgerat de reflexe sonice macedonskian-barbiene, pentru a vorbi despre propriile-i stări de suferință, Marian Dopcea evocă ultimele clipe de viață ale regelui David: „La En-Roghel, la piatra Zoholet / Jertfeste boi Adonia, visând. / Nătângul, tronul. Regele poet / Geme-n-culcus – ca orice om de rând. Cuprinde-i negura, încet, încet, / Carne și os și patimă și gând. / La En-Roghel, la piatra Zoholet / Jertfeste boi Adonia, visând... // Vin la bătrânul mare și profet / Agonicele clipe tulburând – / Ci gust de fier numai și oțet / Au tron și lume pentru David, când / La En-Roghel, la piatra Zoholet...” (*Rege*). Alte două strofe sub titlul *Abisag* completează tabloul: „Întinsă lângă David Abisag / Nu-l încăleste. În zadar e toată / Silinta-i gingasă! Ce-a fost odată / Trecu, răzând al neîntinsei prag. // Trupul cândva nesăbuit și drag, / Netrebnic e acum – si sila-l cată. / Scărșnește regele, privind la fată: / Bolestmul lui cel dulce – Abisag”...

Ca un magician care poate călători în timp schimbându-și cu un gest măști și scena, dar păstrându-și rolul, poetul Marian Dopcea revine prea adesea asupra temei preferate, aceea a mizeriei bătrâneții. În *Suzana* ne oferă un comentariu mai puțin inspirat al celebrului tablou *Suzana și bătrânii* realizat de Anthonis Van Dyck, genialul ucenic al lui Rubens: „Bărbile albe-s una cu frunzuliș, / În trupuri încă pofta mai viază – / Uscate mădulele învățosează / Si-mpinge sângele, de-a repezișul. // Soarele-n cer si-a încetat sușul; / Gurile stirbe din adânc oftează. / Ispititor străluce în amiază / Năluca albă – și-i încins frunzulișul”. De altfel, e de observat că de aici, din pasiunea poetului de a evoca „fantasmale de altădată”, pentru a-și ascunde mai mult decât a-și dezvălui sentimentele, se desprinde și primejdia unei anumite uscăciuni a substanței lirice.

— sateliți, astri ce se-nvârt în jurul unei suprateme: relația ucenic-maestru, călău-victimă... Una din marile teme ale umanității, o temă de sorginte biblică...” Andrei este „omul-labirint”, omul care încearcă să se cunoască treptat și să se elucideze ca pe o enigmă.

Romanul pe care îl avem în vedere este o „poveste adevărată” (adică un mit în accepțiunea propusă de M.Eliade) despre renasterea omului prin spirit și ca orice mit funcționează polisemic și exemplar. Aurea Christi propune un text dificil, care se lasă cu greu pătruns, un text baroc cu o sumedenie de intrări și ieșiri, un labirint al ființei la capătul căreia inițiativa vor învăța să-și asculte vocea interioară, sinele: „Să ai ureche înăuntru, dincolo de scoica urechii obisnuite, să ai un organ special, ultrasensibil la ce se întâmplă în adâncurile tale de vis, și viață profundă, adevărată, nu cea exterioară, mincinoasă și ademenitoare, să se deruleze acolo, în subterana ființei tale intime, în ritmuri de taină, de somn...” O adevărată odisee spirituală, o reală incursiune în străfundurile sufletului pentru cei mai curajoși și mai interogativi dintre noi!

ALINA SPÂNU

enigme în orașul tău

Încropi, astăzi, cu ușurință, o bibliotecă electronică în computerul personal. Nu de dimensiuni foarte mari deocamdată, însă de acum se poate bănuși că, în anii ce vor urma, biblioteca electronică a unui cititor va concura, în număr de volume, clasică sa bibliotecă personală și apoi o va întrece. Zilele trecute, un mesaj m-a purtat spre un site unde stau arhivate cărți recente ale literaturii române, printre ele aflându-se și volumul de povestiri semnat de Horia Gârbea, *Enigme în orașul meu*. Horia Gârbea este un nume bine cunoscut al literaturii contemporane. E poet și

Manieristă nu pare a fi insistenta cu care poetul își schimbă măștile pentru a spune același lucru, și nici faptul că adesea se întoarce la aceleași măști, chiar dacă reconditionate, dar neîmbogățite cu trăsături fizionomice sau de penel în tonalități proaspete, noi, de culoare. Manieriste sunt oboseala, monotonia, lipsa de strălucire a acestor (auto)portrete. Manierist este „comentariul abstract”, quasifilosofic (încurajarea în această direcție venind din partea lui Ion Negoitescu încă de la debut cu volumul *Despărțirea de plante...*) lipsit de fior liric, în felul în care poetul încearcă să se ascundă, de pildă, sub masca lui Oedip, propunând cititorului două variante la fel de *fără chip și nume*. Prima: „Să fugi de soartă? Să te-asezi cuminte / În sirul celor fără chip și nume? / Vădit e doar Cerestii că anume / Ți-au pus fărădelegie-nainte. // Să păngărești, Ți-e rostul, cele sfinte, / Ca lumea să rămână-n rostu-i: Lume. / Privește-n urmă! Bucuria scrum e. / Nicicând n-ai să te-asezi în sir, cuminte.” (*Oedip*). Și a doua: „Ce lung ocol, Oedip, ca să-nălnești / Din nou, la Teba, Adevărul. Viata / Si-arată, mocirloasă cum e, fata / Si geaba tipi – n-ai cum să n-o privești! // Prea firave-sputerile omenesti / Cât peste rosturi stăpânește ceata... / Cu tine însuți, parcă, dimineata / La Teba ai plecat, să te-nălnești!” (*La Teba*).

Ipostaze ale sale mai mult sau mai puțin purtătoare de tensiune lirică veritabilă ne propune Marian Dopcea vorbind despre lov (unde va poetul se consideră chiar *un strănepot al lui Iov*), Isus, Ulise, Zenon, Sofocle, Holderlin s.a.m.d. Nu-i sunt străine, ba dimpotrivă, si le tine la îndemână, alte măști de personaj fără identitate certă (dar nu si lipsite de rezonanță istorică, literară sau mitică: bufonul, faunul, călăul, victima, desfrânatul, păgubosul) despre care nu știu să spun nici dacă i se potrivesc, nici dacă adaugă cânticilor sale nota particulară trebuincioasă.

Dar în acest punct, în care arcul (demonstrativ) cu măști se închide (sau rămâne deschis) la o sută optzeci de grade, mă întorc la opiniile domnului Cornel Moraru de pe coperta volumului *Căile Domnului* (lector: Ovidiu Dunăreanu) și simt nevoia să-i dau dreptate când spune că „Poemele lui Marian Dopcea trebuie citite într-un registru fundamental ontologic. Drama despre care depun ele mărturie nu este a cuvântului, ci a crizei înseși de realitate metafizic asumată de poet. Eul e numai un învelis trecător al unei traume originare, care amenință clipă de clipă integritatea alcătuirii noastre *preaomenesti*, cum spune într-un loc”. E de deslușit în aceste propoziții, desigur, și o frumoașă explicativă sau justificare pentru suita de măști sub care *eul* poetului nu ni s-a prezentat până acum; dar ipostaza cea mai firească și convingătoare este tot cea a insului în carne și oase Marian Dopcea,

prozator, dar mai ales cred că e cunoscut datorită dramaturgiei sale. Personal, Horia Gârbea m-a interesat în primul rând ca prozator, căci încă de la volumul cu care a debutat, se putea intui că este unul dintre scriitorii cei mai apropiați de o nouă paradigmă literară. Era legitim să aștept cu interes un nou volum de proză semnat de Horia Gârbea și iată că el vine pe această cale, editat sub forma cărții electronice.

Cartea debutează cu o critică adresată națiunii, pe temeiul tocmai al fictionalizării existentei. „Bravos națiune!”, exclamă naratorul, după ce a arătat că *fantasia* amorală balcanică produce un text imposibil și improbabil despre evenimente reale, în scopul evident de a trage o ... morală. Dar e o morală balcanică, ce vrea să spună că nu contează nici o formă de moralitate. Nenumărate ipostaze vor circumscrie în volumul lui Horia Gârbea o etică (mai mult sau mai puțin balcanică), până la a-l arăta pe însuși auctorele surprins în exercitiul ei, cu o farsă (reală) de 1 aprilie, când publică în revista *Playboy* un interviu cu un călugăr imaginat, Vasile de la Schitul Îndurării din Pojorâta. Scopul e limpede. Părând să fie pe urmele lui Caragiale, Horia Gârbea critică „națiunea”, o națiune pe care nu încetează să o iubească, să o ierte, să facă parte din ea cu întreaga-i fibră. Așa încât, cu siguranță, „poporul” va iubi la rândul-i pe scriitor, căci nu se va simți prin nimic vitriolat. După interogația filozofilor asupra tarelor națiunii în anii nouăzeci și după „scandalul poetilor”, Horia Gârbea aduce împăcarea dintre scriitori și popor. Căci atitudinea prozatorului este nu de a ridiculiza și a fi acid, ci mai degrabă de a râde, de a se distra pe seama viciilor populare și nu e deloc greu ca lectorul să devină părtaş amuzamentului, pe seama celui de al treilea, poporul, din care uită că face parte. Încât, până la urmă, Horia Gârbea lasă să se înțeleagă că derizorii sunt mai degrabă criticile filozofilor asupra națiunii și atacurile asupra poetilor care au terfelit națiunea, decât viciile naționale. Atitudine tipică caragialiană, căci și marele înaintat, dramaturg, prozator și poet la rândul-i, scruta viciile populare și râdea de ele, fără a se emancipa însuși de sub tutela lor. Cartea ar putea totuși scandaliza, cel puțin pe

care se mărturisese, încearcă să ni se dezvăluie, fără milă, în culori dintre cele mai sumbre, ca în *Pe neașteptate*: „Deodată sufletul senin / se face ghem de serpi, colcăitor. / Aruncă, plin de ură, cu venin, / Jur-împrejur, asupra tuturor”. Sau ca în *Învîingător*, prea scindat pe motivul scindării personalității, unde cel învins nu este altul decât el însuși: „Straniu război, cu mine însumi, duc / De ani si ani – cu patimă hilară; Cu destele găteliul mi-l apuc, / Slobod în suflet ascuțită gheară. // Neisprăvit, îmi strig – și hăbăuc – / Si ripostez urlând precum o fiară; / Cu silă hoitu-n cârciumi îl astruc / Nădăjduind mai repede să piară. / Un fel de altul crâncen îmi răspunde / Lovind orbeste si scuipând măscări – / Îl birui, găfând, și îl despoi: / Priviți și rădeți! Nu se poate ascunde: îl potopesc, la rândul-mi, cu ocări. / ... învingător în straniul meu război!”.

Chinuindu-se și torturându-se în acest fel, nu-i de mirare că poetul Marian Dopcea – când cedează presiunii daimonului personalității sale, ereticul care crede că tot ce se întâmplă rău în lume, se întâmplă pentru că Dumnezeu a cam obosit și întreaga lume – are uneori viziuni halucinante, socante, „indecente și provocatoare”, cum singur le numeste, dar de o mare forță lirică: „Fătul, în pântecul mamei, nu-i / mai liniștit camine – ghemuit / cum stau aicea; // placentă-i fumului, palpitândă, caldă, / ocrotitoare; murmurul de-alături / nu mă atinge. // zvănesc, cu toate astea, înfiorat: / e clar că mă va expulza curând / cârciuma-n stradă – întocmai / ca mama pruncul”. (*Nașterea*).

Celălalt *ego* al său, smeritul, „îngerul”, își asumă conventionalitatea lumii, iartextul, în consecință se cuminteste, devenind, în ciuda tonului shakespearian, aproape banal: „Și ămplăm zilele, să nu cuprindă / Si cenușul lor hotar pustia, / Ne-ascundem, cât putem, nemernicia. / Cu moi mișcări, ca într-o stearsă oglindă, / Făptura-ncepe să ni se întindă, / Inconsistentă, peste prăfăria / Care măsoară-ne vremelnicia. / Umbra purtăm-o din odaie-n tindă, / Privirea cearcă geamul, pragul – gândul, / Măinile prind urciunul duc la gură, / Spre lavite ne-ndreaptă pașii rari; / Mai motâm, ne mai desteaptă cântul / Cocosului. Amiaza-i deja sură. / Se învârtă. Măine la fel vom face iar.” (*Măine*). Conventională, după cum se vede și aici, ba chiar supralicitând cuvintele „arhaice”, fără o relație cu lumea contemporană, este și limba acestor texte, unde urciul este preferat paharului, unde cântul cocosului ține locul ceasului desteptător, iar *lavita*, care nu-i altceva decât o scândură fixată pe țărâși de-a lungul unui perete, e „recamierul” pe care-si odihnește oasele poetul.

Rezumând – dincolo de astfel de reproșuri posibile – poezia lui Marian Dopcea, în ce are ea mai valoros și demn de pretuit, este vie, respiră, chiar dacă (sau tocmai pentru că) „se naste sângărândă”, cum spune într-o *Ars poetica*. Poet adevărat, dar contradictoriu, care acum vede bacovian „lumea ca un sicriu”, acum crede că „lumea nu este decât un sunet vrăjit de clopotel” de la tichia lui de bufon, Marian Dopcea nu are nevoie decât de ceva mai multă încredere și dragoste, dacă nu din partea unui număr sporit de cititori, măcar din partea lui însuși, pentru a se despărți de convingerea că „poezia, orice s-ar zice, tot o eroare rămâne”.

aceia care afirmă astăzi, tot mai pronunțat, rădăcinile noastre dacice, căci „națiunea” (desigur fictivă, a lui Horia Gârbea), pare a se fi născut dintr-un prefect sodomit, Tiberius Agillus și o băstinasă sârmană. Ceea ce este remarcabil la prozator, este fantezia sa nelimitată în a combina faptele reale cu ficțiunea. Ca și în *Căderea Bastiliei*, unde savoarea povestirilor e maximă doar pentru cel care cunoaște persoanele reale ce se ascund în spatele personajelor, și lectorul volumului *Enigme în orașul meu* trebuie să fie un contemporan al autorului, pentru a-l înțelege pe deplin. Trimiterile la „Caritas”, la politicieni contemporani (e într-adevăr „distractivă” fantezia asupra lumii românești de la 2004, dacă știi cine e Iliescu, Văcăroiu, Văcaru, CV Tudor, Adrian Păunescu), la echipele de fotbal din „El Calcio”, marchează un alt soi de textualism, ce face apel în primul rând la cultura populară și la cultura de masă. Cultura tradițională intră și ea pe alocuri în aceste „fantezii balcanice”, ca de pildă în parodia „Povestea unui om lenes (parodie)”. Încât, dacă am căuta o imagine de ansamblu a prozelor lui Horia Gârbea, ea s-ar aduna în jurul ideii că textul textualizează lumea, iar lumea e la rândul ei un text. Textul-literatură și textul-lume comunică perfect între ele, iar rezultatul este proza lui Horia Gârbea. La baza acestei viziuni stă o gândire „profundă”: există texte-lumi, unele accesibile nouă (cum sunt cele din volumul discutat), altele care abia își fac simțită tulburătoare prezentă (cum sunt povestirile din *Misterele Bucureștilor*). Poate părea paradoxal, dar este vorba despre o „gândire profundă” ce derivă direct din „gândirea slabă” a postmodernismului, dusă la ultimele-i consecințe. Intertextualitatea capătă în prozele lui Horia Gârbea atributele transcendentei. Încât, nu întâmplător am folosit cuvântul „viziune”, înțeles fără nici o conotație legată de profetism. Horia Gârbea are o „viziune” a lumii și literaturii, o reprezentare a stărilor acestora. „Literatura” e un nod de intertexte al textelor-lumi. Horia Gârbea își semnează, adică, propria-i paradigmă.

DAN PERSA

(P.S. La momentul publicării acestei recenzii cartea a apărut deja în variantă clasică).

În Constantinopol, Al Cincizeci și doilea a intrat ca adevăratul cuceritor al caravanei: el a fost cel ce a creat diversiunea cu Etiopia, el a fost cel care i-a făcut chiar și pe cunosători să creadă că se îndreaptă spre telul stiut, însă, în special, el a fost cel care l-a omorât pe generalul califului și cel care le-a arătat bizantinilor locurile unde prizonierii au apucat să mai ascundă parte din averile transportate. Toate astea erau indubitabile și n-a fost cineva care să le poată contrazice. Cu excepția a foarte puțini conspiratori, ceilalți membri ai expediției au fost vânduți drept sclavi. Până la urmă, soarta acestora a fost foarte diferită: unii, savanții și poeții au fost aduși la curtea imperială (Cu câțiva dintre ei, Al Cincizeci și doilea va pleca în apus, spre a fi oferit ca un fel de daruri vii pentru colecția de erudiți a lui Carol cel Mare.), alții au pierit în mod miraculos — mai ales inițialii conjurați ai inițiativei de deturnare a soției califului — multora li s-a pierdut urma, iar un grup de negustori înstăriți, apti de a obține banii necesari pentru a fi răscumpărați, au fost găsiți morți pe drumul de întoarcere. Măcar pentru o vreme, Luciferus a reușit să-și steargă urmele față de poliția lui Harun. [Curând după dispariția lui Speciosus, fratele său mai mic, cu care semăna atât de tare la înfățișare, ar fi fost reținut în locul lui. Este prima confuzie, dar improbabilă aceasta: la plecarea din Bagdad, Al Cincizeci și doilea n-avea decât cincisprezece ani, iar fratele său trebuia să fi fost abia un băietel. Vor trebui să mai treacă ani buni până ce diferența de vârstă să devină nesemnificativă și confuziile să poată avea loc. Abia atunci renumele lui Luciferus va dobândi și calitatea de ubicuitate. (Speciosus Luciferus nu va fi în nici un caz primul dintre Cei O Sută renumiți prin faima de a se arăta în două locuri diferite deodată... Ubicuitatea, în cazul lor, părea să devină foarte des un semn ereditar.)]

Luciferus a ajuns în capitala Imperiului Roman în toamna lui 798. Aici, tronul era ocupat de Irina, cea care și-a recucerit puterea după ce și-a orbit propriul fiu, pe Constantin al VI-lea. Cunoscută fiindu-i lăcomia pentru pietre prețioase, mătăsurii și metale scumpe, împărăteasa fusese repede cucerită de Luciferus, un adolescent ce-i aducea (o parte) dintre bogatele daruri gândite de Harun pentru suveranii Orientului Îndepărtat. Irina se apropia de cincizeci de ani, însă mai păstra semnele frumuseții și dorințele spre plăceri îi erau mai vii ca oricând. Luciferus i-a oferit tot ceea ce suverana își dorea.

Cei doi ani petrecuți de Al Cincizeci și doilea în Bizanț se restrâng la lupta pentru putere dintre cei doi eunuci favoriți ai împărătesei, Aetios și Staurakios, readuși în fruntea statului după groaznică îndepărtare a lui Constantin. Este tocmai perioada când Irina părea cel mai puțin interesată de treburile statului. Până si înăbușirea răscoalei sclavilor din Grecia pentru Nikephor, fiul orbit al lui Kopronymos, a decurs suspect de greu, suverana fiind interesată doar de represalii. Deliciul execuțiilor și al torturilor, satisfacție atât de pronunțată în cazul ei si înainte, i se dezvoltă acum neconștient. Luciferus îi era în preajmă.

Cele două domnii ale Irinei sunt diferite comentate de analiști, însă, chiar dacă îi motivează cruzimea cu totul ieseită din comun, până si față de copilul ieseit din propriu-i trup, aceiași analiști insistă si asupra unui personaj malefic, prost sfătuitor, iconoclast, necredincios și pângăritor pe tot ceea ce punea ochii. Acest demon rău are diferite înfățișări si, câteodată, poartă si diferite nume. Până la urmă, el a fost socotit o metaforă menită s-o izbăvească pe suverană de nenumăratele-i excese. Tocmai rolul atât de ambiguu jucat de Luciferus în palatul împărătesei romeilor lasă loc la numeroase interpretări, probabil că doar puține dintre ele exacte. Irina si-a ținut sechestrat tânărul giuvaer si nu l-a oferit privirii decât puținilor alesi. Astfel, misteriosul personaj a devenit călăul, instigatorul, păgânul. În fond, el nu făcea decât munca unui adevărat inger decăzut: aceea de a încerca să corupă până si resturile de integritate si bunăvoință ale unei muritoare, fie acele resturi de omenie si cele ale unei autocrate. Acum, într-adevăr, Luciferus devine diavolul, spiritul răului absolut, cel ce uneori ia înfățișări atât de plăcute si de înșelătoare. Si, întrucât foarte puțini muritori au avut privilegiul (sau blestemul) de a-l zări nemijlocit, zvonurile se răspândeau incontrollabile si cu atât mai credibile.

Scribul este nevoit să arate si ceea ce se zvonea despre diavolul care o chinuia pe împărăteasă si cele care rezultă din însemnările rămase — ce parsă se refere, câteodată, la un cu totul alt personaj. (Si, într-adevăr, nu este ușor să alături cele două chipuri unui singur individ!)

Harun al arabilor a reușit să adune în jurul său tot ceea ce era mai valoros în știința si arta timpului său. Cu excepția savanților si a artiștilor din Occident, care erau adunați de Carol. Acesta, desi a preluat ceremonialul oriental, l-a abrogat pentru când se afla în prezența oamenilor de știință si cultură, cărora li se permitea — *si li se cerea!* — să i se adreseze cu un simplu „David”. Între rivalitatea măreției unor asemenea „colecții de oameni deosebiți” dintre cele două înalte curți, Bizanțul nu putea face altceva decât

GHEORGHE SCHWARTZ

AMANTUL IMPERIAL*

de vedere si pentru toti cei ce stiau de existenta lui în preajma împărătesei.

Irina îl dezmiarda pe Luciferus „Exael”, după *Cartea lui Enoch*, îngerul care i-a învățat pe oameni să fabrice arme si mașini de război, dar care i-a introdus si în industria bijuteriilor din materiale pretioase.

Exael le-a fost drag atât bărbatilor — pe care i-a ajutat să devină învingători în lupte — cât si femeilor — care au primit de la el știința fardurilor si a podoabelor. Astfel, Exael a dat fiecăruia exact ceea ce si dorea mai mult: calea spre succes. [Este interesant că Speciosus își păstra din plin calitatea de inger căzut: prăbuserile sale erau, însă, periodice si încheiau distinct perioadele vieții lui. „Dacă n-ar fi o imposibilitate materială, as spune că pe Luciferus (Dascălul făcea referire, desigur, la planeta dispărută. Odată cu scurgerea vremii, atât planeta prăvălita, cât si satelitul prăbuit au ajuns să poarte același

Livia Coloji. Gravură. — „Babel”.
Premiul Atelierului de Gravură Ion Țițoiu

nume.) si, apoi, pe Luna care s-a prăbuit, ar fi existat fiinte deosebite, poate chiar zei, inteligente care ar fi fecundat nimiciția muritorilor de pe Terra. Doar că ambele catastrofe cauzate de Luciferus exclud posibilitatea supraviețuirii celor cu care ar fi intrat în contact”, i s-a confesat al-Musta... Înșă, altă dată, tot chaldeenul a fost cel care a supralicitat: „Zei nu se supun legilor materiale. Si nici îngerii ori demonii. Spiritul lor putea să incoltească pe Pământ si să dea roade ulterioare.” A fost una dintre puținele ocazii unde fostul dascăl al Celui de Al Cincizeci și doilea dădea semne de îndoială. Vorbind astfel, al-Musta nu făcea decât să speculeze. În rest, dădea sentințe definitive.]

Luciferus (tânărul bărbat) a rămas în jur de doi ani în apartamentele Irinei. Acolo si-a desăvârșit dezvoltarea fizică. Desăvârșirea intelectuală părea să si-o fi terminat de mult. Imperiul era condus de cei doi eunuci rivali, ceea ce făcea imposibil orice complot: atât Aetios, cât si Staurakios erau extrem de atenți unul la activitățile celui alt. Amândoi stiau prea bine că extraordinara lor putere se datora exclusiv capriciilor împărătesei si aveau tot interesul ca aceasta să si păstreze cât mai multă vreme poziția de autocrat. Experiența i-a învățat că o schimbare la vârf i-ar arunca si pe ei peste bord, asa cum s-a si întâmplat cu puțini ani înainte, când Constantin i-a îndepărtat din funcții, din Constantinopol si din bogății. A fost o minune si faptul că au scăpat cu viață. Amândoi aveau, asadar, interesul ca Irina să fie cât mai pătimas ocupată cu tânărul ei favorit lipsit de ambiții politice. O femeie singură, chiar dacă se apropie de cincizeci de ani — sau mai ales atunci — își dorește un bărbat după chipul si asemănarea viselor ei cele mai intime. Visele unei femei de aproape cincizeci de ani se deosebesc de cele ale unei tinere fecioare prin aceea că prima se bucură de o experiență concretă aptă de a-i alimenta subconștientul. Dacă va dispărea adolescența, își spuneau cei doi eunuci, atunci n-ar fi exclus să se

ivească un alt bărbat, pe care Irina să dorească să-l vadă sub aura lui Alexandru Macedon sau a lui Iulius Caesar. Luciferus se vedea a fi omul cel mai potrivit pentru interesele puternicilor dregători. Dumnezeu să-l țină în putere!

Dar îngerul, devenind pe zi ce trecea tot mai frumos, tot mai lat în umeri, tot mai înalt, beneficiind de cunoștințe fascinante relatate în momentele cele mai potrivite si dezvăluite atât cât să nu obosească si să nu umilească, fiind în stare — de unde? — (Al Cincizeci și doilea a fost mai mult ca sigur ultimul dintre Cei O Sută care mai avea cunoștințe despre apartenența familiei sale la Mâna Albă. Studiile sale genealogice i-au descoperit multe secrete si el a fost cel din urmă descendent al alor săi care mai păstra taina „seifului lumii”, a locurilor ascunse unde se găseau comorile confreriei. Cunoștea secretul si se folosea de el.) — să-i facă iubitei mereu noi si noi daruri scumpe si, nesolicitând niciodată nimic, primind chiar si atențiile alese ale împărătesei cu o superioritate firească dar neofensatoare, îngerul, deci, simtea că îl mânăncă iarăși fruntea, acolo unde coarnele erau nerăbdătoare să iasă din nou la lumină.

Între Staurakios si Aetios era o veche neînțelegere: primul dorea o unire între Bizanț si Imperiul Romano-Franc al lui Carol, al doilea nutrea planuri pentru propriu-i frate (nescopit) si considera ruptura dintre cele două state latine definitivă. Ambasadele trimise la Roma si la Aachen dovedeau că noul viitor imperiu ar fi putut deveni o pavăză mai sigură împotriva păgânilor, mai ales de când papa însuși s-a pus sub protecția francului, chiar dacă, formal, mai accepta vechea relație cu Bizanțul. Si Carol dorea, în continuare, o asemenea alianță, spre a se putea opune năvălitorilor din toate părțile, spunea Staurakios; spre a reface sub propriu-i sceptru Marele Imperiu Roman de altădată, pretindea Aetios.

Pe neașteptate, si Luciferus se arătă foarte preocupat de această problemă si îi ceru Irinei să-l lase să lămurească el adevărul. A fost aceasta prima pretenție a tânărului, însă ea a venit cu atât mai neașteptat si mai neliniștor: pentru împărăteasă, fiindcă ea se vedea pentru o vreme despărțită de iubit, pentru dregători, deoarece amantul dădea primele semne că i-ar face plăcere si jocul marii politici.

Amănările s-au oprit atunci când s-a aflat si în cancelariile din Constantinopol că francul se autointitulează nu numai stăpân mirean, dar si sef religios al supușilor săi si că papa s-a grăbit să-i confere titlul de *patricius al Romei*, să-i ofere *cheia de la Mormântul Sfântului Petru*, precum si *jurământul de credință*. Carol devenea o figură ce trebuia luată în cel mai înalt grad în serios. În vreme ce Ludwig, fiul francului, pătrundea în Spania si amenința Barcelona, papa Leon al III-lea, cel ce i-a oferit tot ceea ce-i putea oferi regelui, se pregătea să-l ungă si împărat. Ceremonia, prevăzută pentru 25 decembrie, se apropia cu pași repezi si Luciferus avea destule amintiri întâmplătoare în acea zi a nasterii lui Iisus.

Când serviciile de informații au confirmat Crăciunul drept data încoronării solemne a lui Carol ca împărat al unui imens Stat al Occidentului, argumentul lui Aetios a fost că ilustrul dregător al Irinei nu mai avea timpul fizic să ajungă la timp la Roma.

Pregătirile pentru plecare au început la 4 decembrie. Pe toată perioada amănărilor, cerul a dat nenumărate semne de supărare. La 4 decembrie, acestea s-au întrerupt brusc. (Lui Luciferus îi mijeau din nou coarnele.)

Asa-i de simplu totul? Da, e asa de simplu. Luciferus a avut nevoie de acea perioadă de „incubatie” în apartamentele private ale Irinei. Acolo si-a terminat dezvoltarea fizică, acolo si-a desăvârșit firea, acolo a devenit pe deplin conștient de ceea ce-l deosebeste de ceilalți oameni de pe Terra.

— *Fiecare om se distinge esențial de ceilalți, îi spunea împărătesei, atunci când, dezmiardându-l, ea îl numea „unicul bărbat de pe lume”. Dacă nu ar fi asa, îi explică „Exael”, prelucrând tot ceea ce învățase, dacă nu ar fi asa, atunci nu ne-am opune tuturor celorlalti asa-zisi semeni de-ai nostri prin simplul fapt că suntem. Chiar si stăpânul autocrat trebuie să se supună unor convenții constrângătoare. Fără acele convenții el n-ar putea fi stăpân, iar supușii săi n-ar fi în stare a se integra în societate si nu s-ar putea simți în siguranța turmei. Însă atât suveranul cât si omul din popor plătesc cu propria lor personalitate oferta sistemului. A oricărui sistem. Din Ceruri sau de pe pământ.*

— Singurul mod de plată pentru mine rămân tu, continuă să se dezmiardă femeia, încântată de vocea lui Luciferus, voce ce o înfiora chiar nefiind atentă la sensul vorbelor.

Al Cincizeci și doilea învățase de la al-Musta, dar regăsise si în învățăturile sfinte, că sufletele transced dintr-o ipostază materială în alta. Chaldeenul îi citea din autori uitați, prepythagoreeni, iar conștiința colectivă contemporană lui Luciferus confirma fragmente din gânditorii dispăruți. Fragmente dintr-un tot pe care magistru de la Krotona l-a confiscat pentru inițiatii sectei sale. Cel mai evident si cel mai important lucru — pe care lumea nu-l mai pune în

continuare în pag. 14

* fragment din romanul *Cei o sută* — Axa lumii

cruci și cărți

În pântecul cangurului
nu răzbea sarcasmul trandafirului
În pântecul cangurului
nu se proiectau
diapozitive cu tancuri
În pântecul cangurului
nu se repetau descântece
pentru înlănțuirea lăcatelor
Din pântecul cangurului
am fost expulzată
cu sângele strâns în frânhii —
Muzeu de Parfumuri Orientale —
pentru a construi
cruci și cărți

norul

Tu numai furtuni ai trimis
Dragă norule, lasă atâta lumină
câtă dă cristalului strălucire
câtă e necesară izvorului
pentru a-si dovedi existența,
câtă să se poată iese
din Triunghiul Bermudelor
câtă să fie găsită lâna de aur

alexandria

Cât pustiu este fără Biblioteca
în orasul cu Palat Regal!
Nu-i nici Farul pentru a-mi destăinui
dacă mărul din care mă chemi
are viermi
Galbenul de Alexandria
e paloarea răpită
pe Insula Viselor
de Cleopatra?
Tu, ce porti numele Întemeietorului,
ia-mă din acest muzeu
în care executia a avut loc
pe brate / si du-mă
cu barca solară

MINERVA
CHIRA

spre basmul repovestit
în munții de ceară

porumbița

Într-un portret din adânc
porumbița caută
rezervatia de senin
Rămâne indiferentă
la insistentele curtezanului
când aranjează cu ciocul
mărgele de nuante timide
cu atâta migală parc-ar întocmi
schita coloniilor scufundate
Refugiu în trecut
Se-apropie corăbii de catifea
prea încărcate

piatra de la rosetta

Zodiace cuprinse de panica
Păianjenul a tors firul
din care tes
Modelul tot el
mi l-a cules
Piatra de la Rosetta
ce târziu a fost descoperită,
ce greu descifrată
Pe tărâmul pe care
mă zorești
vorbeste purpura —
intrarea ta în poem?

plajă

Stau întinsă la soare.
Trupu-mi asudă pe dedesubt
De parcă sub mine ar mai fi cineva.
Îmi udă cearceaful de plajă.

Cu fata în sus între tei și mesteceni
Abandonare sub noul care
Tocmai se-apeacă
senin
Ca părul tău altădată negru
Tivit de acum cu argint.
Lin se apleacă
Pe chipul meu blond.

Rar și abia auzit
Trec mici avioane
de păsări
Scăpând câte-o pană
Pe cartea-mi deschisă
La cap.
La căpătâi
unde
Ca o cruce în floare
O tufă sălbatică
mândră
De nălbă înaltă
celibatară
Își leagă umerii
Cu doar o corolă roz-albă în vârf:
Năvălesc peste ea
Fluturi *Polyommatus icarus*
Don Juani
erotomani.

Mă uit
dar îi uit.
Căci în mestecenii cei mai de sus
Lină
putină
abia auzită
E frunza usoară
Cu somnul tău
lin
și puțin
abia auzit de ușor:

Depus
În memoria mea
involuntară
indigo-violetă.

după o noapte de
dragoste

Ciresul cu frunzele roșii
spre seară
Îmi făcea serenade
De jos
spre balcon

CAROLINA
ILICA

sub fereastra deschisă
Sau tu?
Sobru
puternic
intransigent
concentrat
Peste zi
Iar noaptea
romantic și plin de imaginație
Știind să te joci și să risti:
Sabia pusă-ntr-o noi
ca un brat înarmat
Hotar ascuțit
strălucind vinetiu
Pe mijlocul patului
Un sarpe-ntins și metalic și rece — era
Chiar sarpele raiului!
(Prudentă
ispită
și spaimă?!)
Nu m-am tăiat
dar sânge a curs.
Căci zorii din ziua aceea
de după noaptea aceea
Erau grei
erau roșii
ca deflorările.

Dar cât de ușoară și liberă se simtea
dimineata!

Oprită
în dreptul unei remorci
răspline
cu colivii:
Porumbei,
porumbite
(perechi)
Pentru o expoziție columbofilă.
Înăripată ca ele eram
După noaptea de dragoste.
Iar ei gângureau fericiți ca și tine.

autoportret în somn

Dorm între doi umeri
goi și reci
Ieșiți pe jumătate din somn
Ca două pietre albe
rotunde și stătătoare
Din apele râului
nestătător.

Între ei
între ele
O piatră mai mare
ovală
miscată
Totdeauna fierbinte
Mi-e capul
neodihnit.

Aura sa de vise și visuri
Se străvede doar pe jumătate
curcubeu înălțat
Alcătuț din treisprezece nuanțe
de violet:
de la vinetiul bătând în negru
ca pruna brumată
până la violaceul topit în alb.

Cealaltă jumătate pulsează magnetic
În computerul cerului
Peste tot
căutându-te
Ca să se încoroneze
Pe aura ta
Neagră
de demon.

AMELIA
STĂNESCU

să te sărut, să-ți sorb
sosul verde de busuioc
de pe buze
până la talpa piciorului
de unde curioasă observam
cum ticăie înstrăinat ochiul
sub o frunză de mac.

La balul mascat
tu purtai
numele ploii.
Exaltata juxta aquas.

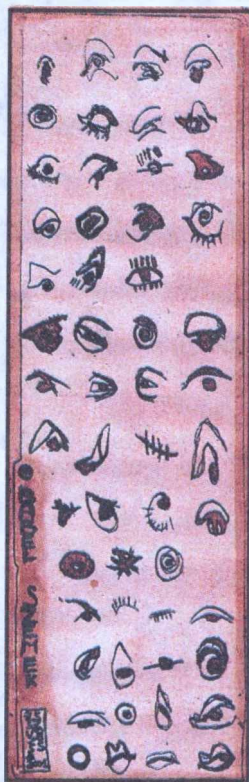
Cad
bucăți din mine
devin fluturi curioși.

Ce gust are tăcerea
minutelor care se-ngreunează
se pierd în
expirația de care ne lepădăm
(ca de o boală)
simți cum izbeste privirea-ți în zid
turbată vine înspre tine apoi
violul —
dezbrăcarea de simțuri
mi-e rusine de tăcerea care mă-nconjoară
mă jenez de orele care
se scurg pe lângă mine
fără să fac nimic
fără să vorbesc
Sunt goală ca o clepsidră
ultima picătură
inima mea.

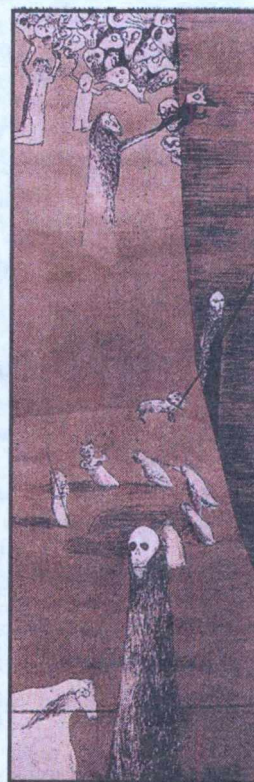
Mă întind pe iarbă
simt vocea pământului
respirația lui lovindu-mă
până când însângera
uit de mine.

Cât vroiam să te iubesc
sub mandarinii chinezi

Diana Salomia Gravură. — „Turnul Babel”. Premiul Atelierului de Gravură Ion Țițoiu

Zsuzsa Szocs, Gravură. — „Turnul Babel”. Premiul Atelierului de Gravură Ion Țițoiu

Antonio Meze, Gravură. — „Babel”. Premiul Atelierului de Gravură Ion Țițoiu

RALUCA
CIOCHINĂ

aici stă scris

Iar va veni vara
si iar voi bântui singură
odăile casei noastre,
voi picta peretii în
culori de iarnă ca
tu să te-ntorci.
Soarele va ofili
florile sădite de noi
si iar va trebui să dezbrac
hainele tale
si să mă scald...
Urâsc vara. O urâsc.

Am schitat *sur un mur*,
în creion,
buzele tale, fiindcă
vopselele de anul trecut
s-au închegat...

Ce tristă va fi camera
fără culoarea vocii tale...

Am scotocit
după dublurile tale
prin rafturile de cărți...

Azi le-am văzut
plimbându-se
în oras.

În zilele
în care nu te văd,
aștept
să-ți recunosc scrisul.

În jurul lui
desenez zodiile.

ocean

Se vede altfel lumea
într-o apă stătătoare.

Norii stau la fund
si păsările
zboară printre alge.

Vezi totul în ocean:
cum se nasc
si mor ceilalti.

Si când
cerul se-nnoarează și plouă
lumea lor este cea care
tremură.

Noi suntem
o lume verde
în pustiu
ce ne-nconjoară.

Pe ramurile noastre
vestejite
vor să crească frunze
si căutăm zadarnic apă
în palatul de iarbă.

Ochii ne sunt
cioburi crăpate
de lut,
iar buzele putrezesc
în lumea desartă
din aer.

Ne bate si marea:
valurile ne zdrobesc
si alge ne prind încheieturile.
N-am fost cuminti...

Socul statuii era din marmură albă. O draperie imensă învăluia ca o togă trupul bănuț dedesubt. Lumina amiezii cădea piezis pe umerii bărbatului acoperit, cobora pe spate sugerând niste aripi în repaus.

Doamne, mi-am zis, si dacă își va lua zborul sub ochii nostri? Ce vom face? Cum va supraviețui familia acestei a doua răpiri? Vom împietri noi însine?

Din văzduh, curenți de aer cald lunecau blând în jurul mantiei albe si presimțirea mea devenea cu fiecare clipă certitudine; vom fi martorii unui miracol.

Aripile fâlfâiau ușor, pregătindu-se parcă pentru înălțarea finală. Nu știam ce văd ceilalți. Eram prea

expresia fetei lui era de o extremă mobilitate. Uneori arăta irezistibil, tânăr dandy, macho, student perfect la Harvard. Alteori, devenea de nerecunoscut: Mășkin, elf alungit, străveziu, sau de o ironie metalică. Cu ochi infantili, pierdut ori, dimpotrivă, emanând siguranța de sine a omului de lume, plin de succes. Timid sau cuceritor fără scrupule.

Era o cutezanță nesăbuită să vrei să prinzi într-o formă fixă un chip care posedă o înfinitate de măști (naturale, sau...). După mulți ani de încercări esuate, un sculptor bătrân lipsit de glorie, a reușit să termine statuia. Imun la puterea oricăror vrăji, artistul s-a închis într-o magazie și, timp de câteva luni, n-a ieșit

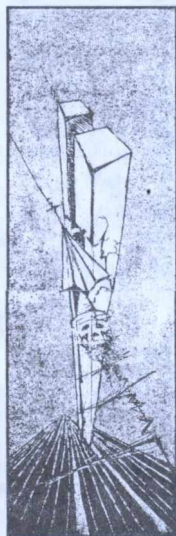
S.MARTIN

Din jurnalul detectivului Meck

Înspăimântat ca să încerc să aflu. As fi vrut să se întâmple odată! Băzâitoare, vocea cuiva continua să improaste în aer cuvinte. Obisnuitele omagii, înveninate de o subtilă invidie. Un mărunț profesor de provincie vorbind despre Cărturarul care n-a apucat să atingă apogeul carierei sale si deja tulburase mintile lumii. Simteam cum vocea aceluia, mărunțului, îmi făcea greață. Eram sigur că nu-l cunoscuse și nici nu dorise să-l înțeleagă pe Alexandru. Iar eu trebuia să asist la toată mascarada asta festivă aproape fără să respir, mut, nemiscat, pentru că, între atâtea somități prezente, eu eram Nimeni. Doar că nimeni asta nutrea bănuiala că se afla cel mai aproape de Alexandru. Statuia lui încă se ascundea privirilor. Tensiunea așteptării devenea insuportabilă. M-as fi repezit să dau la o parte catifeaua aia absurdă si să văd în sfârșit ce făcuse artistul solitar si cam nebun, singurul care supraviețuise nevătămăt încercării de a-l imortaliza pe Alexandru într-un material atât de obscen fizic cum e marmura, de vreme ce El se afla acum într-o lume a esențelor pure.

Circula o legendă ticnită despre toți cei care încercaseră să picteze sau să sculpteze chipul Cărturarului. Tutu-ror li se întâmplase câte ceva, mici accidente. Sunt sigur că nu erau decât niste neobișnuite pe care propriul lor subconstient îi pedepsea pentru lipsa de geniu. Singuri, copiii reuseau să-l reprezinte pe Alexandru în desenele, în schitele lor, indiferent ce material foloseau. Erau înduioșătoare acele mici busturi, portrete, stângace si câteodată cu totul lipsite de asemănare cu modelul. Totuși încercările lor transmiteau emoție, te făceau să zâmbesti. Parcă Alexandru s-ar fi lăsat de bunăvoie, nu, nu mutilat, ci recompus în infinite variante de mâinile mici. Doar îi plăcuseră atât de mult jocurile! Pur si simplu se juca cu ei, oferindu-se pe sine drept subiect pentru niste exercitii școlare. Pun pariu că cele mai stranie idei nu erau ale puștilor. El însuși le implanta în mintile copiilor, ca să se poată vedea într-o mie de feluri, să-și răspundă la întrebarea: cum as fi arătat dacă...?

Eu însumi am trăit deseori o senzație de vertij în fata zecilor de fotografii. Omul nu se lăsa prins,

Adrian Lendiu.
Gravură — „Babel”

Sinziana Crețu.
Gravură — „Babel”

Ioana Guță. Gravură.
— „Tumul Babel”

ciocanului se auzeau până departe, indiferent de oră. Azi, apăruse în mijlocul oficialilor, strânsese câteva mâini. Arăta uimitor de bine îmbrăcat si cumva întinerit, desi purta aceeași barbă matusalemică dintotdeauna, iar hainele lui trebuie să fi traversat cel puțin un război. Dar trupul omului părea ușor, proaspăt, as zice iluminat. Se misca adoles-centin, cu grație, îi zâmbeau ochii. Brusc, mi-am dat seama că îl pierdusem din vedere din clipa când se înclinase cu elegantă în fata surorii Cărturarului. După aceea, a dispărut. Mă rodea o întrebare prostescă: tipul o fi sters-o pentru că habar nu are ce a făcut?!

Doamna Z. purta un pardesiu crem, foarte lung. O femeie înaltă, calmă, cu ochi mari, negri. I-am prins pentru o secundă privirea si-am înțeles. Si ea avea sentimentul că se va petrece un lucru neobișnuit. Mi-a venit să lesin. Mai mult decât toate presimțirile mele, trupul imobil al femeii m-a făcut să realizez că ieșisem cumva din timpul obișnuit.

Pentru toți ceilalți ceremonia se consumase deja!

cronici, mi-ar fi, recunosc, extrem de greu. Oricum, exemplele pot fi selectate în număr mare, indiferent de gen, de orientare, de generație. Cu această *Listă*, Nicolae Manolescu va încheia probabil, *Istoria* sa critică.

Revin la aspectele pe care le ridică acest al patrulea canon al literaturii române în viziunea lui Manolescu. Criticul nu-si arogă dreptul, meritat, de întemeietor al canonului nostru literar postbelic, așa cum, temeinic, afirmase cu câțiva ani înainte Sorin Alexandrescu. Circumspect, criticul consideră că textele critice incluse *par* (s.n.) să dea „o anumită socoteală”. Concluzie evident cu mult depășită; gândul mă duce la mărturisirea Hortensiei Papadat-Bengescu, cea mai de seamă prozatoare română, dintr-o scrisoare adresată lui Garabet Ibrăileanu: „Ambitia mea a fost să fiu un mic scriitor român”. Ce a devenit, se știe.

P.S. Multumesc si pe această cale confratilor tulcenii pentru cărțile oferite, pe care le citesc cu nedisimulat interes.

SENA
SÜLEYMAN

anamneză

În sângele meu galopează nebuna hoardă de aur
cu strigăte sălbatice
tânără femeie-n trib mongol
as fi fost
sotie de războinic
totul ar fi fost prea firesc
n-as fi cunoscut dorul sau angoasele poeziei
între cei asemenea mie
în noaptea densă din flăcări
as fi scos bucăți fripte de vânat
cu sufletul senin
as fi dansat pe lună plină
ritmuri străvechi
demonul depărtărilor m-ar fi atins
în rarele clipe de liniste
ispășesc păcatele vieții de atunci
simtind acut
agonia prăzii hăituite de vânător

gând

nu voi avea niciodată
geniala scripă masculin ironică
gândul ăsta nu doare
căci e în firea lucrurilor

timbrul vocii tale îmi mângâie auzul
sopteste-mi că am intuitia
mai ascuțită
si-o să-mi undui soldurile
pe acordurile tale de chitară

rugă

e a treia oară
că s-a fisurat coaja de ou
si o lipesc cu clei de somn
mirosind a cavou
e a treia oară
că sufăr
scrisul paralic
în care se-mpiedică degetele
și examenul critic
al conștiinței
e a treia oară
că plâng fără glas
ca un ocnas în beznă retras
cărui-a-i refuză speranța
când libertatea-i risipă în jur
si atâta verde ce plouă pe ramuri
eu rătăcesc încă pe cărări fără contur
ce nu mai duc înspre casă
Atotputernic fiind
ajută-mă să înțeleg
si apoi dă-mi
pace
te rog, îndură-te,
nu mă desface!

mea culpa

Îmi sângerează versul în tonuri minore
desi strig din rărunchi
el nu e decât soaptă.
Din caverna durerii răzbat sunete slabe
poezie rarefiată
inutilă zbatere...

stănesciană
secunda ta este în mine
zigzag înalt și nefiresc
nu mă curma de mă iubesti
nu plânge
mi-e încă prea mare umbra

După zece ani de absență de pe scena Liricului tomitan, spectacolul cu opera *Madame Butterfly*, prezentat în premieră, sâmbătă, 9 februarie a.c., a constituit o reală bucurie estetică pentru melomanii care au luat cu asalt sala de pe bulevardul Tomis, pentru a revedea o creație din epoca de maturitate artistică a lui Giacomo Puccini, inspirată de tulburătoarea dramă a gingasei și seducătoarei Cio-Cio-San, eroină a nuvelei lui John Luther Long, scriere descoperită cu prilejul unui voiaj la Londra al „tribadurului inimii”. Pentru mulți dintre cei prezenți, reprezentarea, regizată de bulgarul Ognian Draganov, a fost ca o oază de liniște, de seninătate și de frumusețe, pornind de la simplul considerent că micuta niponă, gingasul fluture,

scena

MADAME BUTTERFLY

situează lumea ei dominată de puritate, contemplație și iubire la polul opus celei moderne, agresive și efemere, făcându-l pe spectator, ca, măcar pentru o clipă, să se abstragă din contingentul prozaic al vieții diurne, încarcerate în automatisme și-n atitudini egoiste și să uite că în societatea contemporană persistă, trufas, spoiala de cultură, lustrul fără bază, simulacru simțirii adevărate. La triumful actului de cultură și de bun gust care s-a numit mizanscena operăi *Madame Butterfly*, muzica romantică a lui Puccini a marcat o considerabilă parte de contribuție, întrucât regizorul bulgar evocat a pus, inspirat, în valoare fascinantă tesătură melodică, dens orchestrată, capabilă să dezvăluie sentimentele și trăirile afective ale personajelor.

Revelația premierei a constituit-o — și n-o spunem din patriotism local — solista Operei constăntene, soprana Stela Sârbu, în rolul principal. Ea a excelat atât ca voce cât și ca interpretare scenică, apărându-ne ca o întrupare a delicatetii, grației, sensibilității și dispunând de virtuți timbrale seducătoare. Personajul construit de Stela Sârbu cu inteligență, farmec și profesionalism posedă, indiscutabil, în pofida fragilității și a ingenuității, o impresionantă forță psihică, deoarece angajează o luptă fătisă cu destinul, cu normele etice tradiționale ale stirpei și cu propriile-i inerii, oscilații, ezitări și incertitudini, până ce alege moartea ca soluție a stopării pendulării neconținute parcă, între speranță și disperare. Astfel „Butterfly”, creat de soprana constănteană, prefigurează eternul feminin din Tara Soarelui Răsare, distribuindu-i altruist firea între iubirea pentru colonelul american Pinkerton și moartea pe care, în chip sfâșietor, o întrevede în răscolitoarea arie *Tutto e finito per me*. Acest admirabil exemplar uman, care emotionează și încântă deopotrivă, a ars până la destrămarea la flacăra iubirii mistuitoare... Tenorul italian Massimiliano Drapello, în rolul lui Pinkerton, etalează o voce amplă, nuanțată, expresivă, cu inflexiuni tulburătoare, marcând o prezentă scenică distinctă și distinsă, carismatică. Baritonul constăntean Ioan Ardelean (colonelul Sharpless), deși detine un rol episodic, probează stăpânirea sigură a datelor investițiilor sale, probând aplicatie si abnegatie ca interpret și posedând o voce bine lucrată, expresivă, caldă, bogată în resurse sonore.

Remarcabilă prestația mezzo-sopranăi Claudia Codreanu (Suzuki), corecte și oneste interpretările Taniei Ionescu (Kate), a lui Nicolae Andreescu (Yamadori), a lui George Tirea (Bonzo) și a lui Constantin Axinte (Comisarul), ca, de altfel și contribuția majoră a corului, dirijat de Adrian Stanache, la izbândă artistică incontestabilă a premierei. De subliniat, din nou, modul în care dirijorul Gh. Stanciu, directorul Operei, a recreat capodopera lui Puccini, înobilând-o cu caratele unei strălucite versiuni orchestrale.

Regizorul Ognian Draganov a mizat cu folos și pe aportul scenografiei, al mișcării scenice, al costumelor și al efectelor de lumină, de culoare și de sunet în recompunerea, reconstituirea și în crearea atmosferei extrem-orientale. Grigore Gorduz și Tvetana Stoianova, apropiindu-si-o pe asistenta de regie Michiko Inoue (venită de acasă cu propriul chimono) au izbutit să ne proiecteze în acel Nagasaki din Japonia de la finele veacului al XIX-lea. Până si machiajul în stil tradițional — kabuki (făină de orez) a fost pus la punct cu răbdare, cu minucie de filigran, pudra în discuție făcând o aderentă ireproșabilă cu tenul. Nu mai vorbim de decorurile care au creat certa senzație de interior tipic japonez! S-a lucrat foarte mult la repetiții pentru familiarizarea interpretilor și-a interpretelor cu portul vestimentației, specifice ca de altfel și pe linia mișcării credibile, particulare a gheiselor. Asa se explică reușita deplină a noii montări cu care, la finele lui Mărtisor, se va întreprinde un turneu în Olanda, de unde artiștii lirici constănteni se vor întoarce — suntem convinși — cu numeroase și fondate elogii.

VIRGIL MOCANU

La finele anului cultural Constantin Brâncuși

Într-un moment în care, cel puțin din punct de vedere oficial, se încheie Anul Cultural Constantin Brâncuși și începuse, în tromba, un altul, cel dedicat lui I.L. Caragiale, nu mică ne-a fost mirarea, când la Institutul de Istoria Artei din București s-a anunțat lansarea a două volume, al căror subiect era Constantin Brâncuși. Uimirea noastră nu stă în faptul că aceste cărți apar acum — editarea lor, sub auspiciile Academiei Române este, fără îndoială, un act meritoriu — ci stă în faptul că, de-a lungul anului trecut nu s-au găsit soluțiile necesare pentru finalizarea, într-un timp optim, a proiectelor inițiate de institutia amintită. Prin urmare, cu un decalaj temporal substanțial au apărut cele două lucrări colective, însumând comunicările sustinute în două sesiuni patronate de Academia Română. Lansarea, deși importantă, nu s-a bucurat de interesul cuvenit poate si datorită momentului întârziat în care avea loc. Presa culturală, cu ochii atinți asupra evenimentelor care au început să puncteze Anul Caragiale nu a avut răgazul să pună în discuție cele două cărți.

Brâncuși la apogeu. Noi perspective este titlul primului volum, apărut la Editura „Univers Enciclopedic” și reuneste comunicările ținute la Colocviul Internațional, organizat cu prilejul împlinirii a o sută douăzeci și cinci de ani de la nașterea sculptorului, eveniment realizat în colaborare cu Ministerul Culturii și Cultelor, cu sprijinul Comitetului Național Român Unesco pentru Dezvoltare Culturală. Titlul lucrării nu dezmințe continutul. Subliniem aici doar unele aspecte. Brâncuși este pus în relație cu Duchamp (de Cristian Robert Velescu) și cu Joyce (de Barbu Brezianu), arta sa este răstălmăcită „într-o lume postmodernă” (de Alexandra Parigoris); apoi, influența lui Brâncuși asupra artei germane la începutul secolului al XX-lea are efecte definitorii din perspectiva doamnei Amelia Pavel iar raportul cu estetica Art deco este semnalat de Gheorghe Vida. *Noi perspective* oferă și Sanda Miller împreună cu Lars Nittve în proiectul expoziției Brâncuși, care va avea loc la Tate Modern din Londra în perioada septembrie-decembrie 2003.

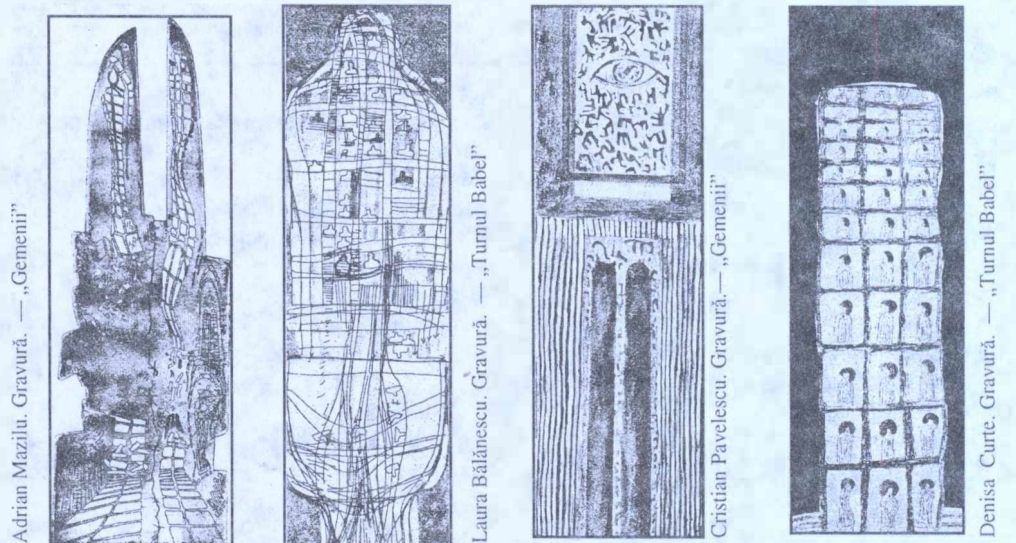
Al doilea volum *Constantin Brâncuși — destinul postum* adună între copertile lui,

comunicările citite anul trecut într-o sesiune națională la Academia de Politie. Editura Ministerului de Interne si-a asumat rolul de a scoate această carte în condiții grafice foarte bune. Coperta I ne reține atenția cu o imagine de-a lui Brâncuși în atelier, iar coperta a IV-a cu un autoportret al sculptorului. În cuprinsul lucrării întâlnim texte semnate de prestigioși cercetători ai operei lui Brâncuși, ca Barbu Brezianu, Ioana Vlasiu, Gheorghe Vida, Mariana Vida. Si totuși, dintre comunicări, două sunt cele care îmi stârnesc curiozitatea: *Brâncuși în fonoteca Radiode Nicoleta Dandu* și *Anomaliile Anului Brâncuși* constatate de Pavel Susară. Din Fonoteca de aură Radiodifuziunii Române, colega mea a selectat două înregistrări — istoricul de artă George Oprescu vorbind despre Brâncuși, în 1967, și apoi, Mihaela Petrascu amintindu-si de sculptor într-o convorbire purtată, în 1974, cu Barbu Brezianu și Doina Papp.

Textul critic al lui Pavel Susară (*Anomaliile Anului Brâncuși*) mi-a atras atenția dintr-o cu totul altă perspectivă, să-i spunem socio-patologică. Mi se pare demn de interes faptul că, răspunzând tematicii volumului (*Destinul Postum*), Pavel Susară atinge o problemă gravă, cea a vulnerabilității lui Brâncuși, „pentru că istoriografia noastră de artă n-a reușit să construiască și să impună în România o imagine credibilă si autoritară a personalității sale”. Așa se explică, firesc după Pavel Susară, apariția pe piață a falsurilor Brâncuși și nenumăratele discuții având în centru pseudo-restaurarea Coloanei... de la Târgu Jiu. Autorul poate părea dur. Si totuși, cât de adevărat este. „Reverii exegetiche sunt exercitii de echivalare, forme de autopropulsare în fantasma artistului demiurg”. Din păcate, aceasta este situația în care se înscrie, la finalul Anului Brâncuși, chiar si recenta expoziție de la Palatul Parlamentului *Valori arhetipale ale satului gorjean și Constantin Brâncuși*, care oferă, prin titlu, celor interesați, altceva decât prezentarea propriu-zisă.

În final, se impune o concluzie. Cele două volume, fără a fi niste lucrări de căpătâi în cazul Brâncuși sunt totuși lucrări de neocolit pentru aceia dintre dumneavoastră, interesați de arta brâncusiană.

ROXANA PĂSCULESCU

simeza

EXPOZIȚIA CLASEI DE GRAVURĂ A MAESTRULUI ION TIȚOIU

• Selecția de față, ce cuprinde gravuri aparținând lui Ion Țitoiu și a celor mai buni studenți ai săi, se remarcă prin oferta artistică excepțională a îmbinării virtuozității tehnice de limbaj plastic cu bogăția ofertei semantice de o rară amploare. Modernitatea și varietatea limbajului, în acest caz, rezultă din efectul sinergic al surselor arhetipale citând, invocând și recuperând civilizația imaginii, a marilor culturi orientale și mediteraneene, printr-o prezentare ludică integratoare din care nu lipsește tensiunea aluziilor la cea mai fierbinte actualitate. Îmbinând valorile consacrate din istoria culturii și a tradiției gravurii cu expresia artistică a sensibilității prezentului, colecția de față reușește o sinteză artistică amplă și convingătoare, într-un prezent măcinat de multiple crize axiologice.

Lector univ. DAVID CAROL

• Expoziția studenților Facultății de Arte a Universității de Vest din Timisoara are ca temă relația dintre „Turnul Babel” și „Gemenii” americani,

distrusi la 11 septembrie 2001, în urma actelor teroriste care au zguduit S.U.A. și lumea întreagă. Ineditul și insolitul temei, conotațiile ei în plan spiritual, cultural și social, valoarea lucrărilor configurată de talentul autorilor, de deschiderea spre interpretări multiple si de libertatea artistică totală în abordarea subiectului, ne-au determinat să selectăm o parte dintre gravuri, cu care ilustrăm numărul de față al revistei noastre. Venim astfel în întâmpinarea unui eveniment plastic remarcabil, care urmează să se producă, în curând, în sate centre culturale românești din străinătate. Expoziția va fi deschisă, concomitent, la Paris, Viena, Budapesta, Venetia, Roma, Berlin, New York. Apoi ea va poposi și la Londra, după care, în luna iunie, cu o altă expoziție, maestrul Ion Țitoiu împreună cu studenții săi — veritabili ambasadori ai artelor plastice românești — vor lua drumul Orientului îndepărtat spre China, Japonia, India și Coreea de Sud.

O.D.

Calomniat în 1901 de plagiat pentru drama *Năpasta* de către un obscur discipol al lui Macedonski, cu pseudonimul Caion, Caragiale a demonstrat tuturor detractorilor că textele sale fac față cu brio celui mai cumplit dintre criteriile de evaluare ale operelor literare: criteriul rezistenței în timp. De o demonstrație de gen a avut parte, pe data de 10 martie 2002, publicul constăntean de teatru, care s-a putut bucura de o excelentă interpretare a dramei *Năpasta*, realizată de către actorii Teatrului „Ovidius” sub îndrumarea regizorală și scenografică a lui Gavril Borodan. Naturalitatea cu care autorul acestui spectacol s-a pliat pe textul lui Caragiale, făcându-l să palpite de viață, nu a trădat nici o secundă faptul că am asistat la un debut. Tragismul personajelor și al conflictului în sine a fost potențat de o riguroasă selecție

scena

NĂPASTA

a textului, care a ținut spectatorul cu răsuflarea tăiată timp de o oră și jumătate, cât a durat reprezentarea. După cum mărturiseste regizorul în paginile caietului program al piesei, munca pentru acest spectacol a fost o adevărată provocare, menită să răscoleze asemenea unui bumerang si asupra publicului, fără de care un teatru nu poate exista: „As spune că sunt un norocos. Regizez un text dificil și important al lui Caragiale, în anul în care acesta este sărbătorit cu o amploare deosebită... L-am certat de multe pe Conu' lăncu, că a ținut cu dinții de regula celor trei unități. Am ajuns să știu fragmente întregi din text pe de rost, încălcându-mă uneori în fraze limpezi ca într-un lant. Spectatorii vor judeca dacă am scăpat teafăr din această capcană...” Pentru faptă și răsplată, am putea spune, parafrazând ultimele cuvinte ale Anei, rostite cu adânci înțelesuri pentru Dragomir. Cât despre judecata spectatorilor, si mă refer evident la cei constănteni, sunt multe de spus. Excepționând plăcerea neipocrită de a merge la teatru (să fie doar atât sau si plăcerea la fel de neipocrită de a ne da intelectuali?) ceea ce am putut observa printre participanții la acest spectacol a fost o usoară superficialitate, trădând o neînțelegere a textului și a momentelor tensionate. S-a răs si aiurea când nu era cazul, de pildă într-un moment de maximă încordare când pe scenă si-a făcut apariția Ion nebulun, întrerupând dialogul dintre Ana și Dragomir. Nu s-au închis telefoanele mobile, deși conducerea teatrului a dispus un anunț înregistrat înaintea spectacolului referitor la această regulă minimală a bunului simț. Neglijență sau proastă educație? Cert este că publicul constăntean trebuie format, trebuie instruit pentru teatru prin spectacole bune, de genul celui pe care îl avem în discuție, pentru că există disponibilitate vis-a-vis de asemenea manifestări artistice. Prețul accesibil al biletelor a făcut ca în sala de spectacol să fie foarte mulți tineri, fapt ce ne permite presupunerea că si teatrul se înscrie în sfera lor de interes. Secretul este să se joace si să se joace bine.

Despre actorii teatrului „Ovidius” nu pot avea decât cuvinte de laudă, având în vedere felul în care au știut să dea viață textului caragialian.

Pentru iubitorii artei dramatice de la malul mării jocul lui Iulian Enache (Dragomir, cărciumarul), Radu Niculescu (Gheorghe, învățătorul satului), Vasile Cojocaru (Ion, oncașul) și al Ninei Udrescu (Anca, sotia lui Dragomir) nu a fost o surpriză, ci o confirmare a faptului că avem aici o echipă valoroasă care nu asteaptă decât să fie pusă la treabă pentru a-si descătușa energiile latente. Replicile piesei, spuse cu năduf și încordare ca într-o adevărată tragedie antică, tonalitatea vocilor când tânguitoare, când acuzatoare, gesturile categorice ale oamenilor vii de pe scenă au stimulat si au purificat totodată emotia spectatorilor, declansând catharsisul. Considerăm că despre subiectul piesei nu este nevoie să mai discutăm, deși pentru cei mai tineri spectatori, obișnuiți cu formulele critice stereotipe de programă școlară — Caragiale pamfletar al societății burgheze sau Caragiale creatorul comediilor si atât — acest text ar putea să fie o abatere de la normă. Interesantă propunerea regizorului Gavril Borodan de a începe sărbătoarea lui Caragiale, aici la Constanta, cu un text, să-i spunem, atipic pentru opera marelui clasic. Ascunde ea oare ceva? Descoperă fata întunecată a lunii? Neapelând la nici un artificiu postmodern decât acela de a da glas lui Caragiale însuși (dacă poate fi numit un artificiu), meritul echipei care a lucrat la acest spectacol este că a realizat un lucru de calitate, un lucru pornit din suflet. Problema psihologiei abisale, a sinuciderii si a crimei, a caracterelor puternice și complexe a fost o problemă a artei dintotdeauna. Actorii teatrului „Ovidius”, luându-si în serios rolul de emițători ai mesajului dramatic ne-au demonstrat că tragicul este o peratologie, o încercare conștientă de a depăși o limită existențială (a se vedea Gabriel Liiceanu — „Tragicul, o fenomenologie a iimitei și depășirii”). Atâta vreme cât vom ignora constința, tragicul ni se va refuza și ne vom instala comod în platitudine. Piesa *Năpasta* trebuie înțeleasă ca un semn de întrebare asupra limitei din noi și a posibilităților de a o traversa. Spectacolul vizat nu se recomandă celor care n-au probleme morale, celor care nu au conștiință.

ALINA SPÂNU

simeza

Constantin Grigoruță — peisajul unui designer

În lucrările mele folosesc... culori si tusuri acrilice, pasteluri solubile, uscate, pe bază de ceară și ulei, creioane grafit și creioane colorate... acuarele, tempera, guase... utilizez aerograful, rapidografe, penite, pensule și cutitul de paletă... sunt cuvintele design-ului Constantin

Grigoruță, care își prezintă expoziția personală, în sălile Muzeului de Artă Constanta. Această multitudine de materiale definesc asadar folosirea tehnicii mixte. În ansamblu, cele șaptezeci de lucrări prezentate redau imagini ale locurilor în care artistul a poposit în vara și toamna anului 2001: Brebu, Câmpina, Curtea de Arges, Dorohoi, Techirghiol, Mangalia și bineînțeles, orasul în care trăiește — Constanta.

Încercând a decela caracterul configurării peisajelor cu un specific local atât de diferentiat, vom constata subtile detalii cromatice, sau de organizare compozitională, de spațiu asimilat și redat, dar mai ales de atmosfera care diferă în principal față de aceea de la malul mării.

Peisajul de la Brebu, Câmpina sau Curtea de Arges, văzut în lumina aurie a toamnei, se alcătuieste, în general, prin culori calde de ocră, brun și foarte mult alb, cu sugestii de detalii care se profilează pe ceruri limpezi, adesea sticloase. Artistul pare tutelat de mirajul lumii modeste, la care face mereu apel, reprezentând-o prin recompuneri cumpănite, reținând în imagini doar câteva elemente: biserica, fântâna, copacul, case cu acoperiș roșu și specific arhitectonic local etc., toate surprinse sub dominația unui alb „special”. Figurativul acuzat al imaginii lor își află corespondente în ponderea materială a detaliilor, dar și a contururilor; relația dintre „pată” și „linie”, cu sincope de contur, trădează febra surprinderii grafice a ceea ce ochiul vede, dar mai ales pe aceea a transfigurării imaginii reale.

Reprezentarea peisajului local cu mijloacele graficii l-a pus pe Constantin Grigoruță în fața altor

„date” plastice care trebuiau rezolvate, anume cele privind spațialitatea. Pentru redarea acesteia imaginile se vor construi prin zone succesive, cel mai adesea etajate: pământ-mare-cer, care determină, ele însele, culorile folosite; pe aceste fundale-ecran se vor înscrie, profilate singular sau incluse compozitional, toate detaliile specifice locului: malul — de cele mai multe ori înalt, acoperit de copaci, clădirile, spectaculoasele mahune, bărci ancorate la tarm, farul, minaretul, Vila Sutu s.a., toate alcătuite în suite de peisaje variate, precum însuși orasul Constanta și împrejurimile lui.

Lucrările, în ansamblul lor, oferă descifrarea demersului rațional de captare a realului, dar și al descărcării de energie luminoasă, care topește, deopotrivă, formele și culorile; este o încercare de a regăsi starea de puritate și transparență a atmosferei acestor locuri văzute și pictate, în manieră proprie, de atât de mulți pictori.

După etape ale preocupării de a-și însuși marea lecție a peisagisticii dobrogene, Constantin Grigoruță, măsurându-și forțele cu sine însuși, alege calea directă de întoarcere la propria aspirație și devenire, în care se regăsesc, parțial, componente ale graficii sale din expozițiile anterioare și nu numai. Căci nevoia de desen s-a asociat mereu la artist cu pata de culoare. Acum însă intensitatea cromatică a tusei și consistența lor în economia generală a imaginii se alătură liniei ca „mănușchi” de semne implicate compozitional; culoarea nu dislocă linia, ci coexistă cu ea; dar ea, culoarea, este aceea care domină acum și de aici rezultă caracterul pictural al ansamblului.

Seleția imaginilor propuse de Constantin Grigoruță semnifică sinceritatea gestului creator al acestui prolific designer, care reface drumul de la desenul simplu în creion sau tus, către zone ale policromiei.

Firul conducător al fiecărei imagini rămâne, evident, desenul. Ductul liniei continuu sau frânt, este prezent pretutindeni, ca o armătură a întregului sau ca accente integratoare, asigurând direcționarea formulei de organizare compozitională a fiecărei imagini, lucrate parcă *à la prima*.

Se constată și acum acel adevăr prea bine știut, că în formula proprie a fiecărui creator, (ceva indefinibil, de ordinul comunicării acaparatoare a artistului cu spațiul ales să-l fie motiv) se consumă experiențe care duc spre maturizare, spre etape necesare, inevitabile oricărui parcurs artistic marcat de sincope, dar și de împliniri.

În acest fel, personalitatea artistului, aflat într-o anume etapă a devenirii sale, „se descoperă” privitorului. Și ce gest poate cuprinde mai multă comunicare și îndemn la iubire de „loc” decât acela al acestui dar?

FI. CRUCERU

MARIANA MIRON

ajutor!...

Aud strigătul vietii
Cum îmi trece pe lângă urechi,
Fluturându-mi pe sub nas
Fericea.

Alerg între două abisuri
Mărginite de infern,
Și nu am putere
Nici pentru a sta locului
O clipă.

Iubesc o umbră pe acest pământ
Și nu mai știu să o găsesc
Nici chiar dacă mi-ai arăta-o
Cu degetul.

Am un Dumnezeu în această lume,
Și nu mai știu să-l pretuiască
Nici chiar dacă m-ai țâri în genunchi
La picioarele lui.

Simt doar o teamă,
Și-un zbucium sălbatic
Pe care l-as simți și înghetat
La pol.

Forte stihuitoare, veniți de mutați abisul
Dincolo de planetă!

acolo...

Dosit, acest om nu va fi descoperit,
Va rămâne în umbră
Până când îl vor uita
Și ivărele groase
De la poarta temnitei!...
Poate că vă imaginați
Că e prizonier într-un turn
Sau într-o pivniță

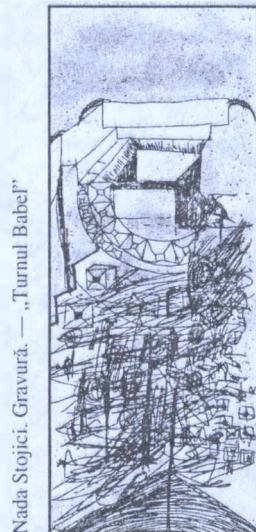
Sau într-o celulă de temniță
Dar...
El e dincolo de lumină;
Dincolo de noi
Și dincolo de iarba ce crește
Pe propria-i trapă!

acrostih

Alegoria mortii în mreaja delirului,
Puls sacadat, intimidat de intensitatea vietii;
Un fel de bagatelă
Spre neant.

act de creație

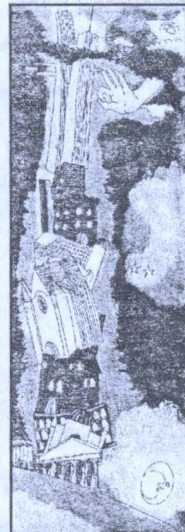
Îngenunchez și sărut țărâna
Ca și cum as atinge
Obrazul tău diafan
O zbatere de secundă
Și Demiurgul suflă
Peste creștetul tău de lut!
Acum ai ochi strălucitori

Nada Stojici. Gravură. — „Turnul Babel”

Laurențiu Olăriu. Gravură. — „Turnul Babel”

Ștefan Bartha. Gravură. — „Turnul Babel”

Daniela Stănescu. Gravură. — „Turnul Babel”

În care se reflectă lumea invers:
Ca și cum ar fi strecurat o anomalie de creație
Dar nu era așa:
Exista retina!
Te-a privit îndelung după aceea
Și te-a ridicat pe un soclu bizar
De ființă supremă!
A! la sfârșit a mai adăugat ceva...
Zâmbetul!...

VASILE BOTTA

castanii

Castanii supără toamna...
Aruncă de ciudă cu lacrimi uscate,
Își trântesc bulbii ochilor
prin parcuri
de buibuie pământul

și copiii trag suturi,
de le crapă irisii cafenii.
După atâta nebulie răvășitoare
despuiați de tot,
Se-mbăiază cu ploii reci,
și îndrăgostiți calcă
pe frunze moarte.

bucolică

Cucuta își fabrică puturoasa otravă
Furcile aruncă în cer adormita otavă,
Nu mai e nimeni pe scaune,
Cătelul amiezii de nesomn începe să
scheaune.
Oasele cânepii se-mprăstie prin ogradă,
Ospete rămase după păsări de pradă,
Ghilotina melitei rupe și muscă,
Liniste spartă cu pocnet de puscă —
Miroase a cânepă trasă pe roată,
De frică, grădina tremură toată.

țarm...

Încăltări de nisip mersul pe țarm,
Plaja-i ucisă... marea tot geme,
Urechile-s surde, vâzul e strâmb,
Din teasta soarelui picură vreme.

Pasii-zguroși, piatra se sfarmă,
Vântul la capăt de lume măsoară —
Ploile verii-s limpede larmă,
Și macină-ncet, gigantica moară.

drumuri

Pe drumuri prăfuite copii multi
Aleargă prin sărăcie desculți,
Își pun la prânz în loc de mâncare
În blide albastre, câte-o pască de soare
Și duc la păsuni cetoase cirezi
Prin ierburi de vânt și obosite amiezii.

W.A. MOZART —

G. VERDI

Personaje, Caractere, Eroi (IV)

și *Flautul Fermecat*.

Rămâne ceva special, un anacronism profund dar și o exteriorizare genială a sufletului mozartian încă insuficient pătruns și analizat, un triptic al sentimentelor romantice cele mai reprezentative: iubire, viață, moarte. Ele au însumat și au zămislit în concepția mozartiană „Don Giovanni”, care, alături de *Nunta lui Figaro*, au constituit, pentru Verdi și pentru Wagner, o excepțională pătrundere în lumea operei, o sansă aluzivă la ceea ce avea să devină, în plin romantism, drama muzicală.

„O, cât de sincer îl iubesc si-l pretuiască pe Mozart că nu i-a fost posibil să creeze la Titus o muzică la fel ca aceea din Don Juan, La Così fan tutte ca aceea din Figaro: cât de rusinos ar fi dezonorat acest lucru muzica.” (Wagner).

Verdi, deschizătorul ușilor templului dramei muzicale, a vorbit și a scris mai puțin, aprecierea sa rezumându-se la o foarte bună cunoaștere a tuturor scollilor muzicale și a reprezentanților lor, mai ales din domeniul operei. Și pentru a demonstra acest lucru ne gândim imediat cât de copleșit emoțional a fost Verdi la audierea finalului actului I la *Nunta lui Figaro*, dând tuturor finalurilor sale de act dinamică, ritm intern și expresii diferite fiecărui personaj, în așa fel încât scena să apară ca o dezvoltare a unui cadru de viață în care surprinzi orice și oricât.

Dacă Wagner îi reproșa lui Mozart fragilitatea caracterelor și o anumită formalitate în abordarea

prezentării eroilor săi, lui Verdi nu putea să-i reproșeze decât că era italian, mult prea legat de țărâmul melodiei și de coerenta frazei muzicale în context.

În *Opera și Drama*, Wagner, fără a nominaliza compozitori decât cu totul tangential, aduce în fața cititorului concepții estetice teoretice pe care, el însuși, le va călca în picioare prin tot ceea ce a scris și a reprezentat prin opera sa.

„Căci așa cum am spus, la italieni și la francezi nu se găsește ceea ce am criticat aici — și la italieni nu se găsește tocmai pentru motivul că ei nu au nicidecum alte pretenții de la operele pe care le cântă decât acelea pe care, în felul lor, le pot satisface perfect.” (Wagner).

Cel care a zămislit pe Parsifal nu a dorit să

FLORENTA
MARINESCU

După unele opinii, majoritatea emisiunilor regilor sciti din Dobrogea, deci și perioada existenței acestor formațiuni politice, s-ar plasa mai ales în secolul al II-lea a.Chr., fără a se exclude sfârșitul secolului al III-lea sau începutul secolului I a.Chr. Oricum, asemenea emisiuni monetare sunt anterioare afirmării viguroase a regelui Burebista la Dunărea de Jos și pe litoralul vest și nord pontic. Datarea largă și chiar relativă nesigurantă la încadrarea cronologică a monedelor în cauză se datorează, în mare parte, precarității informațiilor. Dar aceasta nu exclude posibilitatea evoluției succesive, într-un interval de timp mai mare sau mai mic, a cel puțin unora dintre regatele în cauză. De altfel, nici dimensiunile relativ reduse ale teritoriului în care s-a descoperit marea majoritate a acestor monede, nu sugerează contemporaneitatea lor, respectiv a basileilor cărora le-au aparținut.

Tot într-un sector al zonei litorale a Dobrogei, greu de delimitat, aflat însă, probabil la fel, în preajma Callatidei și la sudul ei, menționează Pliniu cel Bătrân pe „scitii plugari” (*Scythae Arotres*) și cele șapte orase stăpânite de ei: Aphodisias, Libistos, Zyger, Rhocobae, Eumenia, Parthenopolis și Gerania. Dintre acestea au fost localizate, ipotetic, doar Parthenopolis — la Schitu — Costinești — și Gerania — la Ekrene (Bulgaria).

Poetul Ovidius, considerând la începutul exilului său, că țara în care e trimis este Scitia (Veche), a numit uneori regiunea (respectiv marea, litoralul, lumea, Istrul, țărâna, locul) scitice. Mai apoi după ce va afla adevărata poziție geografică a Scitiei (nord-pontice) va scrie: „Este un ținut în Scitia — strămosii l-au numit Taurida — care nu-i așa departe de pământul getic”.

Plutarh (*Caius Marius*, 11) vorbește despre Scitia Pontică, dar referirea este mai degrabă la Scitia nord-pontică. „Alții consideră că regiunea celtilor, din cauza lătimii și adâncimii ținutului, se întinde de la marea exterioară și climaturile septentrionale până la soare-răsare, în regiunea Lacului Meotic, atingând și Scitia Pontică” (celții însă nu au ajuns până în aceste regiuni). Faptul că în câteva rânduri poetul Ovidius numește „scitic” ținutul său de exil își are explicația, cu siguranță,

Aruncați din întâmplare la răspântia, unde se ating cele trei lumi deosebite și mai mult ori mai puțin învrăbite, lumea modernă, cea musulmană și cea muscălească” (M. Eminescu), românii au fost, în secolele XVIII-XIX, martorii unui șir neîntrerupt de războaie (austro-)ruso-turce.

Profitând de declinul Imperiului Otoman, după asediul Vienei din 1683, Petru cel Mare fixează principalele linii de forță ale expansionismului țarist: în nord, în direcția Mării Baltice, în est, în Asia Centrală, dar cu precădere spre apus în regiunea Mării Negre și a Dunării de Jos.

În acest context, timp de peste o sută cincizeci de ani, spațiul românesc a fost transformat în teatru de război, cunoscând atât pustiitoare ocupații militare ale imperiilor vecine, cât mai ales grave amputări teritoriale.

În numele crucii și sub masca luptei pentru apărarea popoarelor ortodoxe supuse Imperiului Otoman, Rusia a întreprins lupta seculară împotriva închinătorilor lui Mahomed și, la umbra ei, a putut să dezvolte, cu deplină îndrăzneală, politica sa de cucerire.

„Împărăția Rusească — afirma marele poet national Mihai Eminescu nu este un stat, nu este un popor, este o lume întreagă care, negăsind în sine nimic de o măreție intensivă, caută mângâierea propriei măritii în dimensiunile mari. Lupta între turci și rusi este o consecință firească a deosebirilor de credințe; dar, mai mult decât din această deosebire, luptele au urmat din prisosul de putere omenească, ce s-a produs totdeauna în Rusia (...).

Ei nu sunt poporul plin de îndărătnică mândrie, ce provoacă pe alte popoare la luptă dreaptă și întăritoare; sunt poporul, ce-si dă mereu silința să dezarmeze pe celelalte popoare, pentru ca apoi să si le supună. Pentru aceea ocuparea pe cât se poate de îndelungată a țărilor străine este unul dintre semnele deosebitoare ale politicii rusești; e peste putință ca o țară să fie timp mai îndelungat ocupată de oștiri străine, și mai ales de oștiri ce au în purtarea lor dulceața omorătoare, fără ca în populația țării să nu scadă energia vitală, fără ca ocupația să nu devie o deprindere și încetul cu încetul o trebuință din ce în ce tot mai viu simțită.” (M. Eminescu)

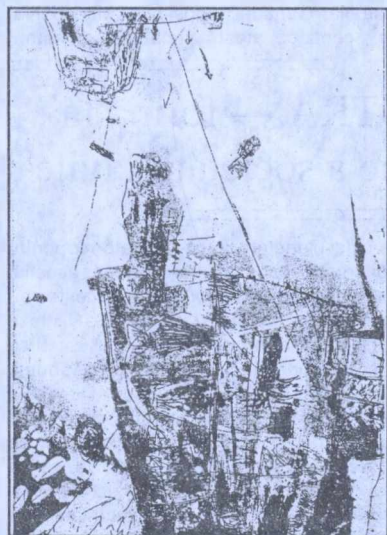
În pofida succeselor obținute, nereușita planului de cucerire a Constantinopolului a determinat apariția la începutul secolului al XIX-lea, a ideii panslavismului care răspundea mult mai bine tendințelor universaliste și imperialiste.

„În drumul ei pe tărmlor european spre Bosfor, afară de români, Rusia întâlnește numai slavi. Comunitatea de origine și de religie, dibăcia Rusiei în mângâierea intrigii, în arta de a semăna discordia, de a provoca competiții, de a se servi de dihonile dintre partide, de a face uz când de dezmiardări și de daruri, când de amenințări, nestând la îndoială pentru a atâta revolte militare și a alcătui societăți secrete, nedându-se înapoi nici de la mijloace și mai drastice, îi permit a se servi de popoare slave din peninsula balcanică ca de niște auxiliari adesea pretioși. În caz de izbândă a Rusiei, nu încapă îndoială că ele se vor trezi, pe neașteptate și fără a fi fost întrebat, supuse ale tarului drept-credincios, iar până atunci vor fi fost oarbe ale lui unelte.” (A.D. Xenopol).

arheologie

Despre sciți și Scythia Mică în ultimele secole ale mileniului I a.Chr. (III)

chiar în prezenta unor enclave scitice nu departe de Tomis, în vremea sa. Afirmatia potrivit căreia „Este de fată norodul scitic și multimea getilor îmbrăcați cu pantaloni”, chiar dacă ar reprezenta o licență poetică, lasă să se înțeleagă că i-a cunoscut direct pe sciți, care convietuiau cu autohtonii geti. Mult mai frecvent Ovidius aminteste de sarmati, de cunostintele sale de limbă sarmatică, de marea sarmatică, uneori și de apropierea dintre cele două regiuni. S-a presupus că

Carmen Ioana Anuța. Gravură. — „Turnul Babel”

Prin asezarea lor „ca o lacrimă latină într-un imens ocean slav”, „românii au stat mereu în calea expansiunii panslaviste și au încurcat întotdeauna planurile cancelariei țariste” (Ion Ionescu). „Simțindu-se mai mult latini decât ortodocși, românii resping orice solidaritate de aspirațiuni cu popoarele slave și stau aici, la Dunăre și Carpați, ca un zid de despărțire între slavii de la miazănoapte și cei de la miazăzi.” (M. Eminescu). Însă, „cea dintâi primejdie pentru un stat mic sau slab populat este marea putere, cea mai apropiată geografic”, iar „învecinarea cu un imperiu înseamnă un război neconținut.” (I. Ionescu). De aceea, „un stat român înconjurat de state slave poate să fie

datorită asemănărilor de aspect și limbă dintre cele două popoare, unele dintre afirmațiile lui Ovidius în legătură cu sarmatii (pe care uneori îi individualizează, menționându-i pe iazigi) se refereau tot la sciți. Această s-a explica prin faptul că, în timpul lui, lumea scitică îi impresiona pe concetățenii săi mai puțin decât sarmatii, considerați drept cei mai noi dușmani ai Imperiului.

Parcursul unora dintre izvoarele literare, arheologice și numismatice referitoare la scitii sud-dunăreni aduce în discuție problema întinderii și a localizării Scitiei Mici. Pe baza datelor existente, se poate aprecia că Scitia Mică (*Mikrā Skythia*) reprezenta o zonă relativ restrânsă, respectiv aria sugerată de descoperirile arheologice și numismatice. Ea se afla în partea estică a Dobrogei, spre litoral (cuprinzând eventual și unele porțiuni ale acestuia), aproximativ între Tomis și Ekrene, probabil fără orașele grecești. Scitii par să fi pătruns, totuși, și în chora unora dintre orașele litorale, alăturându-se altor barbari (geti, crobizi) și grecilor care o populau, așa cum o dovedesc descoperirile arheologice și numismatice. Este posibil, de asemenea, ca în anumite perioade, unele orașe grecești litorale să fi fost subordonate politic și militar basileilor sciti, după exemplul mai bine cunoscut al Histriei în raporturile ei cu basileii geti din secolele III-II a.Chr. O delimitare, chiar ipotetică, a teritoriului Scitiei Mici din această vreme este dificilă; ea s-a apropiat, totuși, de limitele geografice sugerate de S.I. Andruh. Dar nu trebuie să ne imaginăm teritoriul

MIHAI IRIMIA

dosarele istoriei

LA RĂSPÂNTIA IMPERIILOR

pentru vrăjmasii poporului român o iluziune plăcută; pentru români însă el este o nenorocire, pentru care nu ne mângâie decât conștiința trăinicieii poporului român și nădejdea de izbândă.” (M. Eminescu).

În secolele XVIII-XIV, Principatele Române au fost ocupate numai de Rusia de nouă ori, însumând peste treizeci de ani de ocupație totală: 1711; 1736-1739; 1768-1774; 1787-1792; 1806-1812; 1828-1834; 1848-1851; 1853 și 1878.

La doi ani de la urcarea pe tronul Rusiei a țarinei Ecaterina a II-a (1762-1796), în anarhia în care cade Polonia, Rusia reușește ușor ca, prin banii și armatele sale, să fie ales rege fostul ei favorit, Stanislaus Poniatowsky. Cu toate strigătele de ajutor ale confederatilor patrioți, Turcia rămâne nepăsătoare, cu atât mai mult cu cât rusii nu crutau deloc banii pentru a face Poarta să închidă ochii asupra încălcărilor lor. Văzând polonezii că fără bani nu pot dobândi nimic de la dregătorii turci, trimis și ei juvaerurile femeilor lor la sultanele din harem, opunând astfel corupția coruptiei și căutând, măcar prin acest mijloc extrem, să izbutească în cererile lor. (Ion Nistor).

Luarea Cracoviei cu asalt de către rusi, în ziua de 18 august, determină răsturnarea marelui vizir Muhsinsade și înlocuirea lui cu Hamsa Pasa, care declară război Rusiei (octombrie 1768). Imediat, Rusia ocupă Moldova și ordonă „sub amenințarea de mari pedepse a se da pe față toată zahareaua turcească, precum și a se opri exportarea din țară a orice fel de bucate, care ar putea fi de folos armatei rusești și, în sfârșit cere de la țară ca să se „aleagă un obraz din clirosul bisericii, și doi din boierii care s-ar socoti, ca să meargă la luminăte picioare a preaputernice împărăteșe să cază și să-i multumească pentru mila ce au arătat Măria Sa cu trimiterea oștirilor, cu care i-au scos din jugul robiei”. (Ion Nistor).

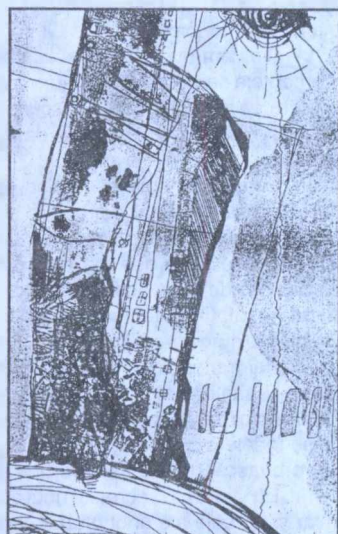
Apoi, trupele rusești trec în Tara Românească, de unde, pentru că sunt bine primite, îl iau pe

către Austria, care si-a motivat gestul prin necesitatea contactului direct cu Galitia, pentru a nu cădea în mâinile Rusiei.

În 1783, Ecaterina a II-a, sfidând independenta hanatului tătarăsc din Crimeea, prin diferite înșelăciuni o alipeste la statul rus. Patru ani mai târziu izbucnește un nou război ruso-turc ce are ca teatru de operațiuni tot Principatele Române, în urma căruia Rusia obține teritoriul dintre Bug și Nistru, prin Pacea de la Iasi (1792).

Începutul secolului XIX găsește Rusia în plină expansiune: ocuparea Georgiei (1801); a principatelor Migrelia Gurisk și regatului Imeretinsk (1803-1804) și incorporarea Finlandei (1808-1809).

În noiembrie 1806 izbucnește un nou război ruso-turc prin ocuparea Țărilor Române de către Rusia. La 7 aprilie 1811 comandantul trupelor rusești, contele Nicole Kameneschi, este înlocuit cu generalul

Teodora Codina Gravură. — „Turnul Babel”

în cauză o regiune exclusiv scitică, ci doar o zonă cu o densitate mai mare de populație scitică și cu o mai mare putere de afirmare politico-militară, poate și economică, la un moment dat, a acesteia.

Scitia Mică din perioada elenistică nu cuprindea, cu certitudine, întreaga Dobrogea. Ea nu corespunde geografic nici provinciei de sine stătătoare *Scythia*, creată de Diocletian (284-305), în urma reformei sale (politice, administrative și militare) și care avea ca bază principii noi, specifice epocii. Doar numele provinciei nou create amintește de scitii de altădată, care locuiseră într-o parte a regiunii și care reactiva o denumire cândva foarte cunoscută.

Considerăm necesară, de asemenea, o opinie mai nuanțată și în legătură cu sensul pe care izvoarele antice îl dădeau sintagmei Scitia Mică. Trebuie remarcat faptul că izvoarele timpurii, dar și altele mai târzii, când se referă la Tracia din perioada autonomă, includ în ea și Dobrogea. Astfel Herodot menționează: „În fata pământului scit, spre mare, se întinde Tracia. Scitia începe acolo de unde acest ținut formează un golf”.

Scylas din Carianda (sec. IV a.Chr.) notează: „Tracia se întinde de la fluviul Strimon până la fluviul Istru din Pontul Euxin... În Pont acestea sunt orașele grecești din Tracia: Apollonia, Mesembria, Odessos, Callatis și (cetatea de la) fluviul Istru”.

În prima jumătate a secolului I p.Chr., Pomponius Mela menționează că „Scitia ține camp până la mijlocul tărmlui pontic; de aici se întinde Tracia, care ocupă și o parte a tărmlui Egee și care se leagă de Macedonia”.

Plinius cel Bătrân, tot în sec. I p.Chr., preciza: „Astfel Tracia are ca hotare: la miazănoapte Istrul, la răsărit Pontul și Propontida, la miazăzi Marea Egee”.

Solinus, în sec. III p.Chr., repeta aproape, prima parte a informației lui Plinius: „Hotarele Traciei sunt dinspre miazănoapte: Istrul, dinspre răsărit Pontul și Propontida, iar dinspre miazăzi Marea Egee”.

Chiar Strabon, în textul citat mai sus (*Geografia*, VII, 4,5), se referă la Scythia Minor ca la o parte a Traciei, care „datorită trecerii locuitorilor de acolo” și-a schimbat numele: „o bună parte din Tracia s-a numit și ea Scitia Mică”.

M.J. Kutuzov, cel care, în 1808, se lăuda că rusii „nu vor lăsa muntenilor și moldovenilor decât ochii ca să plângă”. (Radu Rosetti). După o înfrângere lângă Slobozia și după nenumărate santaje din partea acestuia, turcii cer pacea, ale cărei tratative încep la Giurgiu, iar prin invazia lui Napoleon în Rusia, tratatul de pace ruso-turc este semnat la Hanul lui Manuk din București, la 16 mai 1812. Conform prevederilor tratatului, teritoriul dintre Nistru și Prut era trecut Rusiei, granița dintre cele două imperii stabilindu-se pe râul Prut, de la pătrunderea acestuia în Moldova și până la vărsarea sa în Dunăre, apoi, pe acest fluviu, până la Chilia și apoi la vărsare în Marea Neagră.

La anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru a contribuit atât slăbiciunea sultanilor care se schimbau mereu, cât și dragomanul Portii Otomane, Dimitrie Moruzi, mituit de țaristi cu promisiunea domniei în una din principatele române. Documentul prin care Napoleon îl înștiința pe sultan să nu încheie pacea cu rusii căci el a pornit război contra Rusiei, și în această situație condițiile păcii cu Rusia vor fi mai favorabile Turciei, a fost tănuț de frații Moruzi, atât de Dimitrie cât și de Panaiot, care-i ținea locul fratelui său de Dragoman la Constantinopol.

Durerea produsă de sfârșirea Basarabiei din trupul țării a fost îndelung deplânsă de toate personalitățile vieții politice și culturale românești. În acest sens, Nicolae Iorga constata cu tristete: „Prin tratatul de la 28 mai 1812 turcii cedau, fără să cunoască măcar limitele exacte, un teritoriu care nu le aparținea și care făcea parte dintr-o țară a cărei integritate teritorială se angajaseră s-o respecte.”

La rândul său, Mihai Eminescu scria: „Rusia nu a luat această parte din Moldova pentru ca să-si asigure granițele, ci pentru ca să înainteze cu ele, și nu voieste să înainteze decât spre a putea stăpâni mai multe suflete. Luând fără nici un drept, fără nici o justificare legitimă și cu ajutorul celor mai urâte mijloace, partea dinspre răsărit a Moldovei în stăpânirea sa, Rusia, la început, făcuse ca granițele între Moldova și așa-numita Basarabie să fie sterse cu desăvârșire, pentru ca din Basarabia să poată înrăuri asupra Moldovei și asupra întregului popor românesc.”

Prin războiul din 1828-1829, dar mai ales prin Tratatul de la Adrianopol (1829), Rusia devenea protector absolut al Moldovei și Țării Românești, pe care le ținea sub ocupație până în 1834. Și, pentru a pregăti Moldova și Țara Românească de anexiune, prefăcându-se că venea în întâmpinarea unor proiecte reformatoare românești, această putere impunea, în 1831, Regulamentele organice, către unul pentru fiecare principat. În aceste legiuri cu caracter constituțional se introducea în mod fraudulos un așa-numit articol adițional, prin care Rusia își asigura un rol de cenzor asupra instituțiilor politice — modernizate sub formă incipientă — un drept de veto. În acest mod se anihila însăși autonomia politico-administrativă consolidată chiar de Rusia, în mod formal, prin tratatele ei cu Poarta.

DOREL BUSE

justiție și in justiții

Distrugerea elitelor juridice

În procesul de sovietizare a României, desființarea statului de drept și distrugerea elitelor juridice au fost prioritare. Din cercetările noastre a rezultat că au murit în închisoare profesorii Istrate Miclescu, Mihail Rarincescu, Ion Vălimărescu, Erwin Antonescu și George Strat de la Facultatea de drept din București. Petrisor Viforeanu s-a sinucis când a aflat despre iminenta arestării.

Am în față volumul *Elogiul libertății* de profesorul George Strat (București, Tipografia de Artă Leopold Geller, 1937, 208 p.), o culegere de articole publicate în ziarul „Libertatea” între 1933-1937. Textele sunt antifasciste (antimussoliniene), antinaziste și anticomuniste. La cinci luni de la venirea lui Hitler la putere, profesorul Strat a intuit natura malefică a regimului rasist, catastrofa pe care o va provoca, precum și deznodământul final.

Am zăbovit asupra acestui volum care are o dedicație autografică a autorului: „Domnului Gheorghe Brătianu, omagiul nezdruincatei mele fidelități și afectuoasei mele admirațiuni. George Strat, București, 25 mai 1937”. Profesorul și politicianul liberal Gheorghe Brătianu a murit la închisoarea Sighet. Despre George Strat citesc în nr. 24 / 1998 al revistei *Memoria*: „Strat George — n.1894 în com. Vârlezi, jud. Fălciu; în primul război mondial, s-a distins în luptele de la Oituz și Mărăsești, fiind decorat cu *Coroana României*. În 1917 a urmat o școală specială de aviație la Londra. Si-a luat doctoratul în Drept la Paris; revenit în țară, a fost profesor la universitățile din Iași, Cluj și București. A fost fruntas al Partidului National Liberal și deputat în mai multe legislaturi. În 1938 a fost numit să reprezinte România la Liga Națiunilor, la Geneva. Între 4 iulie și 30 septembrie 1940 este ministru secretar de stat. După instaurarea regimului comunist, este dat afară din învățământ (în 1947), arestat în 1948 și condamnat la șapte ani temniță grea. Ajunge la Jilava, apoi la Sighet, iar în anul 1955, la expirarea pedepsei, i se stabilește domiciliul obligatoriu în Bărgan. În decembrie 1956 i se intențază un nou proces, este condamnat, și după ce trece prin închisorile Jilava și Galați, ajunge la cea din Botoșani unde, datorită condițiilor de exterminare, se stinge din viața pe 15 decembrie 1961, fiind aruncat în groapa comună”.

Profesorul de enciclopedia dreptului, G.G.Mironescu, a avut un destin la fel de tragic. A fost de două ori prim-ministru și de două ori vice prim-ministru. Era foarte bogat și generos cu studenții. Petre Pandrea a fost studentul său preferat. Când Pandrea a plecat la studii la Berlin, profesorul i-a dat „fabuloasa sumă de o mie de mărci.”

Petre Pandrea scrie despre fostul său profesor în *Memoriile mandarinului valah*: „În 1948 a început sbilituiala marilor demnitari. Mironescu s-a ascuns. A fost ținut opt ani la un fel de pensiune cu un pret enorm... Stătea ziua cu perdelele trase. Noaptea ieșea puțin. Îi murise soția și n-a participat la înmormântare. Nepotul său Petre Mironescu îi mâncase o uriasă avere în bijuterii. Nu mai avea nici

bani. Îi era dor de nepoti. A plecat singur la Sinaia. Mai avea 1500 de lei, un ceas de platină Patek și o blănă de vizon. Vroia să-si vadă nepotii. Nu i-a găsit. S-a întors la Iași și nu a mai fost primit în gazdă, de frică. Asemenea animalului rănit de moarte, care se retrage în bârlogul său și moare, fostul prim ministru s-a dus la Vaslui, în satul natal. Avea acolo nepoti și strănepoti. L-au primit o noapte. De spaimă l-au rugat să plece, dându-i bani de drum. S-a dus pe o bancă în Copou și si-a tăiat venele. A fost găsit și dus la spital. Între timp, pierduse haina de vizon, banii și ceasul de platină. A fost considerat un cersetor. Internat în spital, un doctor-profesor i-a adus rufărie de schimb, cărți, alimente de acasă. A furat somnifere de la ceilalți bolnavi și s-a sinucis. A lăsat un bilet pe care a scris că, cel care a fost profesorul G.G.Mironescu își lasă cadavrul studenților, fiindcă el a iubit „studentimea.”

Între 1952-1957, decanul Facultății de Drept din București a fost Petre Belle. La data numirii ca decan și profesor, era student în anul II, la fără frecvență. Ignorant, era un tip haios. Odată, la căminul Călărași, s-a certat cu studenții de la Drept, nemulțumiti de mâncarea proastă și frigul din camere. Belle, furios, le-a strigat: „Mă, eu sunt decan, nu curva voastră.” Era un „lumpen universitar” (apud Constantin Novac). Un umorist, la o agapă colegială, a spus că noi suntem „promotia Petre Belle”.

Din *Lexiconul negru. Unele represiuni comuniste* de Doina Jela, află că Belle, ca prefect al județului Arad, a dispus ca trupele de securitate, în 1949, să tragă în țărâni care protestau împotriva colectivizării forțate. Au fost executii sumare. Represiunea s-a soldat cu zeci de morți și răniți. Au urmat sute de arestări. Belle era fiu de țărani din Berecsches. Doina Jela nu a cunoscut „cariera universitară” a lui Belle.

În condiții vitrege, dintre foștii studenți ai lui Belle, au apărut elite autentice. Menționăm pe regretatii universitari Ion Rucăreanu (cu doctorat la Cambridge) și Victor Dan Zlătescu, scriitorii Bujor Nedelcovici și Rodica Ojog Brasoveanu și renumitul avocat Aurel Gheorghe (care continuă tradiția marilor avocați interbelici), Mircea Stănculescu (colectionar de artă și presedinte al Asociației Filatelistilor din România) și Toma Dragomir, decanul Baroului București.

TITUS RUSU

Elena Ivan. Gravură. — „Turnul Babel”

Violet Rai. Gravură. — „Turnul Babel”

„Ereditatea socio-culturală” ...

urmare din pag. 3

Recent am coordonat și un volum omagial, publicat cu prilejul comemorării a zece ani de la tragica sa dispariție. Prin urmare, îmi este destul de dificil să reiau anumite teme asupra cărora am revenit în mod repetat. As vrea totuși să amintesc de Proiectul “Biblioteca Ioan Petru Culianu” de la Editura Polirom. Coordonatorul lui, doamna Tereza Culianu-Petrescu, a transferat opera Culianu de la Nemira la Polirom. Noua serie integrală a debutat deja la început de februarie 2002 cu două cărți. Prima, *Arta fugii*, este inedită și reprezintă parțial volumul de proză interzis în 1972. Cea de-a doua, *Călătorii în lumea de dincolo*, este o reeditare în a treia ediție. Proiectul se întinde pe parcursul a patru ani și totalizează 30 de volume, majoritatea nepublicate până acum în limba română. Tot Polirom-ul a mai editat recent și cartea lui Matei Călinescu, *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecții*. Lucrarea continuă exegeza operei lui Culianu începută la „Polirom” cu cartea mea din decembrie 2000, *Culianu, jocurile minții și lumile multidimensionale*.

La Editura „T” din Iași, sub titlul Ioan Petru Culianu. Memorie și interpretare, vor apărea în curând *textele simpozionului desfășurat în noiembrie la Universitatea „A.I.Cuza”,* sub genericul I.P.Culianu — interpret al culturii tradiționale și moderne, *texte apartinând studenților care au făcut astfel primii pași importanți pe calea „inițierii” în misterele stării Bardo. Tutorul, Ioan Petru Culianu le-a fost un veritabil „preot” și maestru. Nu a fost însă deloc singurul. Pentru mulți dintre noi, un alt magistru a fost hermeneutul Vasile Lovinescu. Elev al lui René Guénon, apropiat al unor*

remarcabili autori precum Fr. Schuon, J. Evola, Vasile Lovinescu nu s-a bucurat în România de nici o comemorare pe măsura valorii sale. Încercăm, prin urmare, să organizăm un Simpozion științific Vasile Lovinescu — interpret al spiritualității tradiționale la Facultatea de Filosofie din Iași și la Casa Memorială din Fălticeni. Manifestările urmează să aibă loc în ultima săptămână a lunii mai 2002. Va fi, poate, pentru unii dintre tineri, o altă „inițiere” în misterele stării Bardo.

Amantul imperial

urmare din pag. 8

centrul nemuririi sufletului — rămâne faptul că esențial nu-i că fiecare reîncarnare înghesuie spiritul într-un nou învelis, ci, mult mai degrabă, blestemul care face ca, odată cu trupul trecător sufletul să-si piardă memoria anterioară.

— Toti am mai fost, îi explica bărbatul Irinei în momentele de post-coitum, atunci când el își simtea mintea cea mai clară, iar ea îl asculta din spatele unei oboseli vrăjite, toti am mai fost, dar nimeni nu-si mai aduce aminte de nimic anterior.

— Eu parcă îmi amintesc de tine, gângurea femeia.

— Eu am învățat astrologia și pot reconstitui lumea obiectivă, așa cum a fost ea percepută de strămoșii mei. Însă, așa cum nu știu cine au fost acei bărbați cu adevărat, așa nu știu nici cine suntem noi cu adevărat. Obosită, Irina adormea, dar se trezea imediat ce el se oprea din discurs. Ea îl auzea ca prin transă, iar transa prelungea vraja. Și Al Cincizeci și doilea se simtea, între timp, bine, gâsise un auditoriu ideal pentru modul acesta de a se clarifica. Eu știu cu ce se îndeletnicea bunicul bunicului meu, continua să vorbească, unde a trăit, pe cine a iubit și pe cine a urât. Eu știu toate secretele unui autor de hărți, dar chiar și pe cele ale unui bărbat care i-a învățat pe

În 2001, ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român) a împlinit o sută patruzeci de ani de existență, fiind una dintre cele mai vechi, eficiente și durabile forme de organizare a societății civile și a culturii din întreg cuprinsul românesc și chiar din spații mult mai largi, de la Viena și Berlin la Moscova, de la Budapesta, Lemberg, Sofia până la Atena, Belgrad, Kiev etc. Inspirată de vechile tradiții de luptă națională, de ideile promovate prin răscăla lui Horia, prin Școala Ardeleană și mai cu seamă prin organizațiile și mișcările pasoptistilor, ea a premers institutii românești fundamentale, precum Academia Română, de pildă, generând și prevestind numeroase altele, de la Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, la Liga Culturală și Uniunea Scriitorilor, până la altele de după 1990. Evenimentul a constituit un prilej de a reliefa o componentă semnificativă a conștiinței naționale, la a cărei consolidare ASTRA a contribuit continuu. Asociațiunea se află în plin proces de dezvoltare, având peste saizeci de filiale și circa două sute cincizeci de cercuri, în țară și în afara granițelor noastre actuale, din SUA, Germania, Federația Rusă, Bulgaria, Ucraina, Republica Moldova, până în Australia, Canada, Iugoslavia, Macedonia, Ungaria etc.; ceea ce atestă vocația ei constant

ASTRA — formă în acțiune a societății civile

europenă și chiar planetară, interesul statnic pentru fiții patriei, indiferent de locurile în care au ajuns aceștia, cel mai adesea datorită vitregiilor istoriei. Aceștia au făcut ca pe teritoriul național tradițional să fiinteze astăzi cinci state: România, Bulgaria, Republica Moldova — cu apendicel ei agresiv, autodenumit Republica Nistoreană — și Ucraina. Avem, de asemenea, ca membri asociați sau colectivi, un număr însemnat de institutii, societăți și fundații, consolidând și pe această cale o dimensiune importantă a reprezentativității sale și a celorlalte. Ne bucurăm de o simpatie încurajatoare din Bucovina în Cadrlater, din Croația în Basarabia, în Grecia, Ungaria, în Banatul Iugoslav, Timoc și Transcarpatia etc.

Dintre manifestările din anul jubiliar, amintim constituirea secțiunii ASTRA-Tineret (13 mai 2001, Blaj), a VII-a ediție a Memorialului Eminescu (Iași, București, Bulgaria etc.), complexa Universitate Internațională de Vară de la Izvorul Muresului (ediția a IV-a), cu participanți din șapte țări, Concursul internațional de poezie „Veronica Micle” de la Blaj (ediția a IV-a), al doilea simpozion cu participare internațională de la Putna, cu ocazia împlinirii a o sută treizeci de ani de la marea serbare și de la congresul tineretului studios, ținut acolo în 1871, când românii, în frunte cu Eminescu, Slavici, Xenopol, Epaminonda Bucevski, Ciprian Porumbescu și alții, aproape tot tineri, si-au putut gândi din nou țara în hotarele ei firești, ce vor fi stabilite în 1918. A urmat adunarea generală a despărțământului București, dedicată aniversării a cinci ani de activitate a acestuia, al V-lea seminar de geometrie diferențială și aplicațiile ei (18-22 sept. 2001), cu participanți din zece țări (au absentat, din cauza atentatului din 11 septembrie, SUA și Canada,) a X-a ediție a simpozionului omagial dedicată aniversării ASTREI (Sibiu, 13-14 dec. 2001) și alte manifestări și prezente în țară și în lume. Cea de-a nouăzeci și

saptea Adunare Generală, desfășurată la Constanța, între 21-23 septembrie, reprezentă o încununare și, deopotrivă, o acțiune cu caracter festiv și de lucru, dedicată împlinirii a o sută patruzeci de ani de la înființarea ASTREI și analizării situației din România, precum și unora dintre perspectivele de bază ale acesteia, posibilităților societății civile de a le determina și a se consolida și diversifica în noile condiții ale lumii. Manifestarea a fost organizată de către Despărțământul „Andrei Saguna — Dobrogea” al ASTREI, împreună cu Fundația „Andrei Saguna” din Constanța, bucurându-se de sprijinul Primăriei Municipiului Constanța și al Consiliului Județean Constanța, ca și de cel al conducerii centrale al Asociațiunii. Au participat o sută cinci delegați, reprezentând despărțămintele (filialele) ASTREI, din țară și din străinătate, precum și douăzeci și șase de invitați de onoare.

Adunarea Generală a început cu un *Te Deum Laudami*, oficiat la Catedrala Sf. Petru și Pavel de Înalț Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, (originar din Bucovina), împreună cu un sobor de preoți. Deschiderea oficială a avut loc la Cazinoul din Constanța și a fost onorată de mesajele omagiale și de salut, trimise de Presedintele României — domnul Ion Iliescu, Presedintele Academiei Române — acad. prof. dr. Eugen Simion, Ministrul Culturii și Culelor — acad. prof. univ. dr. Răzvan Teodorescu, Ministrul Educației și Cercetării — prof. univ. dr. Ecaterina Andronescu, Presedintele Comisiei de Cultură din Senat — Adrian Păunescu, Presedintele Comisiei pentru Învățământ și Știință din Senat — acad. Păun Ion Otman. Au adresat salutul lor Primăria Municipiului Constanța, Prefectura Județului Constanța și alte organizații ale societății civile cu scopuri comune sau asemănătoare, toți relevând forța Asociațiunii, meritele ei istorice și contemporane, perspectivele ce le are în aceste vremuri grele. După întințarea Imnului României, al Imnului ASTREI și al Imnului Fundației „Andrei Saguna” s-au condamnat operațiunile teroriste din lume, cudeosebire cele organizate la 11 septembrie 2001 în USA și s-a păstrat un moment de reculegere în memoria victimelor acestuia.

Organizate sub genericul „ASTRA 140 de ani — împliniri și perspective”, dezbaterile au abordat atât problemele privind activitatea desfășurată de ASTRA în ultimul an, cât și proiectele și programele sale pe termen scurt și mediu, în cadru național și internațional. Au fost vernisate expozițiile documentare „ASTRA — 140 de ani”, deschise la Muzeul Național de Arheologie și Istorie și la Arhivele Naționale Constanța, a fost lansat volumul „Mitropolitul Andrei Saguna și ASTRA”, de conf. univ. dr. Mihai Sofronie, monografia „Andrei Saguna (1809 — 1873)” de Justin Tambozi, Atena Tambozi și George Justinian Tambozi, și cartea „Mihai Viteazul” de Justin Tambozi și Nelu Badea, a fost editat și difuzat picul filatelic *Prima zi — „ASTRA 140”*, tipărit din inițiativa mea etc. Tot cu această ocazie a fost emisă medalia jubiliară „ASTRA - 140 de ani” de către Fundația „Andrei Saguna” din Constanța, s-a acordat Premiul ASTREI pe anul 2000 profesorului Gheorghe Căpitan, din Arad, a avut loc un spectacol folcloric sustinut de Ansamblul „Plaiuri dobrogene” al Consiliului Județean Constanța, s-a ținut o conferință de presă, s-a efectuat o călătorie de documentare la Pesteră Sfântului Andrei (sufocată până la kitsch de suvoaie de „ofrande” ce elimină posibilitatea de a ti-l imagina pe cel dintâi apostol al noii credințe, ce bate către două mii de ani) și la mănăstirea Dervent. Sub același generic, Adunarea Generală a cuprins și o sesiune de comunicări, care a abordat o paletă tematică largă, privind problemele și preocupările majore ale societății românești contemporane.

GEORGE MUNTEAN

Prim vicepresedinte ASTRA

acest periplu, singura constantă rămâne sufletul. Nu există schimbare de suflet și numai de corp, țina stă între *metempsihoză* și *metensomatoză*. Dar atât nu era suficient de concret pentru a-l face să înțeleagă și să recunoască diferitele *ipostaze*. Cine mână sufletul spre un anumit învelis material? Divinitatea sau liberul arbitru? Dacă nu liberul arbitru — întrucât cine ar fi dispus să intre nesilit în trupul unui sclav infirm și să refuze pe cel al unui stăpân frumos, sănătos și puternic? — atunci de ce tine Divinitatea ascuns acest periplu, chiar și pentru cel ce, printr-o reîncarnare nefericită, ispășește un păcat sancționat de însuși legea cerească?

Specialiștii cunoscuți în domeniu nu s-au ocupat decât de aspectele teoretice ale mutării sufletelor. Nici unul n-a încercat să afle secretul secretelor și să spargă carapacea uitării, astfel încât să descopere un suflet în mai multe *ipostaze*. Nici unul dintre specialiștii cunoscuți de Luciferus.

Când pleacă de lângă Irina, Al Cincizeci și doilea nu trebui să mai abată asupra ei nici o pedeapsă. Femeia deveni abulică și asistă aproape absentă la creșterea tot mai periculoasă a puterii lui Aetios, după moartea lui Staurakios. Când, după încă un an, un porcar, logothetul Nikephor, o alungă de pe tron, până și omul acela simțea puțină realiză că nu se mai află decât în fata unei epave. El nu se mai obosi s-o ucidă și nici s-o închidă între ziduri. O trimise pe Insula Prinkipos și apoi pe Lesbos. Nici așa, exiliul cruntei Irine nu dură decât puțin timp: ea — fosta cruntă luptătoare — muri indiferentă la toate, mai așteptându-l pe Luciferus doar câteva zeci de săptămâni. Se schimbăse într-atât de mult, încât se spunea despre femeia de pe insulă că adevărata cumpănită împărăteasă ar fi reușit să fugă și că, în locul ei, bazileul ar fi surghiunit o simplă sclavă. Peste ani, s-a vorbit s-ar fi aflat „sclava diavolului”...

◁ OMUL RECENT al lui H.R. Patapievi — un „modern tulburat” care riscă să fie etichetat un detractor al modernității — probabil pentru că tratează cu mare asprime aspecte definitorii ale gândirii contemporane, abia a apărut și a alunecat în vârtejul unor dezbateri contradictorii în *Observatorul cultural* (două numere consecutive) și *România literară* (în acest caz din urmă, dezbaterile are loc în principal în nr.9, unde ocupă nouă pagini, cărora li se adaugă a zecea pagină în numărul imediat următor, semnată de Mircea Mihăies).

În *Observatorul cultural* dau năvală opinii semnate de adepții „corectitudinii politice” sau ai postmodernității, cu argumente care pot fi luate în seamă, dar din care nu lipsesc „nici loviturile sub centură și punerea la zid” sau care-i trec sub tăcere autorului orice merit, cum remarcă domnul Livius Ciocârlie în *România literară* deja menționată. Comentariile lui Florin Buhuceanu, George Bălan

alunecă uneori pe panta unor reproșuri străine de substanța cărții, cum ar fi presupusa homosexualitate a autorului, care poartă, totuși, ostentativ verighetă. În „desertul” de critici aduse cărții există, firește, și „oaze” de opinii favorabile (Vlad Alexandrescu are o poziție comprehensivă și chiar participativă; Paul Cernat recunoaște *intensitatea* personalității lui H.R. Patapievi, subliniind că-l apreciază pe eseist, ca și „pe omul *real*, deschis, inteligent, de o caldă, plăcută sociabilitate”; de asemenea, Valentin Protopopescu îi face autorului un portret simpatetic și găsește în *Om recent* o construcție, chiar dacă una mozaicată, acceptă că autorul are o idee proprie, originală, o viziune integratoare.).

Rezumând — în intervenția sa, *Măsura lucrurilor*, din *România literară* domnul Livius Ciocârlie precizează că verdictul final al dezbaterii din *Observatorul cultural* — *Om recent* „este o carte importantă prin ceea ce ratează” — deși în intenție minimalizator, sugerează cu totul altceva: „Numai operele cu miză mică pot fi *reusite*. Un mare proiect sfidează imposibilul și sfârșeste prin a doborî stacheta. Important este cât de sus.”

◁ ABSOLUT SCANDALOASE par a fi opiniile lui Marian Popa formulate în cadrul anchetei inițiate de revista *Convorbiri literare* (nr.2, februarie, 2002) cu prilejul aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale. Scandaloase — cel puțin din punctul de vedere al cititorului cu mintea îmbăcsită de clișeele apreciative de care sunt pline manualele școlare de ieri și de azi.

Privit cu severitate, în răspăr cu uzatele momentului festiv, Caragiale nu-i pentru Marian Popa decât „un autor de divertisment, de consum, pentru că asta era la vremea aceea un comedioğraf și un producător de schite publicate în presă... Criticile minore și particulare ale unui scriitor de măruntisuri au fost generalizate, corupția mentală și morală a avansat până acolo încât s-a ajuns să se afirme că **această canalie cu geniu** (s.m.) a oglindit epoca, dar a și format-o, pe ea și posteritatea moravurilor și psihologiei române... Desigur, astăzi, ba chiar începând cu sfârșitul celui de-al doilea război mondial, **Caragiale este tot mai puțin actual**”...

În partea acesta din urmă, unde Marian Popa

se întâlnește cu opinia lui Eugen Lovinescu care nu-i întrezărea un viitor prea strălucit operei lui Caragiale, chiar dacă socat, îi poți acorda oarece credit. În fond orice operă rămâne actuală, oferind portretul esențial al unei epoci, chiar dacă deformat satiric; și se apără singură când e cu adevărat puternică, suficientă siesi, indestructibilă. Dar mai departe Marian Popa își extinde atacul în termenii cei mai brutali posibili asupra omului Caragiale: „Practic, Caragiale este **un străin deghizat în român**; ca străin, a observat mai bine defectele unei părți a societății valahe, prin deghizare,

ACUL DE BUSOLĂ (Jurnal pe sărite)

a putut viza multilateral întreaga etnie, ca unul de-al ei. Nu-i relevant faptul că războiul de independență a prezentat pentru el un interes mediocru...? Nu-i semnificativ că **acest individ cu educație de colporteur** a redus inteligenția ardelenă la un rizibil Marius Chicos Rostogan, belfer incult și slugarnic, când toate celelalte regiuni istorice au preluat eminenții cărțurari ardeleni, fără de care conștiința etnică s-ar fi aneantizat?... Si nu-i la fel de semnificativ faptul că acest Caragiale, care a atacat formele fără fond, fiind el însuși o formă fără fond, a plecat ca orice străin, atunci când **lichelismul i-a fost demascat**? Că *s-a cărat* în vest, **ca orice escroc** (s.m.), care si-a putut asuma o plească pecuniară cu ajutorul unui avocat misel?”

Citești și nu poți să nu te întrebi de ce a avut nevoie Marian Popa de un limbaj atât de dur pentru a face portretul unui „**străin deghizat în român**”? Oare nu si-a dat seama, fie și pentru o clipă, că folosind asemenea imprecatii la adresa lui I.L. Caragiale, socotindu-l un străin subversiv, fără sentimente patriotice, riscă să fie el însuși unul dintre personajele sale? Ba chiar respectivele imprecatii — de vreme ce sunt trimise prin postă dintr-o țară străină, din Germania —, se pot întoarce, înmultite, asupra lui însuși, din partea unui public larg, care a găsit în opera lui Caragiale motive de consolare și chiar de regenerare sufletească în epoca cea mai întunecată din existentă lui?

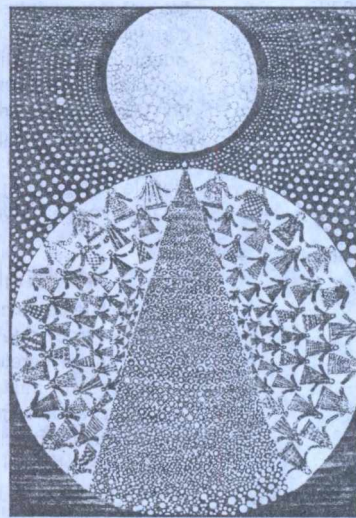
◁ ÎN PRIVINTA ACTUALITĂȚII lui Caragiale nu putini scriitori importanți aparținând generațiilor mai noi, printre care și Horia Gârbea, sunt de altă părere decât Marian Popa. După opinia acestuia din urmă (vezi *Luceafărul*, nr.8 din 6 martie 2002). Caragiale nu e dintre scriitorii a căror amintire se resuscită periodic la aniversări: „el este permanent alături de noi, pentru că, în chip uimitor, avaturile societății românești din ultimul secol și jumătate nu i-au anulat niciodată intuițiile. Mai ales personajele sale din schite și din comedii au o vitalitate care depășește net opera-mamă, neîncăpătoare pentru ele. Personajele acestea se revărsă în afara ei, incită, irită chiar. Să ne amintim că *Noaptea furtunoasă* a fost scoasă de pe afiș în anul premierei și multi regizori, peste ani, sub dictatură, au avut de tras ponoasele unor montări cu piese de Caragiale. Curat subversive! De fapt, Caragiale este subversiv prin autenticitate... Posteritatea lui Caragiale este asigurată mai ales prin manifestarea publică a *personajelor* lui eterne, prin vietiura Jupânilor Dumitrache, Zitelor, Vetelor, și a Chiriaciilor în lumea noastră care a răs destul de ei și tot nu-i poate ocoli.”

◁ CE ÎȚI DĂRUIESTE POEZIA? Este o întrebare dificilă pentru orice poet, la care exconștanțeanca prin adopție Mariana Filimon răspunde cât se poate de inteligent, de simplu și convingător în același timp (în *Contemporanul* nr.10, din 7 martie a.c.) pentru cineva care crede că „în poezie trăiești cu adevărat, comunici cu ființa ta nevăzută”.

Din perspectivă socială poeta acuză o oarecare întârziere în recunoașterea sa publică, datorită în parte unei timidități nemărturisite. Dar, precizează poeta, „ne-recunoașterea publică nu este chiar atât de împovărătoare. Sunt și multe avantaje: te deprinzi, cu timpul, să te adâncești în ceea ce îți este propriu, ceea ce îți exprimă naturală lăuntrică, fără influențe perturbante din afară. Exersând în singurătate, îți conservi proaspete așteptările, aspirațiile — chiar dacă neîmplinite”...

Din perspectivă personală, ...răspunsul devine și mai complicat: „Poezia îți dăruiește multă bucurie și echilibru (prin regăsirea de sine), dar și multă neliniște și îndoile. Îndoilei greu de depășit, neîncredere în ceea ce faci, care afectează până la miez întreaga construcție pe care te sprijini. Te bucuri azi de un poem pe care l-ai scris, iar mâine el nu-ți mai spune nimic. Te atasezi de un vers, de o metaforă, ca apoi, în context, ele să te dezamăgească.” Probabil că numai în aceste condiții, când în prim plan stăruie „chinul îndelung” și satisfacțiile sunt rare — conchide poeta — „ne apropiem cu mai mult curaj de Divinitate”.

◁ ÎN CEARTA dintre cei doi tineri scriitori din Constanta — Mircea Tuglea și Mugur Grosu, „cel scârbos”, cum cu blândete ironică îl califică preopinutul său, făcută public în *Timpu*, februarie, 2002 — nu am de gând să intervin, chiar dacă despre tălăna și aroganța celui de-al doilea, debutat în *Tomis*, as avea și eu câte ceva de spus. Am de făcut o precizare, însă, vizavi de afirmația, dorită malitioasă,

Sânziana Cretu. Gravură. — „Babel”

a domnului Mircea Tuglea, cum că Mugur Grosu „este fericitul câștigător al unui premiu al revistei *Tomis*”. Premiul lui Mugur Grosu, acordat de un juriu, din care am făcut și eu parte, prezidat de Dan Cristea, directorul editurii *Cartea Românească*, nu este *numai* al revistei *Tomis*, ci și al Filialei Uniunii Scriitorilor din Dobrogea. Detaliul e scăpat din vedere, probabil, pentru a-i reposita Grosului, având în vedere adversitatea grupului mortol în față de revistă, că pe lângă alte defecte semnalate, mai e și labil, inconsecvent sau, spus direct, un trădător.

NICOLAE MOTOC

Utopiile subversive

Se remarcă în muzica românească a ultimilor ani, ca firească defulare după deceniile de totalitarism ideologic tentaculizat peste toate domeniile vieții publice și chiar private, o puternică — si legitimă — implicare în domeniul socio-politic. Acest lucru se întâmplă prin referire directă la anumite realități, scandal-răpăit cu virulență de manifest politic totalitar sau, dimpotrivă, printr-o ironie atât de subtilă, de disimulată în interiorul schemelor comune, că poate trece pentru multi neobservată. La fel de relevantă în acest sens este emergenta în lumea show-bizului autohton a unor specimene periferice, cu apucăturile și limbajul lor de-acasă ori de pe stradă, altminteri strict autentice, încât specii muzicale de cea mai joasă extracție se lăfăie ireverentios, în tot agramatismul lor, pe posturi naționale de radio sau televiziune, iar personaje cel puțin marginale, propulsate peste noapte la statutul de vedete, împărtășesc unei țări întregi

propriile reprezentări sociale, cu consecințe imprevizibile pe termen mediu și lung asupra dezvoltării de ansamblu a societății. În acest context adesea exasperant, prezentă ironiei de-sire-valorizare, poate mai mult decât izbucnirea fătisă legată de mitul eternei întoarceri tradus în limbaj comun, nu este decât un semn de sănătate a organismului social, o reacție naturală la aberație, un mecanism reglator.

Ironia caută aberației coarne, disimulând în această mângâiere dibuirea punctului vulnerabil, unde o va lovi când îi va fi acesteia lumea mai dragă (vezi, sau mai degrabă auzi *Vita de vie* — *Nu pot să cred* sau *Sfinx Experience* — *Sfintxtambu*) e savuroasă dar limitată prin obiectul la care se referă. Mai puțin limitate, încercând să îmbrățișeze întreaga realitate sociopolitică a tranziției în care ne zbatem cu toții sunt mai rarele

utopii subversive (de exemplu — *Taxi* — *Criogenia*, *Comunitar* sau *Ca\$sa Loco* — *Eterna și fascinantă Românie*). Ascultătorul descoperă cu stupoare o Românie desăvârșită, echivalent al paradisului terestru (cu aluzii explicite biblice la *Ca\$sa Loco*), pe lângă care aceea unde trăiește pare croită, nici mai mult nici mai puțin, decât după tiparele carnavaliste ale lumii pe dos. Privirea lucidizată de exercitiul critico-parodic propus de textul utopic se reîntoarce odihnă asupra lumii, mântuită de vanele ei crispări prin mecanismul deflator al hazului de necaz, pentru care altminteri se pare că am avea o predispoziție specială. Încrâncenarea caracteristică împotriva unei ordini sociale nedrepte apare naivă, și pe drept cuvânt: în lunga boală a tranziției, ironia e adesea un leac mult mai eficient.

MĂDĂLIN ROSIORU

Cărți primite la redacție

● **Drumul strămt** de Adrian Popescu. Poeme. (Cluj-Napoca, Ed. „Dacia”, 2001, 88 p.) ● **Odăile** de Constantin Abăluță. Versuri (București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2001, Colecția „Poetii orașului București”, 56 p.) ● **Fierăria lui Iacon** de Mihai Cimpoi. Critice. (Craiova, Ed. „Scrisul Românesc”, 2001, 206 p.) ● **Rată cu portocală** de Horia Gârbea. Eseuri. (Ploiești, Ed. „Premier”, 2002, 84 p.) ● **Soare cu dinti** de Calistrat Costin. Haiku și tanka. (Bacău, Ed. „Corgal Press”, 2002, 80 p.) ● **Fronde** de Viorel Dinescu. Proză scurtă. (Galați, Editura „Arionda”, 2000, 192 p.) ● **Nimic** de Adina Lipai. Proză scurtă. (București, Ed. „Tritonic”, 2001, 104 p.) ● **Cartea episcopilor cruciați** de Corneliu Leu. (București, Ed. „Realitatea”, 2001, 346 p.) ● **Răscrucea și semnul / The Crossing and the Sign** de Alexandru Lungu. Traducere engleză de Luiza Carol & Carol Stieber (Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2001, 128 p.) ● **Nox et solitudine** de Ivan Krasko. Versuri. Traducerea și postfața de Corneliu Barborică. (Ed. „Ivan Krasko”, 2001) ● **Meta-spânzurare de metatei** de Lidija Dimkovska. Versuri. Traducere din macedoneană de Constantin Abăluță și Lidija Dimkovska. (București, Ed. „Vinea”, 2001, 86 p.) ● **Anti-Caragiale** de Gelu Negrea. Eseuri. (București, Ed. „Cartea Românească”, 2001, 200 p.) ● **Antologie Playboy**. Cele mai bune povestiri 1954-1994. Selecție de Alice K. Turner. Traducere și adaptare de Florin Slapac. Prefată de Dan Silviu Boerescu. (București, Ed. „ProGnosis”, 2002, 290 p.) ● **S'invention de l'enfance / Născocind copilăria** de Carl Norac. Versuri. Traducere, antologare și prefată de Constantin Abăluță. (Editura „Crater”, 1999, 142 p.) ● **Numai tineretii i se iartă totul** de Ion Tăranu. Roman. Vol. 1, 2. (Iasi, Ed. „Junimea”, 2001, 452 p.; 344 p.) ● **Voyager — ambasadorul umanității** de Constantin Buligoana. Roman. (Drobeta Turnu-Severin, Ed. „Radical”, 2000, 128 p.) ● **Novissima Iristia 1948-1989** de Dumitru Oniga. Versuri. (Suceava, Ed. „Cuvântul Nostru”, 2001, 174 p.) ● **Cad piersicile** de Ion Făiter. Versuri. (Constanta, Ed. „Dada”, 2002, 128 p.) ● **Fulguratii lirice** de Dumitru Ene Zărnești. Versuri. (Constanta, Ed. „Ex Ponto”, 2002, 123 p.) ● **Exilat în trup** de Maria Pop. Roman. (Constanta, Ed. „Europolis”, 2001, 140 p.) ● **Portret în evantai** de Dima Zănea. Versuri. (Constanta, Ed. „Muntenia & Leda”, 2001, 124 p.) ● **Acum este vremea** de Dan Ioan Nistor. Versuri. (Constanta, Ed. „Menora”, 112 p.) ● **Cântece pe limba** Iord Petru Brumă. Versuri. (Constanta, Ed. „Ex Ponto”, 2002, 128 p.) ● **Cicluri de stele** de Vasile Nicolau. Proză scurtă. (Constanta, Ed. „Europolis”, 2000, 64 p.) ● **Faima de dincolo de moarte** de Constantin Arcu. Roman. (București, Ed. „Cartea Românească”, 2001, 252 p.) ● **Cearcănele sfârșitului de veac** de Dan Barbu. Versuri. (Piatra Neamț, Ed. „Nona”, 2001, 160 p.) ● **George Bacovia** de Marilena Donea. Biobibliografie 1971-2001. (Bacău, Ed. „Corgal Press”, 2001, 480 p.) ● **Poetrino** de Dorin Boroianu. Poeme. (Brasov, Ed. „Astra”, 2001, 62 p.) ● **Apocriefe lui Gengis Khan** de Vasile Leac. Versuri. (Arad, Ed. „Mirador”, 2001, 58 p.) ● **Crisalida** de Marius Baros. Versuri. (Editura „Uma”, f.a., 140 p.) ● **Fosnet de lumini** de Violeta Bercau. Versuri. (Cerașu, Ed. „Scrisul Prahovean”, 2000, 104 p.) ● **Chip de umbră** de Violeta Bercau. Versuri. (Cerașu, Ed. „Scrisul prahovean”, 2000, 104 p.) ● **Prin frig căutate** de Violeta Bercau. Versuri. (Cerașu, Ed. „Scrisul prahovean”, 2001, 112 p.) ● **Aur și aurolac** de Dan Predescu. Însemnări din teatru & lume. (București, Ed. „Theka”, 2001, 152 p.)

EDITURA NICULESCU

Editura Niculescu — firmă privată, cu un profil editorial axat pe carte școlară (inclusiv manuale), limbi străine (o gamă întreagă de dicționare, ghiduri de conversație), lucrări de informare, utilitare, cărți pentru copii. [România, 78182 București, Str. Octav Cocăreșcu 79, sector 1; tel / fax : 0040-1-224, 2898; 0040-1-222-03.72; E-mail: editura@niculescu.ro; internet: www.niculescu.ro] Printre cărțile publicate: Larousse — **Correspondența practică în limba engleză** de Crispin Michael Geoghegan și Jacqueline Gonthier; **Lexicul de bază al limbii franceze** de Philippe Frison; **Pronunția în limba engleză** de Marilena Alexandrescu Munteanu; **Limba engleză prin exerciții** de Andrei Bantas, Georgiana Gălăteanu-Fărnoagă, Doina Sachelarie-Lecca; **Din basmele popoarelor**. Traducere de Adriana Lăzărescu; **Teste de limba engleză** de Mirela Acseste; **Teste de limba franceză** de S. Skultety; **Teste de limba spaniolă** de Aurora Niculescu-Mizil; **Poezii** de Mihai Eminescu. Tabel biobibliografic, prefată, note și aprecieri critice de Gheorghe Lăzărescu; **Matematică. Manual preparator pentru rezolvarea problemelor din toate manualele alternative clasele 3-4** de Eugenia Somesan, Silvia Negrutiu, Irina Nășăudean, Olivia Maria Andone și Margareta Rusu.

REDACȚIA

Ovidiu Dunăreanu
Redactor șef adjunct

Redactori: Nicolae Motoc, Gabriela Inea, Dan Perșa, Sorin Roșca, Iulia Pană, Mădălin Roșioru

Culegere și tehnoredactare computerizată.
Aura Dumitrache

calendar dobrogean

martie

1.03.1951 — S-a născut Doina Jela, publicist; 4.03.1875 — S-a născut N. Ionescu-Johnson, memorialist; 5.03.1934 — S-a născut Haig Acterian, poet, critic literar (08.1943); 7.03.1916 — S-a născut Vasile Culică, poet (9.05.1980); 7.03.1951 — S-a născut Marian Dopcea, poet; 8.03.1910 — S-a născut Dumitru Olariu, poet (5.10.1942); 8.03.1935 — S-a născut Arthur Porumboiu, poet; 9.03.1944 — A murit Grigore Antipa, om de știință (10.12.1867); 12.03.1936 — S-a născut Yasar Memedemin, poet, traducător; 13.03.1937 — S-a născut Hristu Limona, dramaturg; 13.03.1937 — S-a născut Altai Kerim, prozator, traducător; 13.03.1952 — S-a născut Florin Slapac, prozator; 13.03.1936 — S-a născut Ion Făiter, poet, publicist; 14.03.1998 — A murit Boris Desliu, poet (16.04.1917); 20.03.43 î.Hr. — S-a născut Ovidius Publius Naso; 20.03.1898 — S-a născut Aram Frenkian, filosof (10.11.1964); 23.03.1929 — S-a născut Ion Mătăsăreanu, pictor (24.03.1921); 24.03.1921 — S-a născut Traian Cosovei, poet, prozator (16.07.1993); 25.03.1980 — A murit Ioan D. Chirescu, muzician (18.01.1889); 26.03.1913 — A murit Panait Cerna, poet (25.09.1881); 28.03.1934 — S-a născut Mihai Caranfil, prozator, reporter.

GELU CULICEA

GÉRARD AUGUSTIN

Născut la Toulon în 1946. Scriitor și traducător. Studii de filosofie și litere. Profesor de filosofie. Volume publicate: *Sans intention* (Fără intenție), 1970; *Ariane*, 1974; *Vies nouvelles* (Vieți noi), 1979; *Indes méditerranéennes* (Indiile mediteraneene), 1984; *Dragons* (Dragoni), 1987; *Sinon pour cette lumière* (Măcar pentru această lumină), 1991; *La Guerre* (Războiul), 1991; *Dialogue avec la Sibylle, au bord du lac Averno* (Dialog cu Sibylle pe malul lacului Averno), 1998; *Le Guide des égarés* (Ghidul celor rătăciți), 1999. A tradus din Constantin Kavafis, Antonio Cisneros, Nanos Valaoritis, José Lezama Lima, antologii de poezie chiliană și scoțiană.

Prezentăm cititorilor amplul poem inedit scris de Gérard Augustin în urma vizitei pe care a făcut-o pe țărmul Mării Negre, cu ocazia Festivalului Internațional de Poezie *Ars Amundi* organizat între 14-18 septembrie 2001 de Fundația Culturală Română și Union Latine.

Din câte cunoaștem, o investigație de asemenea amploare și profunzime nu a mai fost întreprinsă până acum de către un poet străin, Aplombul mitic, verva post-suprarealistă, imaginarul oracular implantate în zona constănțeană a litoralului dau naștere unor poeme memorabile. Cele cincisprezece capitole pot fi considerate adevărate cânturi ale unei epopei unde, împrejurul exilatului Ovidiu, se strâng, în cercuri concentrice, vestigii din mituri, reinterpretate și recorelate, printre care mitul labirintului primează.

CONSTANȚA*

1. Iertarea

Autobiograful improvizează o ureche lipită pe carapacea străvezie a omului e considerat spion de oglinzile rulante ale mării căci născocoeste povestea traversării sale răneste prin maiestatea luminii și mătasea botită-n falsele sale morti o femeie si-un copil vin în preajmă-i au dreptul să-i pună întrebări ca să nu mai contemple cerul ei scufundă povestea în cupe ostasii plășilor si-ai pântecelor de copii în singurătatea povestitorului se pregătesc pentru căderea mitului nisip și vin se amestecă pe buze de nu-s mai curând pietricele adunate pe plajă ori îngeri flagelându-se? musafirii afla-vor hoiturile-mbălsămate-n răsina copilăriei istoria a catadicsit să strângă și reîntregească rămășițele autobiografiei povestea are ca tel iertarea fără să aibă pe nimeni de iertat! masa banchetului se-abate spre gâtul ud al sortii când gazda se retrage-n roza vânturilor oaspetii desenează pe fata de masă Aulis încremenit pân'la zăpada ce acoperă ochii lângă mormântul lui Alexandru povestitorul strecoară iertarea în norul albastru al moralistilor întinereste și îmbătrâneste măruntaiele mortilor cărora noaptea le pune această vicleană întrebare: „Îți folosești arta ca să insuflii viață zilelor pierdute? ele singure nu știu să ierte”

2. Ficțiune

Gloria: non-perspectiva ficțiunii — imaginea prizonieră (căci gloria provoacă sinuciderea ficțiunii) — Marea Neagră naște un contract în care gloria uită să reclădească perspectiva simultaneitatea ignoră asemanarea unui text cu altul în umbra perforată de oracol gloria taie punctul de oprire în noapte incizează și deschide o limbă de dinaintea fericirii apoi tu clamezi misterul datelor ficțiunea: să nu poti afla sfârșitul crispat în zorii ce cresc spre amiază ficțiunea străfulgeră nisipuri expatriate și ezită între omor și certitudine indică mai degrabă dorința de-a trăi sfidând crivățul ce jigneste piramida de balcoane de unde a fost azvârlit tatăl stela dispariției sale nu multumeste Eriniile pelicula tremură și la fiecare imagine soarta cersește amicul taciturn apropiindu-se de fereastra prea mare ca să fie parfumată de aerul condiționat o arată pe fetiscana ce se ascunde după umbrelele albastre desfășurând visul cel rău al gurilor Dunării Lello trăiește această ezitare mirifică: nu știe dacă suferă de propria singurătate sau de aceea a fiului său când va telefona acasă aripile păsărilor vor fi stârnite de fire destul de lungi ca să țină la distanță imaginea gloriei în care simțim ochi vii astupând ferestrele lumina despicând cuvintele ca să rezumi numele într-un colocviu ironic talismanul gâtului de umbră în mijlocul paharelor luând întruna note în jurnalul rău cu toate că memoria-i penibilă în goana asta Constantin părăsește culoarea mării ca să nu i-o mai fure nimeni și noi spălăm sângele tatălui în rusaliile împăcate ale valurilor buze unite-n clipă nu ne salvează de-o voioșie stranie unde o cească de cafea substituie roua vremurilor anii nu mărturisesc nimic chiar dacă îngerasii suflă în trompeta contradicției buzele promit că zeul se întoarce să se-nsângereze-n ficțiune mască animal a demnității noastre umilite de bănuiele de narcisism

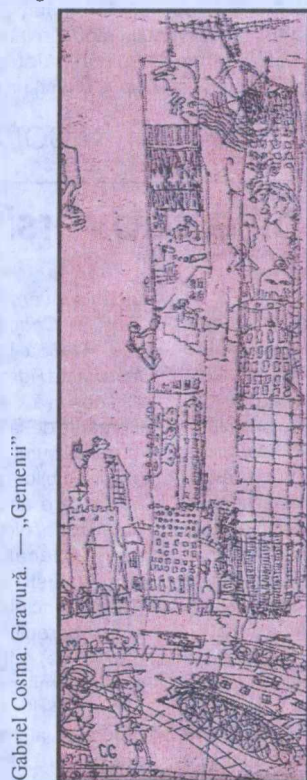
atunci când plagiatul e apărarea preferată când ficțiunea e tot mai mult o contradicție s-o trădezi e de fapt un răspuns desi nimic nu ține seama de aluviunile pe care le antrenează

3. Încăpățânată fraternitate

Tineretea agată scaunul de răchită al Ariadnei ce năpădeste terasele îl leagă de muschii coapselor sale și de culoarele labirintului unde el nu-i decât un ghem de respirații întretăiate în centrul palatului său ruinat Minotaurul răspunde ereziei scribilor prin tandretea plaselor împotriva tântarilor în liniștea lui Dedal vaietele sunt gramatica Ariadnei iar râsul ascunde tronul mort solul destinului înghite greierii: minciuna nocturnă a Ariadnei dă sănii ei votivi pe-o răscoadă dar detentia fratelui său nebun se luminează pe zidul occidentului suprapuse în palat două versiuni ale firului sug glasul iubit împletit și înnodat al femeii oglinzile ce-nconjoară poemul multiplică firele ghemului ce plutesc impalpabil împrejurul Constantei patul lampa și ulciorul au ieșit din poem: poate într-o zi atinge-vor exilul despiciându-l trec fire dinapoia zidului subtil din stropi de sânge: porunci oculte cad din degetele Ariadnei fire străvezii amintesc fragila ei zestre cum își distruge ea întoarcerea: dincolo de dezvoltarea povestii zidurile despart curți și odăi labirintul se apropie iar de singurătate și cele două șiruri de fire pătrund prin portile de rouă dintre Constanta și Mamaia sirurile trec prin Ovidiu și tot astfel scapă Ariadnei ploile echinoxului dispar în abur deasupra păsării ce ciugulește inelul regal rotit în jurul degetului Ariadna veghează verticalitatea

4. Malul buzei

Malul se lipește de cuvinte și totuși printre ele trec preferințe și constrângeri țărmul respiră literele sfâșiate de fiinte ce vorbesc mai multe limbi și își aduc ofranda ca marea s-o primească limba deschisă macină vestigiile pieptului și pregătește bălciul lumii ca să poată găsi un optim complice absorbit în iubire trupul fuge de mare căci plăcerea pare dobândită în smaltul sumbru al cuvintelor și în vâna verde pe care nîcîcînd n-o va găsi pe pielea altuia glantul mostenirii e de netrecut degeaba-ncerci cu vin vinul și copilul aparțin tăcerii și când aduci mirificii pesti prinși pe Dunăre marea-și desfășoară ghemul singurătatea ta se continuă

Gabriel Cosma. Gravură. — „Gemenii”

Antal Huba. Gravură. — „Gemenii”

chiar dacă dorința de-a o cunoaște pe-a altora te trimite de-a dreptul în istorie cu talazul răsunând în gură câte-o stelă de n-ar fi pe parcursul istoriei să jaloneze drumul vinul ar curge și căluserii n-ar izbi călusul silindu-l să poarte la cer mesajul corcirea dorinței ne posedă doar pentru că prezentul ce trece-n depărtare cu nave roșii nu-i nîcîcînd de-ajuns și durerile revin ca imigranți de parcă de la un capăt la altul al mării n-ar exista decât buza platoului unde zeii își vor depune răspunsul tu ai refuza mostenirea curbată momeala imaginilor modulată de-o voce galbenă și neagră și cearsaful ce împăturește de mai multe ori singurătatea întâmplarea suflă pe platou și coboară copertinele de pânză peste cei ce-nfruntă nesatul tatălui identitatea înhată deznădejdea mânia cunoaște purpura primelor cuvinte rămâne hrana fâgăduinței și tulpina mortii nu-l satură pe omul trecutului transfug în prezent cuvinte grave își adaugă pecetea de pulbere în centru gura de paie a tineretii se-nchide pe motivul arcei despicate banală navă cisternă arcă nedumerită arcă ce rămâne un tinut oglindirea valurilor mă desparte de ea să crezi e irational și nu mă pot împotrivi acestui lucru cel mult să-l iubesc

5. Îngerul istoriei

Din Forum în lîntoliul mării nu vedem decât atingându-se de-a-ndăratelea iubirea asta nu se-mplinește pentru că pe paliere printre glastre și statui de bronz urmărim palide personaje ce prind marea în plasa mitului și când scena se oprește nisipul de pe fund se tulbură civilizația e nivelată: câteva scrisori superflue pe care nu le citește nimeni căci ne-au lăsat să intrăm doar zece minute iar amintirea rămâne un ring de dans pe care buzele nu s-au putut întâlni ca să-si depună polenul iertării scara azurie pe care cobora Ovidiu e o insulă animale fără grai intersectează privirea în contre-jour sceptică stăpînirea istoriei nu oferă vreo traducere ori vreun reproș suntem dovada continuității căci noi ruine iau locul celor vechi dacă îndepărtăm pulberea roșie ce acoperă cuvintele îi furăm unei generații istoria ca și cum într-o viață de netăgăduit acest neam ar smulge crîni de mare ce păstrează nisipul o sabie traversează tot orasul pentru ca amintirea să nu se oprească cuvintele scapara haosul e un tors salvat din prăpastie vaporul își înalță pânzele ca să ducă la Roma o nouă plângere a lui Ovidiu dar sânul tău boteste pergamentul căci Cezar e mort iar ordinea și fâgăduielile pierdute în tăcere deasupra centurii porti tatuajul sortii noi tîrîm după noi marea spectrală între pereți de stof terasa visului se surpă ca și cum partea cea mai ușoară a acestui neam ar fi nuditatea amintirii aripă trandafir de acvilă bicefală atunci când suntem așteptați să-năltăm capitelele de spumă nocturnă și să rostogolim soarele până la universitate zborul pescărușilor îmbăiază în istorie ucisă depășeste albia și rînduiește grota cuvîntului atât de străină măcar în căutarea cuplului rătăcit și a silabelor printre care sala senatului luminează întoarcerea creată de cuvinte atât de bine încît pare că fără ea amintirea ar fi stînjenită de fiinte fotografiate din spate cerneala e binele și răul ce acoperă coala uitării întoarcerea pustiiește apoi arheologizează îndată ce orașul arde cu năuirile sale prezentul e pătruns de întoarcere sângele se desparte de istorie și băntuie poemul chipul urcă spre iubirea pe care petitoarea o asază în cos sunt tot mai multe drumuri pe care să te pierzi tot mai multe semintele care să-ti piardă numele osândiți rădăcini apă în casa copilului ce prevede pulberea nopții de mine visată în noaptea unsă de limba strămoșilor furisată între mirii labirintului și când poetul ia cuvîntul păcatul e un mecanism la lumină chiar în microscop ori în baroce camere de luat vederi zămbetul și glasul fortează răpirea Europei adunând lângă soție umbra când răul îi trece prin față ascultînd îngerul covîrsit de cuvinte estompînd ruina zilelor

Traducere și prezentare de CONSTANTIN ABĂLUTĂ

* fragmente din poemul cu același nume în curs de apariție la Editura Ex Ponto

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Cultelor și al Casei de Editură „Ex Ponto” ◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC

• Adresa: 8700 Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie) • tel.fax: 61.11.72, 61.10.79 • rev.tomis@email.ro • website: www.tomis.seanet.ro • ISSN 12208167 • Tiparul: INFCON S.A. Constanța • Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995. Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București, România • Redactor de serviciu: GABRIELA INEA